

قارنہ جی

- خیرات صاحبزادہ .
شام خاطرانی صاقاری .
اولہن آشوری المقتطف .
اور تاتل ہم زور لغت کتابی .
نوشیروان یوشف .
تعدد زوجات حقنہ
استفسار
ذاکر جان الخائف .
اسلام عالمندہ انقراض
دوری و آنک سبیلری
مبارکشاہ الحنفی .
بورجان باشقردلری
آراسندہ
احمد زکی ولیدی .
عبد السلام مفتینک خاطر
دفتری .
اسلام و مسلمانلر
امام سرورالدین بن مفتاح الدین .
اسلام امتینی زہرلہ مش
فکرلر
میان عبدالاول الغفاری .
بابر نامہ کتابی
محمد کمال ولد مظفر .
تربیہ و تعلیم : « اسلام
مدرسه لربنی اصلاح » . « فن
تربیہ » - مرد عالم .
مطبوع اثرلر .
مراسلہ و مخابرہ : کتہ
قورغان ، قارقارالی ، اوفان .
قوزنیتسکی ویوغاری تکرہ من .
مطبوعات خلاصہ سی .
متنوعہ .
باشسن حکایہ
کبیر بکر .
خاتونمی قہرمان ، ایرمی ؟
حوادث .
تعزیہ .

شورا

عدد ۱۹

اوتکابر ۱ = سنہ ۱۹۱۳

محرری : رضاء الدیبہ بہ فخر الدیبہ

ناشری : « م . شاکر و م . ذاکر رامیفلر »

«وقت»، نشریاتی

توبانده گی مهم کتابلر اورنبورغده «وقت»، اداره سنده، قزانده «معارف»،
اوفاده «چولپان»، کتبخانه لرنده اویپتاوای صاتلمقده در.

۴۰	تاتار ادبیاتی نڭ بارشی	۲۰	اثر رضاء الدین بن فخر الدین	محمد علیہ السلام
۱۵	تاتار ادبیاتی حقنده	۲۵	»	احمد بای
۲۵	یازو اورنه کلری	۴۵	»	کتب سته
۷۵	تل یاریشی	۵۰	»	ابن عربی
۳۵	تاتار شاعرلری	۵۰	»	ابن تیمیه
۱۲	اویغه کیلگان فکرلرم	۱۰	»	رحمت الهیه مسئله سی
۱۰	حیات وسعادت	۵	»	تربیه لی بالا
۸	قرآن شریف ولغت عربیه	۱۰	»	نصیحت I بالالر ایچون
۱۲	قوزغونلر اویاسنده	۱۰	»	نصیحت II قز بالالر ایچون
۱۰	یوزیل نلک حکایه	۱۰	»	نصیحت III الوغلر ایچون
۸	»	۱۰	»	شاگردلک آدابی
۸	»	۲۵	»	عائله
۱۲	»	۱۲	»	بالالر اچون واق حکایه لر
۳۰	آچلق پادشاه	۳۵	»	فن تدریس
۲۰	باصلامغان شعرلر	۵۰	»	مختصر کیمیا
۱۵	هر تورلی یوغوشلی آغرولر	۱۵	»	تاریخ اسلام
۵	ترویسیکی علماسی و اصول جدیده	۳۰	»	جغرافیای عمرانی
۱۰	الفبا حقنده	۲۰	»	ادبیات اصوللری

مراجعت ایچون آدریس: «Вактъ» Оренбургъ контора ред. газ.

اوفاده

بو ییل، اوکتابر آینده، کیڭ پروغرام ایله، چغا باشلایه چق سیاسی، اقتصادی، ملی، تاتارچه

«طورمش»

غزیته سینه مشتری دفتری آچلدی: «طورمش» غزیته سی چه زرگه آطناده ۳، اوقوچیلر نڭ آرتووی ایله کون صابین چقاچقدر. «طورمش» قه «سبیریا» غزیته سینڭ بتون هیئت تحریریه سی قاتشه چه قلمی کبی، تاتار مطبوعاتنده زور اورن توتقان ایڭ مشهور محرر لر مزده یازارغه وعده ایتدیله. «طورمش» غزیته سی سیاسی فرقه گه منسوب بولغان حر، ملی تاتار غزیته سی بولغانغه مکتب، مدرسه، امام، معلم، املا مسئله لرینه، سودا اشینه، اول طورمشینه خصوصاً خاتون قز دنیا سینه یک کیڭ اورن بیره چکدر. «طورمش» غزیته سی محکمه شرعیه، دینی عالی مدرسه لری بولغان. روسیه مسلمانلرینه مرکز صالغان اوفاده چقاچق جهته. هر وقت اربابی طرفندن دین، اخلاق حقنده مهم مقاله لر یازلاچی کبی ایڭ اشکلکی بولغان اوفازیمستواسینڭ اشلری ایله مسلمانلرنی طائشدروب. مسلمانلرغه زیمستووان فائده لانو یوللرینی کورسه نه چکدر. «طورمش» غزیته سی طورمشه زنی توزه توگه بتون کوچینی صرف قیلاچقدر. یلق بهاسی ۴ صوم. ۶ آیلق ۲ صوم. ۳ آیلق ۱ صوم.

г. Уфа, ред. газ. «Турмушъ» Пушкинская 80.

ناشر و محرری محمد واعظ نوروزوف.

شورا

۱۳ ذوالقعدة - ۱۳۳۱ سنه

۱ اكتوبر - ۱۹۱۳ سنه

شورا دىر والوغ حادىر

قارنه جى

و آناسى فقيرله ندىلر، معيشت قىلورغه جونلرى قالمادىغىدن ۱۸۴۸ نىچى يىلده بر يىلكن كوچه سنده آمريقاغه كوچوب كيتدىلر؛ بتون عائله قارت برله قارتچق، آندرو ايله بر طوغمه انيسى، جمله سى دورت جاندىن عبارت ايدىلر. بو طوغورده آندرو اوزى: «كونلرنك برنده آتام بازاردن قايتوب آنامه: اشلرنى برده توزه توب بولمى، چيت مملكت كه كيمه سهك ايندى مونده كون كورودن اميد بتدى - ديگانىنى و شوندىن صوگك آنام ايله بايتاق سويله شديكلرنى طكلا ب طوردمده كوكلمه: «بز، الله تعالى نك ايگ فقير بنده سى ايكاتمز، ديگان فكر كيلدى» ديب سويلدىر. طوغوروسى بو قارت ايله قارتچق آمريقاغه اوزلرى ايچون توگل، بلكه شول بالالرى ايچون كوچدىلر. اوزلرى نيچوك بولسه ده اوز وطنلرنده كون اوزدرلر ايدى، لكن مونده طوروب بالا لرنيك كشى بولا آلورينه اميد قالمادىغىدن طوغان اوسكان و عمر سورگان يرلرني تاشلاب كيتونى موافق كوردىلر. اوزلرنك كيندر صوغا طورغان استانوكارنى صاتوب هجرت ايتدىلر.

آمريقاغه باردىلرندن صوگك آندرو «ييتسبورغ» شهرنده بر يىب قابريقه سینه خدمت كه كردى بو وقتده ياشى ۱۲ ده ايدى، آناسى ده اوزينه موافق بر خدمت تابدى. آندرو، اوزينك خدمتینه قوياش چيقتازدىن مقدم بارادر و قوياش بايومي طوروب خدمتدىن طوقتامىدر، ايلق وظيفه نى ۱۲ صوم آلادر ايدى. ياشى بر آز اوسديكىدىن صوگك اوت ماشينه لرى قارارغه باشلادى، لكن خدمتى يك آور، شولاى بولسه ده اوى كه قايتقاج آتا و آناسى يانده غى راحتى فكرله ب هر آورلقلرغه چدار ايدى.

اوشبو كوغزده مشهور آدملردن بولغان بو آدم آمريقادا اندرو اسمنده بر ذاتدر. مونك مشهور بولووى سياسى آدم ياكه الوغ عالمردن ياخود عسكر قوماندانى والوغ وزيرلردن بولو جهتى ايله توگل. چونكه قارنه جى وزيرده، قوماندان ده، سياسى ده، عالم ده توگل. مشهورلگى باياغى ايچون ده توگل. دنياده قارنه جى غه كوردهده باى كشىلر بار، لكن شهرتلى مونك شهرتى يانده يوق حكمنده ندر. قارنه جى نك شهرتى ايسه علم و وطنچلق ايچون بولغان، خيراتى سيبندندر. حكومتلر صوغش ايچون عسكر توزودكلرى، قوراك باصادقلىرى بر وقتده قارنه جى دنيا يوزندن صوغشنى بزرگه هيچ بولماسه آزايتورغه طريشه در و بو يولده كوب بايلقلر صرف ايتهدر.

قارنه جى ۱۸۳۷ نىچى يىل نوياىر اينده «شوتلانديه» ده «دومفيلينغ» اسملى كچوك بر شهرده فقير بر عائله دن دنياغه كيلدى. (كيه سى نوياىرده ۷۶ ياش طولادر). اوقورغه و يازارغه آناسندن اوگره نوب بتون تريه سيني ده آندن آلدى. آناسى زيرهك، اعتبارلى و عقللى بر قارتچق بولوب قارنه جى دنياغه كيلگاندىن صوگك ايللى يىل عمر سوردى و قارنه جينك علم كه بولغان محبتى، اسراف و سفاهتتى سويماوى، جسارت و اجتهادلى همده الوغ اشلر كه اقدام قىلوجى بولووى اوشبو قارتچق تريه سينك اثرى ديرلر.

قارنه جى دنياغه كيلگاندىن صوگك كوب وقت اوتمادى آتا

آنک بتون حیاتی سحرلی حکایه کبیدر. اول ایمانلی دیموقراتدر. اول آمریقاده یاشاسه. بایوسه و طورسه ده ایسکی وطن بتون کوکلندن سویه. مین شوتلانندیالی دیب ماقتانادر. اول آمریقا افکار و معیشتن انگلتره گه ده یوقدر ایچون اینک زور انگلیز غزته لرنندن ۱۸ینی صاتوب آلوب نشر ایتدره و آنده اوز فکرلرن اوتکارته باشلاغان ایدی. لکن آمریقادهغی دیمو- قراتلقنی انگلیزلر کوتاره آلمادیلر، غزته لری سوندی.

قارنهجی آمریقاده روققیلردن قالا اینک زور بای بولوب بو کونده جمله ملکلی ۵۰۰ میلیون صوم حساب قیلنه در. سرمایه سی صومغه ۵ تین فائده کیزه و کونگه ۹۰ مگ صوم صاف فائده بیردر.

قارنهجی: «دنیا نك عمری، بایلق حیارلق درجه ده اوزون توگل، شونك ایچون بایلقده اولگان کشی خبیث اولم ایله اولدر» دی. بو سوزنی اینک مقدس سوز ایتوب طوتا. آنک عمرنده قیلغان خیراتن صاناب بترلك توگلدر.

اوزاشچیلری نك ینسیه فوندینه ۹ میلیون صوم؛ «نیوربورق» ده ۶۵ اجرتسز کتبخانه آچوغه ۲۰ میلیون صوم؛ شوتلانندیه دارالفنون لرینه ۴۰ میلیون صوم بیردی. خلقی انگلیزچه سویله گان هر مملکتده آنک اعانه سینه سالنغان یوزلرجه اجرتسز خلق کتبخانه لری اوچراتو ممکندر. کوبدن توگل اول «قهرمانلر فوندی» تشکیل ایتدی. انسانیت قهرمانلری ایچون بوندن مکافاتلر بیرله چکدر (بونسى ۱۰ میلیون صوم قدر).

طریشلق آرقاسنده اول فکرن یک توزه تدی. اول یک یاخشی محررلك ایته. آنک یک مهم اثرلری بولوب کونسی دیموقراتیه و عوام نك پارلاق استقبالی حقتده.

اول اوزی: «میگا گل بخت آچتی طوروغه سبب: دائما ناموسلی و طوغری سوزلی، طریش بولوم، یانمه استعدادلی یاردمچیلر آلوم و هر وقت آلدغی اینک مهم مسئله گه گنه اهمیت پرووم بولدی» دیدر.

قارنهجی نك باشقه بایلردن الوغ بر آیرماسی بار؛ اول نی قدر بای بولسه ده فقیرلك طرفدارى، فقیرلك نی ماقتی. اول: «مینم اینک زور بختم فقیر عائله دن چغوومدر. دنیا ده غی همه بیوک داهیلر و ره تلی کشیلر فقیر صنفلردن یتشکانلر» دیدر.

قارنهجی بو کونلرده «غاغا» ده صلح سرایی سالدروب انسانیت که یندن بیوک بر بوله ک بیردی.

قارنهجی آچیق یوزلی، خوش مجلسلی، تما کو تارتمی، ایسرتکچ ایچمی، سفاقت عالنده یورمی، وقارلی، کشیلرگه خیرخواه، گوزل خلقلی بر آدم بولوب بو کونده سلامتدر.

فابریقه ده بر ایکی یل اشله دیکندن صوگ تیلیغراف خانه گه کوچوب تیلیغراف تاشو خدمتینی ایته باشلادی. بتون اطرافینی غزته، ژورنال، خط و کتاب ایله طولوغ کوردیکندن اوزینی قارانغو توندن یاقتی غه، تموغدن اوجاخ غه چیقغان کشی اورنده کورر و کوب وقتده: «الله تعالی نك میندن ده بختلی بنده سی یوقدر» دیب سونور و سویهر ایدی.

تیلیغراف خانه گه، کشیلردن مقدم باروب تیلیغراف قوراللری ایله شغلنور و تیلیغراف ایله خبرله شو علمینی اوگره نورگه طریشور ایدی. مونك شوشی اشته قابلیتینی بلدیکلرنده تیلیغراف خانه خدمتکارلری قارنهجینی اوز اورنلرینه قویوب کینارلر، قارنهجی ایسه هر بر کیتوچی اورینه اوطوروب اش اوگره نو محبتی ایله خدمت قیلور ایدی. صوگندن تیلیغراف تاشو خدمتدن آزاد قیلوب آی غه ۴۰ صوم ایله تیلیغراف مأموری ایتدیلر.

موندن صوگ «پانسلیوان» تیمر یول اداره سینه باروب خدمت گه کردی. مونده مدیر نك خصوصی کاتبی بولووی اوستینه تیمر یول تیلیغرافنده خدمت قیلور ایدی. مونده ایسه قارنهجی نك یک استعدادلی و طریش بولووینه کوز صالیدیلر: بر رت تیمر یول مدیری آکا بر مک صومغه بر فابریق نك بر نیچه آقسینه سن آلورغه کیکاش بیرگان ایدی. آندرونك آچه سی یوقلقدن آتاسی، اوزینك طریشوب سالغان کچوک اوینی رهن صالوب آچه طابوب بیردی. بر آزدن فابریق آقسینه بهاسی کوتاریلوب قارنهجی یاخشیغنه فائده ایتدی. آنک کسبی شونك ایله باشلانمشدر.

عمومیتله قارنهجی نك عمری «بخت» ایله اوتمشدر، هر یرده فائده ایتدر، تقدیر گل آنک یاردمچیسى بولادر ایدی.

بر رت و اغونده بارغانده بر کورشیسی آکا «اسپالی و اغونلر» یاصاو فکرن سویله ب مودیلار کورسه تدی. قارنهجی شوندوق شول کشی ایله کیشوب اسپالی و اغونلر یاصاتا باشلادی و صوگره «بولمان» شرکتته صاتوب زور فائده ایتدی. اول هیچ طوقتاوسز فابریقلر صالا. شرکتلر توزی و شونلر نی قیمت بها که باشقه لرغه صاتوب اوزی یا گا اشلرگه طوتونادر. لکن آنک یوز میلیونلری باشلیچه قورچ قویو زاؤودلردن تابولدی. آنک بو زاؤودلری بله کای بر مملکت قدر بار ایدیلر. آمریقا تیمر یوللرینك کوبسی و تیمر کورلرینك، همه سی دیورلك آنک زاؤودلرنده اشله غمشدر.

آنده دائما ۲۰۰ مگ کشی اشلی و بونلر نك خدمت حقی آمریقا اشچیلرینکندن صومغه ۱۵ تین قیمت بولا ایدی (قارنهجی اشچیلرگه مرحمتلی آدمدر). اول بو آیرلرن همهن «مورغان» شرکتته ۵۰۰ میلیون صومغه صاتدی. لکن اوزینی ایسکیچه هان «قورچ پادشاهی» دیب یوریلر.

هان «قورچ پادشاهی» دیب یوریلر.

شام خاطراتی.

III

شام

شام، «سوریه» ننگ برنجی شهری و سوریه ولایتینک مرکزیدر. بو شهر ننگ قایجان و کم طرفدن بنا ایتولگانگی آچیق معلوم توگل. لکن بو کونده کوبلر نظر نده دنیانگ ایگ ایسکی شهری اعتبار ایتوله. بو فکر تاریخی دلیلر برلن اثبات ایتوله گان بولسه ده حقیقتکه یاقین بولوی ممکن. مارک توین ده: «تاریخ، رومانی قدیم دیب آطی. لکن بو اسم شام غه بیرلورگه تیوش» دی. شام اسمی بیگ ایسکی یازولرده، و تورات ده کتاب الخروج ننگ XIV نچی فصلنده ذکر ایتولگان. بیر اوستنده انساننگ ظهورندن صوگ برنجی مهم واقعه سانالغان قاین و هاییل قصه سینگ بو شهر برلن برله شدرلوی ده شام ننگ ایسکی لگینه دلالت ایته. بو کونده شام ننگ شمال شرقیسنده «جبل قاسیون» اسمنده بر طاو بار. شول طاونگ باشنده غی کیرتاه چله نوب یاطقان قزل طاشنی هاییل ننگ آغوب توشوب کیلگان فانی دیب کورسته لر.

فلسطین مصر فرعونلری قول آستنده وقت شام کچکنه بر برافونسیه ننگ مرکزی ایدی. لکن آرمیلر ننگ استیلاسندن صوگ مستقل بر حاکمک مرکزینه ایله ندی و اسمی ده «دمشق» دن «دارمشق» قه آماشدرلدی. موندن صوگ شام حکومتی زور قوت و قدرت صاحبی بولدی. بتون شمالی سوریه نی استیلا ایتوب شهرتی برلن مصر فرعونلرن اوزینه هدیه لر کوندررگه سوق ایتکان تیفلاس پیلیس برنجی ده «دارمشق» حکومتی اوستینه یوردی. چونکه بو شهر، داود عه م ننگ دشمانی صوبه حاکمی هددعازارگه یاردم ایتکان ایدی. داود عه م آرمیلردن یکریمی ایکی مگ قدریسن اوترندی و قالغانلرن جزیه توله رگه اجبار ایدی. لکن بو کوب دوام ایتادی. هددعازارنک قول آستنده بولغان آدملردن رزون اسملی برسی شام ده بر سلطنت تشکیل ایتوگه موفق بولدی.

میلاددن اوچ یوز او طز اوچ سده مقدم ایسه س محاربه سندن صوگ شام شهری خائیر طرفندن اسکندر کبیر ننگ گنیرالی پارمینو غه طاپشردی. و میلادی ایکنجی عصر ننگ اورطه لر نده بیوک روما دولتینک بر پرافونسیه سی بولوب قالدی.

آلتی یوز او طز بشنجی سنه میلادیده مسلمان عربلر طرفندن فتح ایتولدی. و حضرت علی ننگ شهادتدن صوگ خلافت مرکزی شونده کوجرلوب خلیفه لک عباسیلر قولینه کوجکانچی پایتخت بولوب قالدی. بر وقتلر مصر لیلر، قرمطیلر، ساجوقیلر قولینه کروب چقدی. صلیب محاربه لری وقتنده صلاح الدین ایوبی ننگ باش کوازتیری شونده بولدی. ۱۲۶۰ سنه سنده مانغوللر و آندن بر آز صوگده ملوککر قولینه کچدی. ۱۳۹۹ سنه سنده سلطان سلیم ننگ دور سلطنتنده تورکرر قولینه کچدی و شول کوندن اعتبارا تورکیه ننگ مهم بر شهری بولوب یاشی باشلادی. ۱۸۳۴ سنه سنده محمدعلی پاشانک اوغلی ابراهیم پاشا طرفندن آندی ایسه ده یا گادن عثمانلی حکومتی ایتولدی و بو کونگه قدری عثمانلی حکومتی قولنده طوروب کیله. موندن صوگ کوجبی فالاجق. مونی بر الله غنه بابه. عربلر ننگ مستقل بر عرب حکومتی تشکیل ایتوب خلافتی ده اوز قوللرینه قایتاروب آلو خیاللری اش بولوب چقسه بو شهر ننگ یا گادن پایتخت و خلافت مرکزی بولاجنی بعضیلر ننگ آغزنده سوبله نه.

بو کونده شام اوچ قسمدن عبارت بولوب ایگ مهم قسمی، یعنی توب شهر مرکزده در. شهرده طایلا تورغان مؤسساتلر باشلیچه اوشبو قسمده. مونده اوراملرده بر آز منتظم، بنالرده اوروبا اصولنده.

شمال طرفنده طاو بوینده صالحیه، و جنوبده سویقه محله لری بار. بو ایکی محله ننگ مرکزگه نسبتی ایسکی بیسته ننگ قزانه نسبتی شیکلیدر. بولارده اوپلر بالچندن اشلنگان. صالحیه ده قونصوللر طورده طورغان اورامده غنه اوروبا اصولنده اوپلر بار. باشقه اوراملرده غیلری چیتدن قاراغانده زیمله نکه شیکلی بولوب کورنوب طورالر. شام ننگ ایگ ایسکی قسمی «سویقه» محله سیدر. حجاز تیمر یولینک باش و افزالی اوشبو محله ننگ جنوبنده.

شولوق «بیروت» ننگ حکومت قوناقی: موندہ دہ پیالار طوزان برلن قابلانغانلقدن طشدن قاراغاندہ اچدہ گی نرسہ، اچدن قاراغاندہ طشدہ غی نرسہ آچیق کورغی، زور ایشکلرنگ اورطہ لری قاب قارا بولوب کرگہ قاتوب طورا، استینارگہ یازوب صزوب بچراتوب بترگانلر، اعتبارسزراق باروب بر اورنغہ سویالہ یا طایانہ قالسہ ک اوست باشک طوزانغہ بویالا، احوصل قایسی بر بیرنہ گنہ کوز صالحہ کدہ بچراقلق کورہ سک، شول بچراققلرنی بترو کوب آقچہ غہ دہ توقف ایتمی ایندی، مثلاً پوچطہ ایشکینہ طوتقہ آلوب قویو آلطی تین طورا، ترہ زہ پیالارندہ غی طوزاتی ایکی کونلکچی خاتون بر کوندہ سورتوب چغا آلا، دیوازلرنی ازیز صوی برلن بویاب چغودہ کوبکہ توشمی، کوبدن توگل مینم فاطیر خواجہ سی اویننگ بیش بولمہ سن اوظر غروشقہ (ایکی صوم اون تین جاماسی) بویادی، اگرده والیلر و پوچطہ مدیرلری بر آز نظافت حسینہ مالک بواسلر حکومت ننگ ریمونت قہ تعیین ایتہرلک آقچہ سی بولغاندہ دہ هر ولایت ایچون کورنمگان راصخوطلرغہ تعیین ایتولگان بر نیچہ مگ غروشدن توزہ تدرہ آلورلر ایدی، و حالنکہ بعض والیلر اول آقچہ نی مملکتنگ احتیاجن بیان ایتوب نطق سویلہ وچیلرگہ بیرلر، مثلاً شام ننگ بو کونگی والیسی عارف بک تعیین ایتلوب کینگاچ سلطان ننگ فرمانن اوقوغاندہ شام سوداگرلرندن برسی اورطہ غہ چغوب بر نطق سویلہ گان وشام ننگ احتیاجلرن و اصلاحقہ محتاج اورنلرن ذکر ایتکان ایکان، عارف بک سوکندن شول کشینی حضورینہ چاقرتوب بر نیچہ لیرا مکافات بیرگان و آیلق برنیچہ مجیدہ معاش دہ تعیین ایتکان، بو بر اورام خبری گنہ بولسہ دہ سوکفی عصر دہ غی عثمانی اداره سندن خبردار بولغان کشی آنی تصدیق ایتودہ تردد ایتہ آمیدر، بتون دنیا آغہ کیتوب باطقانہ تورکیہ دہ دہ اصلاحکنگ لزومن آکلانغان و آنی صواب طاوش چغارغان کشیلر بولمادی توگل - بولا کیلدی، آلارنگ آغزلری آلتون برلن قابلانا طوردی، سوکغہ طابا اش شول درجہ گہ کیلدی کہ، «منہ مونی اصلاح ایتہرگہ کیرہک» دیو: «میگا مال یا درجہ کیرہک» دیو برلن بر معنادہ یوری باشلادی، آندی وقتلر دہ، نورمالنی سیاست، اصلاح صوراوچیلرنی رشوت بیروب طوققاتو توگل، صورالغان اصلاحات ننگ بر آزن بولسہ دہ اجرا ایتوبولورغہ تیوش، اگرده تورکاراشرافدن برنیچہ سینگ آغزن قابلارغہ توککان آلتونلرن مملکتلرینگ حالن اصلاح ایتوگہ و خلقنگ طورمشن یاخشیلاندروغہ صرف ایتکان بولسہ لر ایدی «عثمانلیق»، «تورکیہ دولتی» اسملرینگ بو کوندہ تورکیہ دہ یاشاگان ملتلر قاشندہ بر آز قیمت واهمیتی بولور ایدی، لکن نہ چارہ، اھالیسینگ کوبسینہ معاش تعیین ایتوب مکہ برلن مدینہ نی عطالت دنیا سینہ

«صالحیہ» محلہ سی کوبدن توگل صالحان بولورغہ اوخشی، چونکہ آندہ دہ اویلر بالچقدن بولسہ دہ اوراملر بر آز منتظم، سویقہ دہ ایسہ انتظام فلان دیگان نرسہ یوق، بعض اورنلر دہ اوراملر ایکی کشی قارشی اوتہرلک گنہ، مین آلارنگ آراسندہ یورگانندہ الف لیل ولیلہ دہ تصویر ایتولگان طار اوراملر خاطرہ کیلدی، توب شهر «بردا» یلغہ سینگ ایکی طرفینہ صالحان، یلغہ شہرگہ کرگچ بر آز اورام بویلاب آغوب کیلہ دہ سوکرہ بيشکہ می، ییدیکہ می بولتوب مخصوص یا صالحان قاللردن بیر آستینہ کروبو کیتہ، بو صو بیر آستندن باچقہ لرغہ طارالا بولسہ کیرہک، چونکہ اچلہ طورغان صو، باشقہ بر بیک صووق و صاف چشمہ دن کیلہ، «بردا» ننگ شہرگہ آغوب کرگان ییری غایت گوزل منظرہ تشکیل ایتہ، یار چیتندہ گوزل قھوہ خانہ لر، بر چیتندہ رنگ گوزل ملت باقچہ سی بار، مشهور اولتلر، حکومت قوناقی، بلدیہ دائرہ سی، عدلیہ محکمہ لری اورامنگ یلغہ آغوب باطقان قسمندہ یار چیتندہ، اوتکان یلغہ بیک مناظر و بیک تمیز ایتدروب دارالمعلمین بناسی دہ صالحوب قویغانلر.

حکومت قوناقی خیلی زور، غایت گوزل اصولدہ بنا ایتولگان اورنی دہ بیک کوکلیدر، لکن اشلہ نوب تمام بولغان کوندن بیرلی ریمونت فلان کبی نرسہ کورمگانلکدن بو کوندہ خرابہ گہ یاقین بر حال گہ کیلگان، اشکاتوری اورنی اورنی برلن قوبوب توشکان، توتوندن می نرسہ دندر استینالری یول یول بولوب صارغیان، ترہ زہ لرینگ واطلعانی واطق کویی طورہ، طوزانلرینہ بلسکہ صالحانندن بیرلی قول تیمہ گاندر، ایشکلرینگ قول برلن آتب آچلغان بیرلری قاب قارا بولوب طورا، شول قدر گوزل بنا اشلنگاننگ سوکندہ آنی هیچ بولماسہ اوچ بلدہ بر ازیز صوی برلن بویاب طورغہ کیرہک ایدی، بو مصارفلر بر نرسہ توگل، تورکلر دہ بر عادت باز، بر بنانی یاساغاندہ گوزل ایتوب باصیلر، لکن سوکندن ریمونت و اصلاح ندر بلمیلر، ایشتہ «بیروت» پوچطہ خانہ سی: اشلہ نوب تمام بولغان وقتدہ اول هر کم ننگ دقتن جلب ایتوب طورغان، هر کم تحسین ایتکان، حاضر ایسہ، باصالوب تمام بولغان دن بیرلی تعمیرنگ ایسنی دہ ایسنہ مگانلکدن، کشی حیرہ نورلک بر حالدہ، ایشکلرینگ طوققلری صنق، ترہ زہ پیالارلی قایسیسی واطلعان، واطلعانلری طوزانندن پیالانغی بلنماز بر حال گہ کیلگان، اورام یاغندہ غی دیوارغہ یا صالوب قویولغان زور ساعت دہ قایسی وقتدہ غنہ بارسہ کدہ بیش یارومدہ طورہ، مکتوب یازار ایچون اورطہ غہ قویولغان اوستال ننگ بچراقلقی دہ ایتوب بترگیسز، مارکہ ساتولہ، آقچہ وپاصیلقہ قبول ایتولہ طورغان تیشوکلرنگ آلدندہ غی شورلکلرگہ توگہرہ کلنوب کر قاتوب قالغان.

ننگ کروی بولدی» دیگان سوزلرن ایشقوب اول قدر اهمیتسز بر فرسه نی مشهور بر واقعه ننگ نتیجه سی ایتوب ذکر ایتوینه بر آز تعجب ایتکان ایدم. لکن شامغه باروب آنده غی حیاتکه بر آز آشنا بولغاچ پرافیسورنک اول سوزلرن تقدیر ایته آلم. شرق صفاسینگ، شرق زینتینگ نی دیگان سوز ایکانن آکلاب، عیش و عشرت ایچون دبالغوز آچه ننگ غنه یتما گانلنگن توشندم. مذکور غاستینسه ننگ صاحبی مشهور عزت پاشادر. آندن باشقه بو کونده شام ننگ ایگ مشهور وایگ مکمل غاستینسه سندن بولغان «ویکتوریا» ده شولوق عزت پاشانگ آتاسندن قالغان بر بناده. شام ننگ بازار وچارشولری خیلی مکمل بولوب آلارننگ اچنده دقتی ایگ نق جاب ایتهدایلری «مدحت پاشا چارشوسی» برلن «حمیدیه» چارشوسیدر. لکن حمیدیه چارشوسی اونکان بلغی یاغندن خراب بولوب بته یازغان، تیک بر قسمی گنه قالغان. مدحت پاشا چارشوسی بو کونده ده سلامت، ثلله فایدن سوزلوب کورنوب طوره.

اوراملر انتظامسز، طار و بحر اقدر. تراموای اونکان اورام لرغه بر آز یاخشیراق. آلارده سوکندن توزه تولگان بولسلر کیردک.

شاهننگ جامعری زورلقلری برلن ده، طشقی زینتلری برلن ده دقتی جاب ایتوب طورمیلر. ییک کوب قهلی بر تکیه برلن احاطه ایتولگان «سلیمانیه جامعسی» برلن «امویه جامعسی» استنا ایتولسلر باشقلری یونله ب کوزگه ده چارچی، اچی فوق العاده زور بولغان امویه جامعسی ده طشدن قاراغانده ممتاز بولوب کورنوب طورمی.

۱۸۸۴نجی یلدن الک یاصالغان بر حسابقه کوره شامده اون یش مک خانه، بر یوز ایلی اوج جامع، یشمش بر مسجد، بر یوز طوقسان دورت ولیلر مقامی، اون دورت تکیه، اون ییدی کیسا، اوطنر طوقز مدرسه، طوقسان اوج ایرلر مکتبی. اوطنر دورت قزلر مکتبی، آلطی مک آلطی یوزدن زیاده دکان، یوز اوطنر تگرمن، ایلی سیگر حمام، بر یوز اون دورت اصکلااد، بر یوز یشمش ایکی قهوه خانه، یش صابون زاوودی، اوطنر اوج نقش اشانه طورغان خانه، اون سیگر بویا خانه. اوج خسته خانه و بر مجنونلر یورطی بار ایشمش. اهالیسی یوز ایلی مک برلن ایکی یوز مک آراسنده تخمین ایتولسه ده واقعه اول مقداردن آرتق بولسه کیردک. خلقینگ کوبسی طبیعی عرب، دورت مکگه یاقین تورک، آلطی مکگه ب کرد و بر آز یهودی و بر آزده آوروپالیر بار.

صاقاری.

چویرگان بر اداره شامنده، بیروتنده حلبن ده کیری قالدیرماغان. دور اسنادانگ غره سی بولغان بو عادتنگ دور مشروطیتده ده دوام ایتوب کیلوی عقل ایرشورلک بر فرسه توگلدر. مونگ مثاللری سوکغی و قتلرده ده بولوب طوردی. اصلاح حرکتی ننگ باشنده یوروچیلردن شکری العسلی اسمنده برسن بیروت والیسی بر بیرگه قائممقام تعیین ایتدی. لکن شکری عسلی رد ایتدی. «صوراغان نرسه لرزم میدان اجراغه قبول باشلامیچه مأموریت قبول ایتیم» دیدی. عسلی نی بو حرکتی ایچون بتون عرب دنیاسی آقتلادی و شولای ایتوب بیروت والیسی عربلرگه بر ناتسیانالی گروی یاصاب بیردی. مصدغه لامرکزیه حزبی ننگ رئیس رفیق بک العظم نی ده استانبولدن صدر اعظم دعوت ایتکان دیب غزتلر یازدیلر. آگرغه زور بر مأموریت بیرله چک ایکان دیدیلر. لکن رفیق بکده استانبولغه بارمادی. بو کوندرده ایسه یا گغنه پاریزده بولوب اونکان عرب اصلاحچیلرینگ حیولشده رئیسک ایتکان عبدالحمد زهراوی ننگ شیخ الاسلامق منصفینه کچرله چکن یازلر. آمریقاده نشر ایتوله طورغان معتبر بر غزته (عریچه) بو مناسبت برلن زهراوی نی و بتون عرب دنیاسن تبریک ایتوبده اوتدی.

شام والیسی شول اصلاحچی سوداگرگه بیرگان لیرا و مجیدیه لری یانینه، اوزینگ، کیله چک بوونغه یالقاواوق درسی بیروب اسلام دنیاسینگ طاهرینه بالطه چابوب یا طوچی مولوی درویشلرینه آش یباررگه (بو حقدده کیله چکده یازلور) صرف ایتکان آچه لرندده قوشوب قول آستده غی حکومت یورطن توزاندرسه ایدی تورکیه گه خدمت ایتکان بولور ایدی.

«بردا» بلغه سینک بولنوب آسقه طارالبوب کیتکان بیرندن بر خیلی کیگ میدان باشلانا. مشهوررک اولتلر، تیاتر و سینما توغرافلر و باشقه شولار شیکلی مؤسسولر شول میداننک اظرافنده، یا که شوگار یاقین. میداننک اورطه سنده عبدالحمد طرفندن یاصالغان کچکنه بر جامع موده لی طوره. «شورا» ننگ آلطیچی جلدینگ ۴نجی نومیرنده ذکر ایتولگان «هر جهتدن مکمل بولاچق، آروپا اصولنده غی» اولده شوشی میدانده. بو اول ننگ حاضرده استیناسی و توبه لری (یعنی طشقی اشی) تمام بولغان. طشدن قاراغانده بو بنا اورنیورننگ آمریقانسی غاستینسه سندن کوب آرتده. بلکه اچی و جهازی آندن آله بولور. شرق ده بر عادت بارکه، بنالرنک طشقی کورنشی ناچارغه بولسه ده اچی غایت مزین بولا. فقیرگنه کورنگان یورطرغه کرسه ک آنده غی زینت و لطافت قه شاق قاتوب قالاسک. بو یل تاریخ درسده پرافیسورنک: «صلیب سفرلرینگ بر نتیجه سی آروپاغه شرق بداعتینگ و شرق عیش، عشرتی

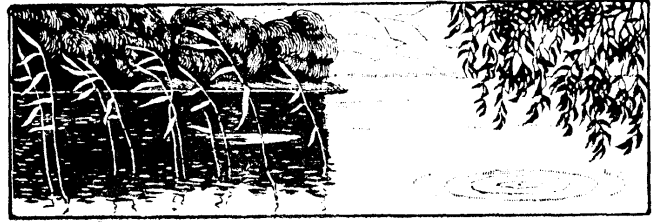
عبدالله بن عبدالملك الغفارى ده ايت آشماز ايدى (۱). ابوالعلاء المعرى نك حتى دوا اورتندهده ايت آشارغه رضا بولمادىغى مشهوردر (۲). مونلردن باشقهلرده بار.

اولهن آزوقلى ايله گنه ياشامك آدملر ايچون ممكن هم ده بيك فائدهلى. اما صالحون مملكتلرده ايت آشوده بيك ضررلى توگل. سلامت كشيپلرنك ايت آشاودن طيلولرى موافق توگل.

آدم بالارى لك وقتلرده اولهن گنه آشاب طورولرنده شهبه يوق، لكن صوك وقتلرده نيندى سيبيل برله در ايت ده آشى باشلايدلر. تشرينى و ايچكى اعضالرينى ياخشى تفتيش قيلوچيلر آدم بالارينك ياراتلورلى ايت آشاوچى حيوانلر روشنده ياراتغان بولولرينى ايتكار قيلوب بتره آلپلر. درستي گنه قزو مملكتلرده بولسلر اولهن آزوقلرغه قناعت قيلورغه و صالحون مملكتلرده تركلت ايتسلر هم اولهن هم حيوان آزوقلى ايله رزقه نورغه موافق صورتده ياراتلغانلردر.

انسانلر ايچون ايت، لازم آزوقلردن توگل. اولهن بولسه هيچ كيميچليكسز شونك ايله معيشت قيله آلادر. ايت آشامى طورغان حيوانلردن اتلر، ايشاكلر و اوگرزلرنك نيندى سلامت و كوچلى بولولرى اوشبو دعوآغه دليل بولور. مونلرغهده حاجت يوق، دنيا نك الك كوچلى و الك كوكللى اشجانلرى بولغان قطاي و ياپونلر اولهن برله گنه طوروچيلر، ايت آشماوچيلردر؛ صالحون مملكتده گى ايت ايله طوروچى آدملردن و شول يرده گى اشچيلردن مونلرنك برده كيم يرلى يوق.

آشار ايچون حيوانلرني صويق، قانسزلق و شفقتسزلك بولوونده شهبه يوق. خصوصا ايت آشاوچيلرنك خلقلى بوزوق، مرآئى و منافق، حيله كار و مكار بولولرى تجربه ايله ثابتدر. اوشبونك ايچون ايسكى دينلردن بعضيلرى بتونهى و بعضيلرى خصوصى شرطلر ايله ايت آشاودن منع ايتكانلر ايدى. خصوصا

اولهن آشلى

انسانلرنك طعاملى «ترلكلر» (حيوانلر) ايله، «اولنلر» اسمنده ايكي تورلى نوع گه بولنه در. ايت، بالق، سوت، يومرقا «ترلكلر» نوعسندن بولوب؛ اوراكلر، قياقلىر، ميشلر ايسه «اوله-نلر» نوعسنددر. بو ايكي نوعنك هر برى اوزلى گنده دنياده ياشار (حيات) ايچون يتسهده ايكسینی جیودن ده ضرر يوق.

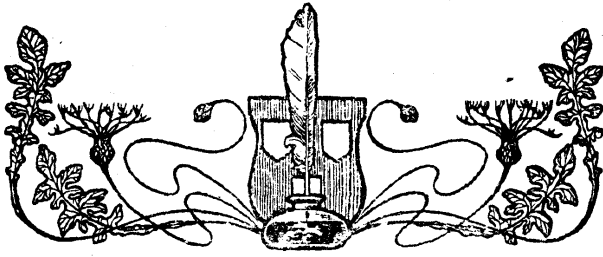
صالحون مملكتلرده طوروچيلر، باى عائله لر كوبره لك تركل آزوقلى ايله طوردقلى حالده قريه خلقلى. فقيرلر اولهن آزوقلى ايله قناعتلر نه لر. لكن بو كونلرده صالحون مملكتلرده طوروچيلردن ده بيك كوب آدملر اولهن آزوقلى ايله گنه قناعت ايت باشلايدلر و مونك ايچون ده بيك كوب جمعيتلر توزويدلر. بو جمعيتلر آمريكا، آوروپاده بيك كوب بولوب، خلقلرني اولهن آشابغنه طورورغه اونيدلر، تركلردن بولغان آزوقلرني آشاودن نفرت ايتدرلر.

خصوص ايت آشاودن طيلوچى جمعيتلر ايكي گه بولنه در. مونلردن بر قسمى: «ايت آشوتن ايچون ضررلى، عمر قسقه لغينه سبب، سلامتكنى يبارده» ديديكلى حالده، ايكسچی بر قسمى ايسه: «آدملرنك اصل ياراتلورلى اولهن آشار ايچون گنه ايدى، آش قازانلرى و ايچه كلرى حيوان آشارغه يارارلق توگل، شولاي بولا طوروب حيوان آشاولرى طبيعت گه قارشو، ادبى جهتن گناه قيلو و طبيعت گه خلافلق ايتو، درستي ده برتقچلق بولادر» ديلر.

ايت آشاودن صالحانو و اولهن آزوقلر ايله گنه قناعت ايتوب طورو ياكي بر نرسه توگل، بله دنياده ايسكىدن يرلى بار ايدى. فيثاغورث، سقراط، افلاطون، فلوطرخس و غيرلر كى يونان فيلسوفلرى حيواندن بولا طورغان (ترك) آزوقلى آشمايدلر، خريستيان روحايلرندن بيك كوبلر هم موندن صالحانديلر. ؤولتر، ژان ژاق روسسو، كوفيه، بوفون، مونتپون كى صوك عصرده آوروپا حكيملى ده اولهن آزوقلى ايله گنه طوريدلر. (بو حال اسلام دنياسندهده بولدى. كتب سته نك بعضيلر نده حديثلرى روايت ايدلگان و صحابه لرنك شيخلر ندن، اقدملر ندن صالحانلار

(۱) كان يابى ان يأكل اللحم. الاصابة فى تمييز الصحابة.

(۲) بو آدم حقنده «ابوالعلاء المعرى» اسمنده بر رساله بار؛ اورسكى شهرنده «شرق» كتيخانه سنده ساتولادر. ابوالعلاء المعرى نك «اللزوميات» اسملى ديوانينى باشلاب «مدينه» عالمرندن بعضيلرى نشر ايتدرديلر. آندن صوك مصرده ايكي دفعه طبع اولندى. «سقط الزند» اسملى ديوانينى «تونس» نك الك الوغ عالمرندن و «زيتونه» مدرسلردن محمد بايرام حضرتلرى طبع ايتدرمش ايدى. رساله لرى ايسه «شام» و «بيروت» مطبعه لر نده تكرر طبع ايدادى و مشهور مستشرق مارچليوت طرفندن انگليز لسانيه ترجه قيلندى. غزالى، فخرالدين الرازى و باشقهلر هر وقت فلسفى شعرلرى ايله استدلال قيله لر. صوك وقتده مونك حقنده مصر عالمرلى غزته و ژورنالرده كوب مقاله لر باصدرديلر و زور مجلسلرده نطقلر سويلهديلر. مونلر مطبوعات ايله آشنا آدملر گه معلومدر.

اورتا تل هم زور لغت کتابی

تورکی تلدرنی برله شدرو حقتده جریده لرده بر آز یازیلوب اوتدی. بو اشنی عمل گه چغارو طوغروسنده ده: «کتاب، خصوصاً مکتب و درس کتابلری هم جریده لر اورتا تل، یعنی تورکی قوملرنک کوبره ک قسمینه آکلشلا طورغان شیوه و لغت ایله یازلورغه تیوش، مثلاً: «آزی، ئەکه» اورینه کوبره ک خلق آکلی طورغان «آغا» سوزینی اختیار قیلو کیره ک؛ تورکی سوز تابولا طوروب چیت لغت قوللا غاسقه کیره ک، شولای اشله گان تقدیرده بو اشنک تدریجی روشده — مطبوعات واسطه سیله میدانغه چغاچانی طبیی «کبی، فکرلر جاری اولدی.

درست شولای، اورتاچه تل یازلغان تقدیرده ئەکر نله ب، اورتاچه، — عمومی ومشرتک بر تل ده وجود گه کیلوی امید ایته؛ براق شول فرض ایتلگان اورتا تل برله ن یازا آلو ایچون تاغی بر نرسه دن چاره یوق. اولده: بارچه تورکی قومنگ جمیع لغتینی شامل بولغان بر «زور لغت کتابی» دره ک بو کتاب هر بر یازوچی (محرر) افدینک اوسته لنده طورسون.

یازوچی افندی، تورکی تلارنگ بارندن یاکه کوبره گندن خبردار بولسون، شویله که: یازغان وقتده، سویله گان کبی بارچه تورک قرده شلرینی کوز آلدنده طوتوب، یازاچق نرسه سینک آثار آکلارلق بولونینی خاطرندن چغارماسون.

بو موهوم کتابینی وجود گه کیلترو حقتده مینم فکر قاصر میچه بولای ایته رگه کیره ک: چیتلرگه تارالغان ضیالی لرمز اوزلری طورغان یرلرنده گی لغتلرنی (تورکی سوزلرنی) جیناسونلر. مین اوزم حاضر نده تاتار، قازاق، اوزبه ک هم برسیان لغتلرنی جینارغه باشلام. باشقه یرلرده طوروجی ذاتلرده لغت جینارغه توتوسونلر ایدی. شولای ایته سه ک، انشا الله آز زمانده کوب لغت جینالوب قالور. «باشلانغان اش بئکان اش» دیکان شیکلی، باصدروب تاراتو ایچونده بر چاره سی تابلور. بوندی قدرلی کتابینی باصدورغه آشغوجیلر بولور. نوشیروان یاشف. (سمرقند).

ایت آور هضم ایتوله و آور هضم ایتولگان آشلردن آغولر آیرلوب ایجه کاردده قالا، موندن ایسه بیک آور و کوب خسته لکلر پیدا بولا، اما اولهن آزوقلرده بو جهتن موندی خوفلر یوق. خصوصاً اولهن آزوقلرغه سوت، یومرقا قوشولسه ایت قدر طوقلقلی وایت درجه سنده لذتلی بولدیغی حالده ایت آشوده بولغان ضررلردن خوفسزدر. اگرده بو نرسه لر نی آش پشره طورغان علمدن خبردار بولغان کشیلر پشرسه لر نیندی گنه قلی و یاخشی ایتلردن ده کیم درجه ده بولیدر. ایسرتکچ ایچی طورغان کشیلر ایچون ایت آشامی طورووی آور اش توگل. خصوصاً باش اورتووی ایچون ایت آشامو بیک یاخشی دوا در. باش اورتولرته دوا تابودن عاجز بولغان بیک کوب کشیلر. ایتدن طوقتالورلی سبیدن باش اورتولردن قورتولدیلر.

ایت آشامو چیلرنگ خلقلری گوزلشوو ی ده بیک معلومدر. مونک سببی ایسه ایت آشامو سبیدن معده یاخشیلانا، صافلانا و توزله. حالبوکه خلقسزلقنگ باش سببی معده بوزولودن بولادر. ایت آشامو، خمر و ایسرتکچ ایچون طیلورغه یاردم بیردر. اوشبونک ایچون «ایسرتکچدن طیلو» جمعیتلری اولهن آزوقلر ایله قناعت قیلو قاعده سینی قبول ایتلر.

هر حالده ایت آشامو آدملرنک سلامتکلرینه، خلقلرنک توزه لووینه، ایسرتکچ ایچون طیلولرینه سبیدر. اولهن آزوقلرنگ ده بعضیلرنده ضررلی نرسه لر بار، شولرنی آرتق استعمال قیلو یاکه وقتی یتاز و پشوب اولگرمازدن الک آشو سبیدن خسته له نو ممکن. شولای بولسه ده اولهن آزوقلرنگ ضررلری ایکنچی درجه ده در. المقتطف.

اوتدی

ایندی اوتدی بو عمرنگ ایک جیکل هم طن یاغی . طاش تویاب تارتقان کبک مشکل مونک قالغان یاغی . کوب زمانلر اوتدی، مین کوب تورلی اویرلر اویلادم؛ کوب امید، تهملی امیدلر کیچدی، مین دن قالمادی . ایندی اولده تیک صبی چاقده کورلگان توشکنه ، اوتتوب بئکانمن آلارنی، بیک یراق هم بیک آری . قالمادی یالقن، یوره ک صالحن حاضر بوزدنده اول اوردره، چیرکاندره آنده بوران، یه مسز داوول . چه چ آغازدی، قالدی اول بیک سیسیره ک هم قاردی آق ، ایسکی یه ش، طویغر کوینچه جانغه تیک قالدی صاق .

عزالدین ایسانبیردین .

تعدد زوجات حقنده استفسار

محترم محرر افندی حضرتلری! اوشبو سؤاله «شورا» ده اورون بیروکرنی بر یوزنده گی مسلمانلرنگ یارتیسی بولغان ۲۰۰ میلیونلاب مسلمنه قرداشلرم نامنه اوله رق اوتنه من .
کندم باشقرد همده باشقرد آراسنده طوبوب اوسدم . باشقرد طائفه سینک (بلکه بتون اسلام عالمی دیه رگه ده یاری) تعدد زوجات خصوصنده افراط کیتولرندن ییک کوب اوکهایسز حاللرنگ بولووینی، نیچه عائله لرنگ توزغووینی، نیچه و نیچه دولترنگ تلف و برباد اوله رق یوقغه چغووینی، نیچه آنالرنک حقسز اوله رق کوز یاشلری توگولووینی، جبر و ظلم آستنده ایزیلوب، چیخونکگه ئله گوب ییک کوب آنالرنک وقتسز اوله رق قیرگه کرووینی کوروب کیدکمدن - بونلر یاش وقتدانوق مینی افراط درجه ده عذابیلر و یوره گمنی جراحیلیلر ایدی .

ایندی بو سنه آلتای طاولری ایچنده قازاق طائفه سی آراسنده یوردکده هم «شولوق واقعه لر» نی تکرار کوروب اولگی جراحیتم آچلدی، جراحیتم اوسته ده توز سیلگان کبی اولدی . شول سبیلی ایرکلی ایرکسز اوله رق کلام الله دن تعدد زوجات حقنده غی آیت شریفه نی (طبیعی آگلی آغانم قدر) مطالعه قیلوب کورمکچی بولدم . همده - شولایوق : عادل و رحیم بولغان الله تبارک و تعالی حضرتلری ، مسلمان بولغان هر بر بنده سینه ، یارتی دوزینه لهب خاتون چیوبده، تله گانچه تصرف ایته رگه (بر قانون تحتی آلماسدن) فاعل مطلق قیلور میکاتی؟ دیدم .

در واقع، بو خصوصده اولان آیات شریفه لر نی کوروب عیبه ندم . بیگره کده بو مسلك گه خدمت ایتوجیلرنگ اماملر (علملر) بولووی، و: «ایبی شولای ملا کم، خاتون کوب آلو سنت، دورنکه قدر آورغه شریعت قوشا» (هیچ بولماسه رخصت ایته ده دیملر) دیه وعظ ایتوجیلرده، مصلحت بیروچیلرده شول حضرتلر بولووی بیگره کده عیبه ندردی . چونکه، تعدد زوجات حقنده بولغان آیت شریفه ننگ (خواجه نصرالدین قوشی قیلندن) باشی ده آخری ده کیسیلوب یورتلگانینی آلا بلسه لر کیره ک ایدی . اول آیت شریفه ایسه نکاح مجاسنده بولغان هر کمنک ایشه طورغانی : «فانکحوا ما طاب لکم من النساء متی و ثلاث و رباع» در . حالبوکه آیتک باشی «وان خفتم ان لا تقسطوا فی الیتمی» جمله شرطیسی بولوبده «فانکحوا ما طاب...» شول جمله گه جزاء

شرط اولاراقغه کیلمش . هم «وان خفتم ان لا تعدلوا فواحدة اوما ملک ایمانکم ذالک ادنی ان لا تعولوا» آیت شریفه سی عطف قیلنمشدر . بونک اوسته ده ایکنچی بر اورنده «ولن تستطیعوا ان تعدلوا بین النساء ولو حرصتم، فلا تعیلوا کل المیل قنودرها کالمعلقة» دیبولمشدر .

اوشبو قدر آیاتلردن ۲، ۳، ۴ که قدر رخصت ایتولونکده طول قالغان بالالی خاتونلر حقنده غنه بولووی آگلاشیلوب، آلارنکده آراسنده عدالت شرط قیلنغان بولووی، عکسی حالده بر گه گنه قالدرالغانغی آگلاشلمیچی؟ هم جناب حقنک «ولن تستطیعوا ان تعدلوا...» دیه «یوق، بز عدالت قیلوربز بیت» دیوچی اوز سوزلی مسلمانلرنگ ده دعوالرینی نفی قیلووی، اصلده بر گنه ایبه طورونک مشروع ایکنلگینی آگلاشمیچی؟! یوقسه باشقه مین کورمه گان آیتلر بارمی؟
نیچک گنه بولسه ده، مین اوشبو آیاتلر قاشنده عاجزانه و محیرانه صورته قاندمده قاندم .

ایندی، زماغزنک محققلرینه مراجعت ایده رک عجزمه بر دوا تاباچچی بولام . التفات ایتوچی بولورمی یوقی، آنسی میگا معلوم توگل ئلی . هر حالده بو مسئله بولای شماغنه اوزدریلا طورغان مسئله لرگه اوخشامی . نه اولمشده بولای اعتبارسز اوتکاریلمش؟! بو مسئله، کیره ک اخلاق و کیره ک اقتصاد و اجتماع بشری نقطه نظرندن ده حلی لازم بر مسئله بولورغه تیوشلی ایدی .

عجیبه، بوندی زور مسئله لر، زور عالملر طرفندن قوزغانلمی، نادانلر طرفندن قوزغانلسه درحال: «اولماز ایدی اختلاف سویلمه سه یلمین» دیه زورلرمز قایغیرغه طوتونالر .

تعدد زوجاتی «تکاثر امت» ایچون فائده لی صاناوچیلرده بولور . لیکن تکاثر امت ایله برابر «تافر ملت» ایچونده خیلی خدمتی کورونه در . بر نیچه آنانگ بالاسی بر گه طورا آلمانلری کبی هیچ بر وقته دوستده بولا آملیر . بالعکس دشمانقلری بر نیچه بوونغه قدر کیتکانی بالمشاهده ثابتدر . بو دعوانی تاریخی واقعه لر ایله ده اثبات ایتارگه ممکن .

ایندی، زمانینگ فریدی بولغان فاضل موسی افندی حضرتلر نندن خصوصی صورته و یاش عالملر موزدن مدرس محترم عالجهان الادریسی هم ده دینی و فلسفی مسئله لرده اقتدار ایله تانولغان مدرس سرورالدین حضرتلر نندن عمومی اوله رق، یوقاریده مذکور یوز میليونلر ایله صانالغان مسلمنه قرداشلرم حق حرمتنه اوتنه من : اوشبو مسئله حقنده بولغان معلوماتلرینی بتون عالم قارشوسنده اعلان قیلسه لر ایکان . صوگره مین ده اوزمنگ خطای

بیکرکده علم یولنده تعاطی افکار و مذاکره حرام بولغان .
 مترقی ملتر علم حقدده چیلردن کوبی علم آغانلر و باخصوص
 بورونقی اسلامنک ایث عالی وایث قیمتی آثارلرن ئوزلرینه کوچر
 گانلر . ملکتلرنده ، ملترنده علمنی ترویج ایتو ایچون چیت
 ملکتلردده یوروب قایتقانلر ، حکومت و وطنلرینه علم و مدنیت
 تاراتقانلر . لکن اسلام دنیا سنده موندی اشلرگه التفات ایتولمادی .
 علم یولنده ملترنک اتناقلمی ، بر برسی ایله افاده استناده نری
 جمعیت - و قونفریسلمی ، هر توری کشتیات ، اختراعاتلری و بو
 حقدده بتاز توگنماز ثبات ، غیرت و اجتهادلری ایس کیتکچ بر شکله
 میدان آغان . اما بز مسلمانلر عمرمزنی نیندی نرسه لر برله
 اونکاره مز ؛ جزئی گنه بر مسئله گه «علم» نامی بیروب شهرت
 ساجو ایچون بوغازلر مز یارلغانچی قفرشه مز . مقصد ، مسئله نی
 حل قیلو توگل ، بلکه بر برسینگ علمینی صناو ایچون گنه بولوب ،
 ملاقلمی طاوش برله گنه کورسه تودر . اگرده مقصود ، مسئله نی
 حل قیلو بولسه ایدی طوغانلق برله مذاکره ایتلور و بر توری
 تیجه حقدلور . «علم» اسمعی مجلسلر مز قارغه لر بازارنی بولماز
 ایدی .

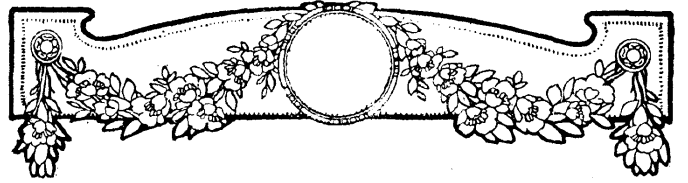
اسلامنک بیوک ادیبلمی ، فیلسوفلری چیت تلردن کوبمی
 نرسه ترجمه ایتکانلر ، آلارنک شول گوزهل اثرلری ثلله قایلرده
 بوغلوب بئکان ، خلفلمی ایسه چیت تلردن ، فائده لی علملر نی
 اوز تلرینه ترجمه ایتونی بئولله ی اونوتقانلر .

بز بلماسه لکده ، بابالرمز نك اجتهادلری - ببندن دنیاغه چیقغان
 بیوک بیوک جلدلرچه کتابلر نی چیتلر تقدیر و احترام ایتلر ،
 تاریخ کتابلر نی نچه توری تلرگه ترجمه قیلوب اوزلری یازاچی
 تاریخلرینه ماتریاللر آلاز . حالبوکه بز لر شوندی اثرلر نك بارلغندن ده
 خبرمز یوق . تاریخ بزده بئولله ی اهمیتدن چیقغان ، مدرسه پروغرامنده
 بئولله ی بولماغان . اسلام کتبخانه لری ، آرخیوا لری باشقه ملتر
 تصرفینه کوچکان . آنلر نك موزه خانه لری ده اسلام آثارلری برله
 طولغان . اسلاملر نك قیمتی کتابلر ندن بو کونده اوز قوللر نده
 مگدن برسی گنه قالسا قالغانلر .

اهل اسلامنک اوز آراسینه و بیگردکده اوقو اوقو طوغر -
 لرنده شخصی عداوتلر توشو سببیل ییللری تمام بوگولدی ، مدنیتری ،
 علملری چیتلرگه کوچدی .

اسلام مکتبلری ، مدرسه لری بیکرکده عباسی خلیفه لر
 زمانلرنده تدنی گه یوز طوتدی . بو وقتلرده بخارا ، سمرقند ،
 بصره رده ی علم یورتلرینه بتون اطرفدن شاگردلر جیولور ایدی .
 شوشی وقتلرده مقصود درس بولوب ، کلام و منطق قلملری کردی ،
 شرح وحاشیه لر اوقو برله گنه لذتله ندیکلر ندن ، جمعیت اسلامیه

آکلاب (خطا یولغه کیتمش ایسه م) توبه ایدر ایدم . «بلماو
 عیب توگل ، بلورگه طر شماو عیب» دیگانلر . هر حالده بو
 حقدده علملر مز نك (مولالرمز نك توگل) سکوت ایتولری عنو
 ایدیلر چک مساهله لردن اولیه چغنی اعتقاد ایدرم .
 ذاکر جان آخائف . (ازمینا گورسکی) .

اسلام عالمنده انقراض دوری و آنک سبیلری

III

مکتب مدرسه لرمزده اصول تعلیم گه موافق درس کتابلری
 میدانغه کیترو باشلیچه ظن ده ایدلمگان ؛ مونک اهمیت بولوب بو حقدده
 معلملر برگنه توری چاره گده تشبث ایتمه گانلر . علم ایسته و یوللر نی
 یینگله تیتو بر یاقده طورسون ، بلکه آغزلق یولینی اختیار ایتمشلر .
 اسلام عالملری و مدرسلری ایچون ماتریال بیک کوب بولسه ده
 انتخاب ایتوب ، علمنک چیلر نی ، نوشلر نی گنه آوب ، کیرک طلبه
 علوم و کیرکده باشقه کوزی آچیراق خلق ایچون فائده لی کتابلر
 نشر ایتو بیکرکده صولغه قالغان .

مدرسه دن مدرسه گه کوچوب کیلکان درس کتابلری و آنده غی
 اوقو رسملری بر توری گنه بولوب ، ئوز گارتلوی بئولله ی جائز
 بولماغان . معلملری ، مدرسلری قای یرده اوقوب چیقغان بولسه
 شول یرنک رسمی برله گنه اداره ایتکانلر ، ذره قدر اوز گارتونی ده
 زور گناه صاناغانلر . بونک باشلیچه زور سببی : تربیه و تعلیم
 تاریخندن خبرسز لک ، اوقوچی برله علم آراسنده غی مناسبت
 همده علمنک غره سی تیوشلیچه آگلاشلماو چیلق بولمشدر . بزده
 اوقو عمرلر نی تقسیم ایتولی ، مدرسه لر نك یولی نیندی و نیندی
 ادیالده بولوب آنده مکلر و نیندی کیشیلر یتشوب چغووی اعتبارغه
 آلمی و خصوصا باشقه ملت مکتب مدرسه لری برله چاغشدرلمی
 و آلارنک معلملری برله هیچده مخالطه ایتمی ایدی . الحاصل : مکتب
 مدرسه لرمزگه آلارنک گوزهل یوللر نی آلمی ، بلکه مکروه و گناه
 کورولرمز و علم یولنده مباحثه و مذاکره لرمز نك یوقلمی اشمزنی
 آله یارمی ، باشقه کوب اشلر مزده تقلید نق حکم سورگان شیکلی
 اصول تعلیم حقدده ده تقلید بیک نق حکم سورمشدر .

«دین» نی قورال ایتوب دین جهتدن بولغان تعصب و نفرت
 سببیل باشقه لر نك هر توری فائده لی نرسه لر ندن ده واز کیچکانلر .

برله اشلەر لر، عالم اسلامنگ بو کونگی قارا حیات لرینه قندیل بولوب سنریمهم ... مصداقته آلا نائل بولورلر.

اهل اسلامنگ عقلی، فکری اوپاندی، استقبال وانقراض کبی غایتده مهم موضوع لر نی خواص لر ی توشندی .

عالم اسلام غه یول بولمسه ده بر نژ میدانغه کیلدی، که بو نژنی کیسگایتورلر، بارا تورعاج اول نژ الوغ یول بولوب، ملت مز شوندن راحت راحت اوتهر و کوچهر باشلری ده بر برسینه نله کمه س . شول وقت « هو الذی ارسل رسوله بالهدی ودین الحق لیظهره علی الدین » آیتی نگ مصداقی ظاهر بولور. اول شبهه سز آله بولاچق .

محمد عبده نك «الذین آمنوا والذین هادوا والنصارا والصابین من آمن بالله» آیتینه تفسیری، کیله چکده کوزمن نك آدینه کیلوب حقیقت اسلامیه شول وقتده غنه توشله چك . دین اسلام مدنیت گه قارشی، مسلمانلر مدنیت دشمانلری دیگان بایغورالرغ شونده آچی و حقیقی جوابلر چغه حق، چیت لر: بو کونگی مسلمانلر مدنیت دشمانلری دیوگه آچو کیلورگه ممکن توگل، بو راست. چونکه بو کونگی اهل اسلام مدنیت دشمانلری؛ بنا علیه حقیقت دین و آندن بولغان نرسه لر اهل اسلامده مگدن برسی گنه. دین اسلام دیسه لر، بوگا جوابلر نی کاغدرده یازوب، تللر برله گنه سویله ب بتر و ممکن توگل . نچك مانع ترقی و مدنیت دشمانی بولسون؛ بلکه قر آنتك نچه دن برسی سرلر، یا که مدنیت و صلاح برله امر ایتمکان آیت قر آینه لردر. یگره کده دینمز اول باشندوق علم و مدنیت برله باشلانغان ایکنینه نلله نی حدلی دلیللر بار .

«دین» نامی، «دین» بویاوی برله صاتو ایتوچیلر تله سهر نی حدلی جیکر سونلر، عبارت لردن چیقماغان مفهوملر نی آسونلر، بویاوی اوگاچق، حقیقت میدانغه چیقماچق، اشلر معلوم بولاچقدر. شونك ایچون آلاز برله مناظره و مجاوبه ایدشوب عمر اوزدردرغه لزوم یوقدر. ملتنگ متفکرلری همیشه ملت فکرنی نورلندرو بولنده سی اجتهاد ایتارگه تیوشلی .

خلقمزنی اقراض غه سورگان سبیلرنگ بری موضوع حدیثلردر. حدیث موضوع برله صاتو ایتوچیلر کوب بولغان. بر عربچه جمله نك باشند «قال رسول الله» دیولسه، کوبلر، شول جمله نی حدیث عد ایتمکلر. مدرسه گه کرگان درس کتابلر نده ده موضوع حدیثلر کوب بولوب، شاگردلر و ملتنگ حالینی اصلاح ایته طورغان اخلاق کتابلر مز هم، موضوع حدیثلر برله طولغان . وعظ کتابلر مزده خرافات ویاغان قصه لر ایله قاریشوب بئکان. وعظ لر نچك بولورغه؟ وعظ دن ملت نیچك درس آلورغه؟ وعظ لر، حالنه، زمانته قاراب نیچك بولورغه کیره ک؟ بو ماده لر لازم درجه ده

حیاتینه خدمت ایته طورغان قنلر بتونله ی متروک قالدی . اسلام دنیاسینگ کوبرهك الکاسینه شول مدرسه لردن چقغان علما مدرس و معلم بولوب اوزلری کورگان اصولده تعلیم وتدریس گه کرشدیلر. مونلر نك تربیلری، تعلیم وتدریس اصوللری بو کون گه قدر میراث قالا کیلوب نادانلق ایله برگه شوشی عصرغه (۲۰ نچی عصرگه) طوب طوغری کیتروب طاپشردیلر. یاری نلده یکرمنچی عصر، ملت نی بر آزاویاتدی، مات ایچون دور اشته باشلانندی. یوقسه تمام چروب بته رگه محکوم بولغان ایدك . اهل اسلام باشینه یاوغان دهشتلی فلاکتار، وحشت وظاملر اهل اسلامنگ نادانلغدن بولدی. علمنی تهذیب ایتوب، مکتب و مدرسه هم کتابلر نی ترتیب گه قویوب زمانغه موافق یاگا اثرلر میدان غه کیتروب، علملر اوز مرتبه لرینه قویله کیلسه، تعلیم وتدریس اصول غه قویوبوب عالی مقصودلر، اعتقاد واجتهاد مزغه آرالشسه بزده مدنیت وترقی یولنده کون بکون آغه کیتکان بولور ایدك .

الوکه مکتب، مدرسه دن کم نیندی اش گه یارارلق بولوب چغو فکری عوامغه توگل خواصغه ده نصیب بولماغان. عالم اسلامنگ هر کوشه سنده اوقو و اوقولر کوبرهك روحانیلر قولنده بولوب روحانی بالاری ملا بولوب چغونی غنه فرض ایتمکلر وشول پلانغه قاراب: «ملا بولورغه کوب نرسه کیره کمی، نچك بولسه ده عوامنی اشاندروب بولا» فکری نق ظامر جه یگان . شاگرد لرمزده بوش و ته ملی فرضلر برله استقبالیلر نی زهرله گانلر. دورت بیش عصرلردن بیرلی مکتب مدرسه لرمز امیدسز حالگه کیلدی، مکتب و مدرسه لرمز ایگ دون یورطلر و عمر اوتکارو ایچون اشکلسز لریاطاغی بولوب قالدی. چقغان شاگردلر ده «کالانعام» بولوب هر تورلی گوزهل ویاگراق اشلر گه آباق چالوچی بولدیلر. بز لر مجازغه: «الانسان بطیر بجناحیه» دیب مثال کیره ایدك . حاضرنده ایندی بز نك شول مجازمز حقیقت بولوب چقدی. بویسه کشیلر نك اجتهاد وثباتلری سایه سنده در. برعصر توگل چیرك عصرغه مقدم سحر و کوزبوو، دیب اعتقاد ایتمکان نرسه لرمز چن علم و حقیقت بولوب آلرمزغه کیلدی. ازدهانی بولوت آلا، ازدهادن یوحی بوله دیک کبی نرسه لرمز حاضرنده قایلرغه کیتدی؟ اوگره ک بو کبی نرسه لر بز نك علم مجلسلر مزده فوق العاده بر لذت برله سویلنه، مکتب مدرسه لرمزده لیکسیه اورنن طوتا ایدی .

«سنریمهم آیتنا ...» نك مصداقی ثلی بو کونلرده ذره قدری گنه بولوب، کیله چکده نیندی روشلر گه کره چگینی کیله چکلر کوررلر. قر آنتنگ خبرلر نی، اشارت لر نی مشاهده ایله مین استقبالی غایتده بارلاق و امیدلی کورهم، کیله چکده گی احفاد ملت بزیم کبی عیبا! دیب گنه شاق قاتوب قاراب تورماسلر، بلکه نوزلری قوللری

اولئك قوياش بايوشى ياغنده نهايهسى بزرگه معلوم بولماغان صحرا بالان كيتە . قوياش چغوشى ياغنده دخى ده شونديوق اوجسز قريسز ديگان كبك بيوك طاوولق طاشلق ، قارا اورمان باشلانە . اورال طاوولرينك اوڭ ياق چيكلرى . موندە اورمانلر ياخشوق يوقارغان اما صومئبللىرى قايا طاشلر ، ماتور منظرلرغە بايلىق . بز موندە اون اون بش چاقرم قدر اچكەرەك كروب يوروشدرلك ، اچكە كرگان صاين ياخشىغانداى بولا . قز اچەرگە كيلوچى خلق آراسندە برگە كوكل كوتەرشورلك كوكللى كشيلىر بولوغە قارا، يېچە ، بزنگ اوشبو اولدن كيتەسمزك كيلووى بزنى موندن آتسە ، تگى ماتور طاوولر اچلرندە طبيعيراق صافراق باشقردلرى بولغانن كورستوب بزنى طاراتا ايديلىر . آخرى اطلر ياللاقده ايگەرلەب منوب كيتدك . قايسى يرگە باروب يتەرنى ، نيچە كون يورونى يىلگولەمدك . شولايدە كونلر ياخشى بولوب باشقردلر آراسندە كوز قزقردلرلر نرسەلر طابلسە ، اورالنى آشا چغارمز هم اون بش كونلەب قالورمز ديب اويلاغان ايدك .

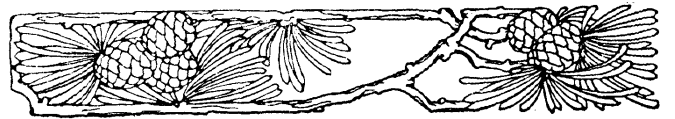
طورغان اولدن اوطوز قرق چاقرم قدر اچكە كرگچ بز « بورجان » باشقردلرى آراسندە بولدى . « يالطران » اسمندە زور جە يلاودە ايكي (اولوغ هم كچوك) « كەبەج » اوللرى هم بر « قولغە » اولى . يعنى اوج اول خلقى برگە جايلايلر . بو « يالطران » آلارنك يازغى جايلاولرى ، پچان يتكچ آلار موندن تورلى جايلاو- لرگە طارالوشلر .

بورجان بو كوندە اورسكى اويانزندە دورت ؤولص . بو اوسەرگان باشقردلرندن قالا ايڭ كوب عددلى اروغ (۸) . نيبالسين اوزينك « اورنبورغ هم استرخان طرفلرئە سياحتمنك حسابى » ديگان اثرندە (Вѣстникъ Имп. Рус. Геогр. Общ. за 1852 г. часть 4.) « باشقرد خلقينك چە چەگى اوسەرگان ، تونگاوور ، بورجان خلقلريدر . بولار آراسندەدە ايڭ صافى بورجانلردر » ديگان . حقيقتاً باشقردلر ايله ياقن طاشلق ، كورستەكە ، بورجانلر كيرەك معيشت . كيرەك تل و غير خصوصلردە باشقردلر نك ايڭ صاف بولغانلرن تشكيل ايتەلر . ئلى بز بولغان بو اوللر معيشت جەتندن قصلوب ، ايكنچيدن كورشى باشقرد و تاتارلر تائيرئە بيرلە توشوب بر آز اوزگارگانلر . طبيعت و اخلاق بوزولووى ، يارليلق بولار آراسيندە كيلوب يتكان . بو يردە موندان يدى يللر ايلگارى تكرر بولغان ايدم ، شول كوندن بيرلى كيرەك بولارنك اوزلرندە ، كيرەك معيشتلرى هم اوطورغان ير و اورمانلرندە كوب

(۱) يول اوڭغايئندن شونى ايتوب كيتيك : تورك تئلندە « ر » حرفى ايله باشلانغان سوز يوق اوشونك ايجون تورك سوزى اولغان اروغ سوزن عادتە گنجە « ر » ايله باشلاب روغ يازمق خطادر .

رعايت ايدلمەگان . قرآن كريم تعليمى بويىچە وعظ آيتولسە امت حالى البته صلاح تابار ايدى .

مكتب ، مدرسه لرمزده درس ايجون توزولگان كتابلر مغلوق بولو اوستينە ، اوزون شرح و حاشيەلردە درس ايتلوب اولغان . مقصد و نتيجه بتولنەى جيتدە قالوب كتابنك مقدمەسى بر آز اولولسەدە مطلب اعلى بر جيتدە قالغان ، شاگرددە شونك ايله مدرسه دن چقغان . مبارك شاه الحقى .

بورجان باشقردلرى آراسندە

I

آق ايدلنك استرلى تاماق طوغروسندەغى آتمينك اوڭ طرفندە قز اچوب ياتدقز باشقرد اولى اورال طاغلرئىك آغزندە ايدى . الوغ يول بويىدە اوطورغان بو اولنك خلقى كوب وقندن بيرلى روس هم تاتارلر كيبى مدنيتدە اوزلرئە قاراغاندە آلدونراق قوملر ايله نق قاطشدهلرندن باشقردلقرن صاف كويگە صاقلاب كيله آلمانلر ، اشدن چغوب بوزولغانلرغە . تل ، عرف و عادتلرندە يوغارغى ايكي كورشى قوملرئىك تائيرى كورنوب طور . موندان زياردە يوق كبك ؛ اما آلارنك اچكى هم طشقى كولطورالرى (اخلاق هم معيشتلرى) نە تائيرلرى بولارنى بو كون تمام آيانچ حالگە كيتورگان ؛ باشقردلر ايركن كوچه طورمش لذتلرن اونو- تاغانلر ، اوقو اوقونك يوقلغى ، چيكدن چقغان يالقوالق تمام بورونغيچە ، اما كشيلىر ايله معاملەدە طورمشدە تكلف بولارغە يوقغان : ريبالانە ، آلدای ، خيانت ايتە بلەر هم ماتورراق كيوم كيرەك ، تەتى آربالر طوتارغە . بازارلرئىدە كوئىچە اچوب ايسرئك حالدە يورورگە يازاطالر . مونا اوشبو حاللر ايله بو باشقردلر بورونغى سويكملى سادەلكلرندن ايركن طورموشلرندن ايرلوب ، كشى آلدندە محبتسز ، بوزوق ، فوق العادە يارلى بندەلر بولوب قالغانلر . بولارنك اوللرندن تمام اولم ايسى كيلوب طورا هم آرالرئە كيلگان كشيئكده درد سوندرە ، روحن توشورە . بو اولدە طورغاغز چاقده مين چندن يالقاولاندم هم گل يوقلاوچان بولدم . موگا ايدەشم استودينت ابدرى ايدى . ميندە آگا بو عالمده باشقە بر تورلى اش ايتەرگە ممكن بولماغانن سويلەى يوروب نە يوقلى ايدم . اول اورال طاغلرئىك آغزندە ايدى ديگان ايدم ؛ بزنگ

ادبیاتی اوقونی چیکه یتدی . لکن بز مونده بورجان باشقردلری حقتده برده ردتلی نرسه ظامیمیز . قزغانچ ، باشقردنگ ایگ صافی بولغان بورجان هم آنک صاماییتست سی بتوب بارا ، نه علما هم علمی جمعیتلر شونی اعتبارغه آلمیلر . بزنگ علما هم علمی جمعیتلر سبرنگ نلله قای چوقورلر نده غی . بتون خاکی ایکی مک دن عبارت بولغان واق طائنه لر نی اوگر دنو یولنده بایه قفنه آچه صرف ایتملر ، اما کوز توبنده گی اوشبو باشقردلر نی اوگر دنو خصوصنده بر اشده اسله میلر . بزنگ اوزم زده ایندی بر نرسه ده یوق دیساکده یاری ایدی . تیک صوگهی کونلرده بر ایکی مقاله ایله بر ایکی کتاب چغوب قالدی . هادی افندی آطلاسی ننگ اوشبو یلغی ۱۰۹۰ نچی نومر «شورا» لرده یازغان مقاله سی ایله باشده «شورا» ده باصلوب ایندی بو یل «باشقرد تاریخی» اسمی ایله قرانده امید مطبعه سنده باصلوب چتغان کتاب هم «باشقردلر بته لر می» دیگان بر کچک رساله نی آیته من . دخی مرحوم امید بایفنگ «یادکار» ی بار ایکان . «باشقرد تاریخی» دیگان کتاب اوزی یک سطحی واوستدن یازلغان بر اثر بولغانلقدن موضوعنی یک آرنه آجا آلا . مؤلف بو کتابنی ایگناتیف ایله گوریویچ ننگ ۱۸۸۳ نچی یلغی «Справо-чаяная книга Уфимской губернии» دیگان کتابندن ، حتی بابلر . ینگ ترتیب لرنده ردتله ب اوزگار تمیچه ترجمه ایکان ، تیک آراغه مستفاد الاخبار ، قاموس الاعلام کی کتابلر هم خوالسون ، بوکیخانف کیلر ننگ اثر لرندن بعض سوزلر هم بز مسلمانلر دیگان کی عبارلر کر تکاله وینه قاراب ، محرری ملا منیر هادیف دیب قویغان . منیر افندی باشقرد تاریخی ایله اشتغال ایتوب یک یاخشی ایته . لکن آگا بولای بر سطحی یازلغان اثر نی ترجمه ایکانچی آروراق کتابلردن استفاده ایتوب مستقل اسله رگه کیره ک ایدی . بو کتابده باشقردلر ننگ اصللری حقتده یازلغان فکرلر یک ایسکرگانلر . مونگ اوستنه کتبه ده تیک شول اصیراؤجنی کنا بگورده گنه بولورغه تیوشلی بر صورتده یازلغان ، فنی بر نرسه ده یوق . باشقردلر ننگ اروغلری و آلارنک قولغه توشکان حدلی شجره لری و خلق آرا سنده غی حکایه لری تمییش ایتلوب ایسکی یاؤروبا هم عرب تاریخ ، جغرافیا عالملر ننگ خبر لری ایله تطبیق ایتلورگه . آلارنک اصللری «этнический составъ» لری حقتده شول وقت ددغه بر قرارغه کیلورگه کیره ک ایدی . بو کتابده ایسه عالملر ننگ سوزلرن کوچرو ایله گنه اش بتکان . «باشقرد تاریخی» دیب یازلغان اثر نی مؤلف ننگ (البته منیر هادی افندی ننگ توگل) قزق بولسون ایچون دیگان کبک اختلاچی عبدالله ملا ننگ (۱۷۵۶ نچی یل) وفاتی ایله بزوب قویو وینه قاراب تمام ایتمو برده معقول توگل ایدی . بو اش «باشقرد تاریخنه عائد» بر مقاله اولغانده کیلوشه ، اما «باشقرد تاریخی»

اوزگارولر بولغان . بورونغی صاف طبیعتلی ، آلاو نیتو بلمی طورغان طوغری . بهادر باشقردلر ایندی قارت کشیلر اولوب باشقردنگ یابق اورمانی آراسنده اوطورغان بورونغی زور زور قاراغای (ناراط) آغاچلری کبی آزایوب قالغانلر . مال آزابان . ایلک اون اون بش قولونلی یبه به یلگان باشقردلر ایکی اوچ یبه به یلیر ، قایسی لر نده اولده یوق . ایلک گی تازا ، هیبت قز اورنینه یارطیسی یا که اوچدن ایکی الوشی صو اولغان یبه ایرانی اچهلر . خاقنی . آلر نده ، طورغان طورمشقه حاضر لکلری بولماو ایزه . بولار ردتلی بر معیشتکه کرگانچی یا بتونله ی بتوب اولگورلر یا که قالسه لارده آز قالورلر . کبچ ، یاماش ، بیکتاش اوللری ۱۸۵۸ نچی یلغی اونیچی ریزیزیه وقتندن بیرلی هیچ آرتاغانلر ، بو کون بتونله ی کیملر . یرلی مأمورلر مونی آچق حسابلر ایله کورستیدلر . بز ، طورغان اولمزدن یوز یکر می چاقرم قدر اچکه کردک ، معیشت . حیات اشلرنده آلفه بارغان هیچ بر باشقرد اولی یوق . بتون اوچنچی بورجان اولصنده روسچه بر اشکولا ، مسلمانچه بر مکتب . آورولر ایچون بر بالنیسه یوق . آورولر شول کویگه طنچقنه اوله لر دو قتر فلان کیلمی . بتون اولصتمه ردتلی بز موللا یوق . بولغانلری چیکدن طش نادان هم خلق قاشنده برده اعتبارلری یوق . بتون اولصتمه بر غزته آلمی . اهلینک اقتصادی حاللرن یونه تور ایچون توزولگان جمعیتلر بو اورنلر نی بتونله ی بلمیلر دده . بتون دولترن یوق بهانغه اورص قولاقزینه صاتوب بتورهلر .

«سندغل» دیگان اولدن یراق کیتهرگه طوغری کیلمه دی ، کونلر یک باغمور بولدی ، کیری ایله ننگ . بلکه آریراق ، باشقردلر ننگ بورونغی اچکی کولطورالرن یخشی صاقلاب کیلگانلری آزاراق قالغانلر دده . چونکه اچکه کرگان صاین بو جهت یونه له بارغان کبک کورینه . اچکه کره برگان صاین باشقرد ، آزاراق آلاوجان ، عالیله طبیعتلی . اوز آرا اتناقلی بولغان کبی کورینه بارا . لکن بز آری کیته آلمادق . بو باشقردلر اوزلریده . آلارنک قومی خصوصیتلریده بتوب بارا . لکن شونسی قزغانچ ، که روسییه ده اتاغرافیا عالملری بورجان ، یگره کده اوشبو اورمان بورجانلر ننگ معیشت ، اخلاق ، طبیعت و احوال روحیه لرن ، موزیقه . خلق ادبیاتن اوگره نورگه . قیافت جهتلرن چندن تمییش ایته رگه تاریخی یادقلری (исторические памятники) نی جیارغه اولگوره آلمانلر . اسله گان قدرسی هیچ قناعتلدرلک توگلدر .

۱۸۹۹ نچی یل اتاغرافیاچسکی آبازرینیه ژورنالینک ۴۳ نچی کتابنده نیکولسکی ، روس و غیر تلرده باشقردلر حقتده یازلغان اثرلر ننگ فهرستن نشر ایندی هم شولایتوب باشقردلر حقتده غی

خلق ادبیاتی، برونغی ننگ قالدقرن تفتیش ایتەرلک، اوگره نورلک
کشیلر مزده ظابلور ایدی دیب اویلیمن. احمدزکی ولیدی.

عبدالسلام مفتینگ خاطر دفتری

(باشی ۱۸ نجی عددده)

شول زمانده مفتی محمدجان حسین اوغلی (ترجمه حالی «آثار
ننگ برنجی جلدنده) هم بارچه غویرنا محکمه لری «اورنبورغ» ده
ایدی (۱). غصپادین گنیرال مایور باخیتوف (اصلاری قاتارد)
مفتی گه یازدی: «پادشاه امپراطور اعظم حضرتلرینگ فرمانی
بوینچه اورنبورغ شهری ایچنده مسجد صالدره قه، آرختیکتور
برله مصلحت ایدوب پلان یا صاتوب میگا پریدستابوت ایتوگر،
تا که مین اول پلاتی پادشاه حضرتلرینه یارسه م کیردک» دیو.
شوندن صوگ مفتی، بزرگه حسدلک قیلوب آرختیکتور برله
مصلحت ایدوب: «مونده اورنبورغ شهری ایچنده اقامت ایتوچی
مسلمان جماعتلری آز، بخارا، خیوه، اورگانچ هم تاشکند
و قوقاند و غیره هر یردن کیلگان سوداگر جماعتلری
و خصوصاً قرغیز، قازاق یورتینگ خان و سلطانلری کیلگان
وقتده عبادت قیامق ایچون صالغان طاش و کیرپچدن شاهانه لک
مسجد بار. «میناونی دؤور» یاتده (۲) شول سببلی مونده

(۱) اورنبورغ دوخونوی صوبرایه سینگ شول وقتده قایسی
اورامده ونیدی یورتده طورونینی بلوچی کشیلر شاید «اورنبورغ» شهرنده
بو کون یوقدر. اما محمدجان مفتی اوزی اوز یورتنده طورغان بولسه
کیرهک. آنگ یورتی نيقولايسکی اورامده تیماشوف یورتی ایله یاناشه
۱۶ نجی نومیرلی یورت ایدی (یالیتهسه یورتینه قارشى - اوی ۶ تره زه لی،
قوبه لری - اویلری صاری بویاولی).

(۲) بوغاجوف واقعه سندن صوگ روسیه دولتی ضعفله نوب حتی
اورنبورغ غویرنالری روسیه مملکتی حساب ایدلمازک درجه لرگه کیلگان
ایدی. ایشته شوشی وقتده امپراطوریتسه یکانرینه مسلمانلردن روسیه گه
محبت قویدر و چین مملکتینه کوچار ایچون کونارلگان قرغز قازاقلرنی
اوز یرلرنده قالدردر ایچون خزینه دن مسجدر، مدرسه لر صالدر، دینی
محکمه لر آجوب اوکازلی ملال قویو بولینه کردی. اوفاهم سمیر غویرنا.
لرینی اداره قیلوچی گنیرال ایوان وارفولویمیچ یاقوبی اسینه ۱۷۸۲ نجی
یل اوکاز یازوب و ۱۷۸۳ نجی ییل ۲ نجی مایده شول اوکازنی تکرارلاب
مسجدر بنا قیلورغه بیوردی. شول مسجدرلرنگ بری اوشبو یرده ذکر

اولسه آنده اول قوه ننگ روسیا قولینه کرودن ایلگارگی حاللری،
معلوم اولغان قدر خانلری و روسیا قول آستینه کرگانلری صوگنده
حکومتنگ، آلازنگ، مثلا: یرلری و اداره خصوصلرینه قاراب
توزوگان تدبیرلری و اول تدبیرلرنگ و معیشتنگ اوشبو صوگنی
زمانغی باشقردنی نیچک کیتوروب چغاروی سوبله نورگه کیردک ایدی.
اوشبو ننگ ایچون بز منیر افندینگ بو خدمتی ایله گنه قناعتنمیز.
«باشقرد تاریخی» یازمق کبی الوغ اشکه کرشکاج آگ دخی بر
آزراق همت صرف ایتهرگه طوغری کیلسون ایدی دیب اوهور
ایته مز.

مشهور عالم کیپین ۱۸۶۱ نجی ییل «یاوروی روسیه ده گی
اینارودیس لرنگ تاریخلرینه عائد آریر (ماتیریاک) لرغه تاریخی ترتیبه
کورستکیچ» دیب یازغان اثرنده باشقرد تاریخینه عائد لیتاپس لرده
و غیر اورنلرده غی خبرلرنی کورسه نکان. یوغایده ذکر ایتلگان
نیکولسکی اثری بار. باشقرد قنده لرینه عائد اطرافلی معلومات فیر صوفنگ
۱۸۶۴ هم ۱۸۶۶ هم ۱۸۷۰ نجی ییلرده Ученые Записки Ка-
зач. Универ. مجموعه سنده باصدرغان الوغ ویک قدرلی اثرلرنده
هم اورالسکی ده علوم طبیعیه مجلری جمعیتی طرفندن چغارلغان
زایسکه لرنگ XII نجی جلدنده ۱۸۹۲ نجی ییل پرافیسور
Семье ننگ «باشقردلر حقنده» دیگان اثری بار. مونده بیگره لک
انترپالوویا جهتلری حقنده تفتیشلر یازلغان. مونگ صوگنده
اورنبورغ تاریخینه عائد تورلی وقتده تورلی کشیلر طرفندن یازلغان
اثرلر و اورنبورغ آرخیوانی کامیسیه سی مجموعه لری بار. ریچکوف،
چیرمشانوف، وینیوسکی، نیبالسین، گلکین و غیرلرنگ اثرلری ده
فائده ایتهر ایدی.

هادی افندی آطالسف باشقردلرنگ برونغی اورنلری
واصللری حقنده غنه یازغان. اومیدایف باشقرد اتناغرافیا سینه عائد فقط
بعض آریر (ماتیریاک) لرغه یرگان. «باشقردلر ته لر می» کتابی
بر فکردن عبارت دیرلک. اوشبو ره و شچه بزنگ، باشقردلر
و آلازنگ تاریخلری، معیشتلری، خلق ادبیاتلری حقنده بر
نرسه مزده یوق دیرگه ممکن. بو عموم باشقردلر حقنده
بولدی. اما بزنگ آله آدقر بورجان باشقردلری حقنده بزده
ایچماسام بیاغی تاریخ کتابلر نده غنه، مستفاد الاخبار. تاریخ قوم
تورکی لرده بولسون بر آوز و بر کله ده آیتولگان یوق. شولای
ایتوب بورجانلر - باشقردلرنگ صاف بولغانلری - اوزلکلرن تمام
یوغالتوب بارلر. ایندی یاورویا کشیلرینگ. اورصلرنگ اچلری
پوشمی ایکن بزده موگا شولای صالقون قان ایله گنه قاراب
طوررمز مونی؟ بولارنگ معیشت، حیات اشلرن یونه توشورگه
یاردمله شورگه بر آز کشیلر مز کرشسه لر بو ئلی بتمگان موزیقه،

(اصانده) قول قوبغان «غراف ویکتور کوچوی» دیو (۱).
۱۸۰۳ نچی یل ۳۰ نچی ینوار ۳۹۱ نچی نومبرده.
قاپو فرمان هایون بوینچه تیوشلی اورندن مذکور آخچہ نی
خزینہ دن آغاندن سوک (مسجد) بناسینه اقدام ایدلوب بزکینہ نی
مسجد اورینی وهم قبلہ سینی کورگازمک گہ تعین (اوزی شولای
یازغان) ایچون چاقر دیلر، بر نچه منصب ایہسی مسلمانلر ایله
باروب (قبلہ سینی) کورگازوب، خدایی قریانلر بوغازلاتوب (بدعت
اش قاتشماسه یاراماغاندر شول)، پلاولر بشرتوب (مسلمان کشینک
اشی، آشاو ایکانلگی معلوم!) قرآن شریف اوقوب، اول جملہ یه
عنایتلو پادشاه اعظم حضرتلرینک بارچه وارث حقیقی
وانساب عالیلری ایله کوب یلدرغه صاغ وسلامت ایله شاد و مسرور،
طنج و استراحتلکده عمر کیچرمکلری ایچون دعالر قیلشدق.
اللهم انصر من نصرالدين آمین!

مونک صوگنده ۱۸۰۳ نچی یل حمل نک ۳ نچی یومنده
«اوربورغ» نک سرحد اشترینی اداره قیله طورغان کامیسیه
محکمه سندن، مینم تورلی خدمتلرمنی اعتقاد و اخلاصم ایله کماهو
بجای کیتورگانلکم ایچون بارچه حاکملر نک قوللری قویولوب
مدح نامه ایله بر قرآن شریف عطا و بخشیش قیلندی (عبدالسلام
مفتینک اوزینه بولهک ایتوب بیرگان بولالر) الحمد لله ثم اخمد لله
حمدا کثیرا کثیرا. تلاغیزکه اول حق سبحانه و تعالی کنندی کلام
شریفی عزتینه کون بورون عزت و آبروعز، توفیق و هدایتمزنی
کون بکون زیاده قیلوب دائما دولته و سعادتده، طاعتده و عبادتده
روزکار کچرشمکمزنی نصیب و میسر ایتکای ایدی. بفضلہ و کرمه
آمین یارب العالمین بجرمة طه و یس و بجرمة سید المرسلین صلی الله
علیه وسلم.

ینه شول اوق ۱۸۰۳ نچی یلده ایکنچی (قرآن هم مدح نامه
بیرگاندن سوک دیمکنی اراده قیلهدر) مذکور کامیسیه محکمه سندن
(اداره سندن دیبورگه تیوشلی سوزنی «محکمه» دیب تعییر
قیلهدر) عطا و بخشیش ایتدیلر بر چیکمانلک یاخشی آغلسکی
پوستاو ایله بر کیوملک یناک ماتریه. قاپونک ایچون دخی ایکنچی
کره ۱۸۰۴ نچی یل آپریل نک ۱۱ نچی کوننده مدح نامه بیردیلر
یوقازیده مذکور عطا و بخشیش قیلنمش انعام و احسانلرنی بیان
و عیان ایدوب (یاخشی خدمتلری ایچون قرآن بیرلگانلگی هم ده

(۱) تورکیه ادیلری آراسنده و ۱۱ نچی عصر هجریده سلطان
مراد رابعنک یاقینلرندن «قوچی بک» اسمنده مشهور بر ذات بار ایدی.
سلطان محمد رابع وقتنده مونک «خرم بک» اسمنده بر اوغلی بر سبب
ایله استانبولدن قاچوب روسیه گه کیلدی و مسقوا حکومتی طرفندن «کاز
قوچی بی» دیب تصدیق ایدلدی. غراف ویکتور ایسه شوشی خرم بک
ذریه سندنلر.

زور مسجد حاجت توگل، باری ایلیلی کشی صیارلق بولسه
یارار، آلدنده باشماق سالوردی بر بولسه بولسون، مناره هم
بولماسون» دیو بر پلان یاصاتدرغان (بو یرده اوز عبارتده
تکرارلر بار). قاچان کییم پلان یاصالوب تمام بولغاندن
صوگ مفتی محمد جان حسین اوغلی، غصپادین گنیرال مایور
باختیوف گه آلوب باروب کورگازسه غصپادین باختیوف پلاتنی
کورگازچده ایتوبدر: «بو، شاهلر دولتینه لائق توگل، آنک
ایچون پادشاه اعظم حضرتلری بیوروبدر بخارا، خیوه،
اورگانج، قوقاند و تاشکند و غیر یات ولایتلردن خصوصا قرغز،
قازاق یورطندن خان و سلطانلر کیلگان وقتده عبادت قیلیمق
ایچون آلاغره لایق و موافق، کنایه قیلورلق بولسون، دیو.
بو پلان لایق توگل، مین بو پلاتنی پادشاه ایمپراطور اعظم
حضرتلرینه یبارگه قیوچیلق قیله آلمین دیو مفتینک کوزی
آلدنده پلاتنی یرتوب تاشلاب ارختیکتورگه بیوروبدر: باشقه
کورکام پلان یاصاب، نی قدر خرج کیرهک بولور. حسابلاب میگا
پریدستاویت ایت دیو. شوندن سوک ایکنچی یاخشی کورکام
ایتوب، اوستونده مناره برله پلان یاصاب بیروب، غصپادین
گنیرال باختیوف صوگنی پلاتنی موافق کوروب پادشاه ایمپراطور
اعظم حضرتلرینه پریدستاویت ایدی. صوگره پادشاه ایمپراطور
اعظم حضرتلری نظرده مقبول اولنوب فرمان هایون صادر
اولنوبدر: اوشبو پلان بوینچه سالونسون دیو. باری سیکز مکده
یدی یوزده یتمش اوج صومده توقسان یش تین شاهانهلق
خزینہ سندن آخچہ تعین ایدلوبدر. مسجد بناسی ایچون آلتی مک
ایکوز اوتوز آلتی صوم قرق یش تین (وشوندن) قالغان ایکی مک
یشیوز اوتوز یدی صوم ایلیلی تین، تیکره سینی ایله ندرمک ایچون
دیو، مذکور گنیرال مایور باختیوف گه یازلغان فرماتنک معینده

ایدلگان «میناونی دوور» طشندہ غی مسجددر. ایمپراطوریتسه یکاترینه
۱۷۸۶ نچی یل ۱۲ نچی نوایبرده گنیرال ایفیلستروم اسمینه یازغان فرماتنده
مسجدلرنی و شورلر یاننده غی مدرسه لرنی تیزرهک تمام ایتارگه قوشه
و ۱۸۷۹ نچی یل ۲۸ نچی فیورالده بولغان فرمانی ایله شوشی «میناونی دوور»
مسجدی ایله مدرسه سینه اشتاتنی روحانیلر قویو و آنلرغه وظیفه لر تعین
قیلو حقتده ایفیلسترومغه بیورودر. اوشبوگا کوره ایشمحمد حاجی
(ترجمه سی «آثار» ده مذکور) زاهد اوغلی مسجد حضورنده امام، عادل
بیکت اوغلی آگا معین، مسلم منصور اوغلی مدرس نصب قیلدیلر.
مؤذن، فراش کبی توبان درجه ده گی روحانیلرنی تعین ایتکم ایشمحمد
حاجی غه تابشردی. عبدالسلام مفتی یازووندن آگلشلدیفینه کوره
مذکور مسجد. ۱۸۰۲ نچی هم ۱۸۰۳ نچی یلدرده همیشه ده «میناونی-
دوور» طشندہ بولغان. لکن قابسی تاریخدهدر (بز بلماک) میناونی
دوورنک ایچینه کوچولوب سالنمشدر. بو کون «میناونی دوور» ایچنده
گی مسجد ۱۸۰۳ نچی یلدن سوک کوچولوب سالنغان مسجد
بولادر.

لوزلف كرهل نام فيلسوف: «قرآن شريفده شريعت ايجايه تام بار. آنك جمله ادبلى فائدر، قاعده لرى منتظم بولوب انسانلرنگ ثروت عموميه سنه و هم اخلاق، قوانين، عدالت، اعمال معروفه كى خصائص مدينه لرينه تام مطابق اولنود. بونلر ايسه يالكر ايمان اساسه بنا قيلمشدر» ديمشدر.

دى بولف نامنده برى: «بر زمانده دين اسلام بتولله حسابدن چقار. لکن آنك اهميتى بتماز. چونكه ديانت اسلاميه سالكلرى خريستيانلرگه كورده ده كوب هم ده محكم قاعده لرگه بنا قيانديغندن و تابعلى ايجنده هر وقت سياسى آدملر ظاهر بولوب طورديغندن اعتبارده و اهميتده بولورغه تيوشلى» ديمشدر. بز اوزمز اسلامنگ سياست جهينه ارتق اهميت بيرماسه كده، قرآن شريفنگ باشقه كتب سماويه ده بولماغان حكمت و مصالح بشريه نى مشتمل بولو جهتندن، جمله دينلردن فائق ايديكى دعوى قيلمقه مز.

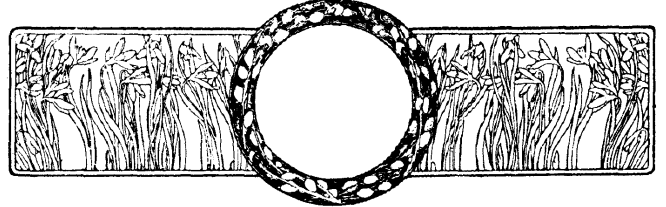
مثلا: قرآن شريف نظافت و طهارت ايله بيورر. بو ايسه حنظ صحت ايجون محض فائده در. «تريخين» اسملى آغولى قورت بولديغندن خنزير ايتيني و «حمى تهوديه» هم «وبا» غه سبب بولديغندن حشراتى حرام ايتمش و ضررلى هم نجس بولديغندن بوغاز قانيني آشاودن منع ايتوب حيوانلرني شرعى بوغازلاو ايله امر ايتمشدر. اوشنداق غاز ايجنده كى حر كتر رياضت بدنيه ايجون محض فائده بولوى حاضر كى زمانده شهبه سز معلوم بولمشدر. حمرنى حرام قيلوى ده عين مصلحت ايديكى حاضر كى مدينه زماننده ظاهر بولمشدر.

فقط قرآن شريفنگ اتباعى اولان شرفيلر قرآن شريفنگ آدابنده قصورلق ايتمكده درلر. مسلمانلر درلو جنسلردن عبارت بولوب هر جنس نك فاسد رسملى، معناسز عادتلى هميشه دوام قيلوب طورديغندن ديانت اسلاميه نك تربيه سینه مانع بولمقده در. بونك ايله قرآن شريفنگ علويته ضرر يوق، آنك علويت و قدستى همان باقىدر. آروپا مدينه نيك نامرى اسلام مدينه بولديغندن اسلام دينى جهتندن ده اهميتلدر.

آرسطو فلسفه سيني غرب عالمينه تاتوب قرون وسطى نك زكاسيني آچقان نرسه اسلام مدينه ايدى. آروپا عالمنده بتون علوم و فنوننگ باشى اسلام تاريخ مدينه باروب طوتاشادر. بنا عليه ديانت اسلاميه بر جهتندن محكم برهانلرني جامع و مشتمل بولديغندن و ايكنچى جهتندن دخى علوم و حكمتنگ مخزنى بولديغندن اول دين ايله ميسونيرلر بولشماسلر ياخشى بولور ايدى. ايكنچى فرقه بولغان فلاسفه نك ديانت اسلاميه حقنده بولغان

چيكمانلك بيرلگانلگى بيان قيلموب يازلغان كاغدلرني مفتى، مستقل بر مدح نامه حساب قيلوى آگلاشادر).

موندن صوگ مذكور شاهانه لك خزينه سندن صالتمش مسجد جامع تام اولنديغندن صوگ فتح ايدلوب ايجنده طاعت و عبادت قيله باشلادق. (آخري بار)

اسلام و مسلمانلر

(باشى ۱۷ نجى عددده).

آروپا فيلسوفلىرى، وظيفه لرى موجوداتنى تفحص قيلمق بولديغندن دينلرنگ حقيقتلرینه نظر ايتارلر و هر بر دينلرني بر برينه چاغشدروب آنلرني علم و حكمت، مدينه و انسانيت اوزرينه تطبيق قيلورلر. مونك ايله برابر دينلرنگ ارشادلرينى، تربيه لرينى اصللرينى، تاريخلرينى تيكشورلر. برهمى و بوددى، موسوى و عيسوى دينلرنگ حقايقينه توشنورلر و شوگا بنا قيلوب آنلر حقنده سوز سويله رلر.

اسلام ديننگ تاريخى قاعده لرى، تربيه و مدينه عالمينه بيرگان فائده لرى حقنده بر بر نظر قيلوب درلو محاكمه و انتقادلر ايتارلر.

آروپا فلاسفه سى اسلام حقنده بر نيجه درلو فكرده بولنورلر: بعضيلرى ديانت اسلاميه نك معناسيني آگلاب آنى تحسين ايتارلر و بعضيلرى آنك حقيقتيني ياخشى آگلاب بتاديكلردن آنك حقنده خلاف سوزلر سويله رلر. بعضيلرى تعصب يولينه كروب اسلام و آنك سالكلرينى تحقير قيلورلر، ديانت اسلاميه نى ياخشى آگلاب تحسين قيلوجيلر جمله سندن غوستاف اوبون «مدينه عرب» نام كتابنده، ديكاستر «كتاب الاسلام» نام اثرنده تحسين ايتمشلر. تشمبرس ايله بيتن هم «دائرة المعارف» اسملو كتابلرنده «قرآن» كله سنده قرآن شريفنى و «محمد» كله سنده حضرت پيغمبرنى مدح ايتمشلر. مستر رودول، قرآن شريفنگ انگليز لسائنه قيلغان ترجمه سينگ مقدمه سنده آنك حقيقتى طوغروسنده سوزلر سويله مش. دوكتور استيكاس ده ديانت اسلاميه نى مدح قيلمشدر. موسيو هودا، ديانت اسلاميه نى بتون قاعده لرى ايله مدح و تحسين ايتار.

ملاحظه لری درلوجه در. آنلر دیانت اسلامیه ننگ حقیقتنی آ کلاماز، یا که آ کلاسه لرده تعصب قیلورلر. شونک ایچون آنلر بو دین حقتده درلو درلو ملاحظه لرده بولدیلر ودرلوجه سوزلر سویله دیلر. آنلر ننگ اسلامیت حقتده غی سوزلری میسیونیرلر ننگ سوزلرینه یاقیندر. بو یولده بولغان فلاسفه لرنک شهویرلری: جون ویلیام، لوق، داتنه، و آتلی، دراپر کیلردر.

بونلر ننگ نظرنده دیانت اسلامیه آیروم و مستقل بر دین بولمی فقط ایسکی دینلردنگنه آیروب یاگی بر دین صورتده ظاهر بولمشدر. آنلر ننگ نظرلرینه کوره گویا بو دین نصرانیتدن ظاهر بولغان بر شیزماتیق (معتزله لک) در.

داتنه ننگ فکر نچه نصرانیتدن «آریانیزم» مذهبی آیروب آندن دخی اسلامیت ظاهر بولمشدر. «وآتلی» ننگ فکر نچه عیسویتدن «نسطوریه» مذهبی ظاهر بولوب آندن دخی دیانت اسلامیه حاصل بولمشدر. آنلر سوزینه کوره، گویا حضرت «محمد» دیانت اسلامیه نی عیسویت دیندن ظاهر بولغان آیروسیه و یا که نسطوریه مذهب لرندن اخذ ایتمش ایش.

دراپر فکر نچه (۱) دیانت اسلامیه ننگ توب اساسی «آترو-پومیر فیک» اصولی ایش. یعنی تشبیه اصولنده بولوب جناب «الله» نی انسان صورتده تانیماقدن عبارت ایش. آنکچه اصل اسلامیت تنزیه اصولندن یراق بولور ایدی (۲). سوگره آرسنلو فلسفه سی یاردمی ایله اسلام علملری توحید و تنزیه قاعده سینی ترقی ایتدر دیلر و وحدت وجود قاعده سی ده اوشبو فلسفه سایه سنده اسلامیتده شایع بولمشدر.

بعضاری: دیانت اسلامیه علم و حکمتدن یالانچاچ روشده ظاهر بولدی، علوم و مدنیت که مساعده قیلما دیغندن آنلرنی هدم ایتدی. دیشلر در، چونکه آنلر؛ «اسلاملر فتح قیلدقلری وقتده «اسکندریه». شهرنده گی بیوک کتبخانه نی و هم فارس شهرلرنده بولغان کتبخانه لرنی یاندر دیلر» دیلر و شول اشرنی ده دیانت اسلامیه ننگ مدنیت و حکمتکه مساعده ایتما دیکنه شاهد قیلر. اوشنداق مسلمانلر ننگ اهل کلام ننگ فلاسفه لری ایله مناظره قیلوب آنلر مذهبیته مائل بولماغان «معتزله» لرنی تکفیر ورفض ایتولرینی ده اسلام ننگ علوم و مدنیتی انکار ایتووندن کوره لر.

(۱) دراپر فکر نچه اسلام ننگ اصلی الله نی انسان صورتده بلک وکوکلرنی یدی طبقه دیه اعتقاد قیلوب آنک اوستوندن جننلر و جنت ایچنده ده حورلر بولور. امت محمدیه دخی آخرتده حورلر ایله برلکده شهوات عالمنه منهک بولوب منگو لذتده قالورلر ایش.

(۲) دراپر بو سوزلرنی متشابه ایتلرده بولغان: ید، وجه، استواء، نفس، جنب کبی که لردن اخذ قیلوب سویله مش بولسه کیره کدر. وهم «لان الله خلق آدم علی صورته» کبی سوزلردن استدلال قیلغان بولور.

امام غزالی حضرت تارینگ فلاسفه که قارشو یازغان «تهافت» کتابی ده اسلام ننگ علوم و مدنیت که مساعده بولماوینی آ کلاقتده در. آوروپالورلر بونی ده بلک شاهد ایدرلر. لکن اسلام متکلماری و غزالیر ننگ فلاسفه لر که قارشو بولغان مدافعه و مناظره لری، تهافتلری علوم و مدنیت حقتده توگل، بلک یالکتر عقیده الهیه حقتده بولوب عقیده ایمانیه ایله عقیده فلسفیه ننگ آراسینی فرق قیلماق باینده در. بو کبی مدافعه و مناظره لرنک مدنیتکه قارشولغی یوقدر. ابن رشد، ابن سینا کیلر ننگ ده مسلمانلر طرفندن رفض اولنمقاری علوم حقتده توگل، بلک یالکتر عقیده الهیه حقتده ایدی. آوروپا مدنیتی خریستیانلق، فلسفه، مادی و اقتصادی، اسمنده اوج درلو اساس غه بنا قیلنوب کیله در. ایلتک خالد آوروپاده بتونله خریستیانلق حاکم بولوب بتون مدنیت پاپالرنک قولنده ایدی. سوگره ابن رشد تعلیمی سببندن مدنیت فلسفیه رواج طابدی و شونک سببندن کشفیات، انتقادات مدنیله ظاهر بولا باشلادی. بونک سببندن دخی آوروپا مدنیته: «دینی»، «فلسفی» اسمی ایله ایکی قسم که آیردی. بونلردن بری «مدنیت دینی» و دیگرده «مدنیت فلسفیه» دیب معرفدر.

سوگره «مدنیت دینی» دن پاپالر، یسوقولر و فلانلر کبی رؤسای روحانیله ظاهر بولوب کیلدی کلری کبی «مدنیت فلسفیه» عالمنندن ده باقونلر، سمنسرلر، دقارتلر، سپینوزلر، بونولر، آبه-له لرنر، آرازملر، داتنه لر، یقلفلر، ریخلین لر، قانت لر، لاپلاس لر، فوولترلر، گوتلر کبی داهی فیلسوفلر ظاهر بولدیلر. بونلر ننگ هر بری کهانت و خرافات اربابی ایله منازعه قیلدیلر.

سوگره آوروپا عالمنده علوم و فنون هم اختراعات ترقی ایدوب قوانین طبیعی و طبیعتنک تیره سرلری آچلدی و شونک سببندن مدنیت مادیه و اقتصادیه طریقاری میدان غه چیقدی.

«مدنیت دینی» وهم «مدنیت فلسفیه» فرقه لرندن هر بری اسلامیت اوزرینه هجوم ایتدی کلری کبی «مادیون» و «علوم فنون» ایله لری ده علمی و فنی هجوم قیلدیلر. بونلر هر درلو نظریات و کشفیات ایله درلو دینلرنک اساسلرنی هدم قیلدقلری کبی دیانت اسلامیه ننگ ده بعض قاعده و اساسلرینه حمله قیلدیلر، اساطیر و وتی دینلرنی بتونله ی هدم قیلدقلری سوگنده یهودیت، نصرانیت ننگ ده کوب اساسلرنی ویران ایتدیلر.

قوزموغرافیا و تیل سقوب قنلری ایسه، نهایتسنز فضا یوزنده میلیونلر بلکده میلیاردلر چه عالمرنی کشف قیلدقلری خالد. یوقاروده مذکور بولغان حقایق اسلامیه هان ظاهر بولما دیغنی دلیل ایتوب قرآن شریفنک عرشی، کرسی، لوح، قلم، سبع سموات، جنات، نار کبی حقایق خصوصنده وارد اولان آیت کریمه لرنی ده

اسلام امتینی زهرله مش فکرلر

حب ذك و مسكنت

« هر شیدن بر بنده » نك « امت اسلامیه نی زهرله مش فكرلر » اسملی مقاله لرینی یازغانم ده بتون اهل اسلامنی ایك آچی روشده زهرله گن بر حالنی یازارغه اونوتقافن . اول ایسه بزده گئی حب ذك و مسكنت در . هر شیدن بر بنده نی یازووم طرابلس غرب و بالقان صوغش لرندن لك ایدی . اول وقت اسلام دنیسی بیک ته ملی یوقوده ایدی . آلدن آرطن برده اویلامی ایدی . حاضر ایندی بالقان پوشك لری یوقولر نی آچدی . صوگئی صوغش لر ، غفلتده یاتقان مسلمانلرغه الله طرفندن بر سبق بولغانه . آلدنك بو قدر فلاكنكه توشولرینه سبب نرسه ایكانن تیکش لررگه تیوشلیدر . دنیانك کیرهك قایسیغنه قطعه سنده و کیرهك قایسیغنه بر دولتنده بولسه ده اهل اسلامنك بو قدر توبه ن بولولری و بو قدر آرته قالدولری آلدنك همه سینك چیر و آوروی برگنه تورلی بولوون کورسه ته در . یوقسه آلائی بولماغانده بو قدر کوب تورلی ملت لر دن قوشولغان اهل اسلامنك برسی بولماسه برسی بر آرغنه بولسه ده توزیگرهك و کشی کوزینه کورنورنك ره تلیرهك بولورغه کیرهك ایدی . موندن بیک آچیق معلوم بولادرکه : بز همه مز بر تورلیگنه چیر برلن آوریز . بو ایسه بزنگ اسلامیتنی طانی آماومز و قرآنی کیری آگلاومزدر . یوقسه ترقی و مدنیت ، اقوام آریه گنه گنه محصور بولماسه کیرهك ایدی . بزنگ کردلر و آرنادولر هم ایرانیلر اقوام آریه دن بولسه لرده ، یاورویانك ایك آرته قالغانی اسپانیوللر قدرده علم و معرفت گه مالک توگلر . مونك کیروسنجه و نیگیرلر برلن . لك تورک قبیله سینه منسوب بولوب ده صوگندن اسلاولاشقان و شوشی بالقان صوغش نده تورکیه گه بلا کیزگان بلغارلر اقوام تورانیه دن بولسه لرده ترقی و مدنیت گه آیق باصقاندلر . دیک : اقوام تورانیه نك ترقی و مدنیت گه قابلیت هم استعدادی باز ایكان . ئلیگه آلدنئ الله نیندی بر قارا کوچ هم یالقاولق . علم و معرفت گه ایمان کیزماولک گنه ایزوب طوراً . ایتورگه تله گن نرسه شول : شوشی کونگی غرب دنیاسنده آوروپا و آمریقا ده حیات انسانیه ده ایك زور تاثیر اجرا ایكان و ایك زور بر رول اویناغان « دین » . اصلاح ایتولگان . اما بزنگ شرق دنیاسنده دینلر بو یاکی ترقی و مدنیت گه وسیله بولورلق بولوب اصلاح ایتولمکانلر . گرچه شرق ، ایسکیدن مدنیت

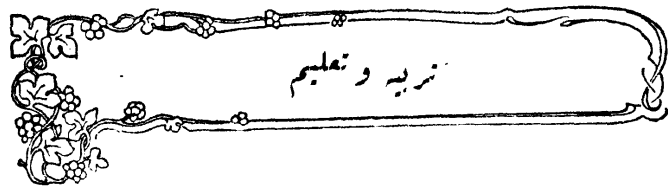
انکار ایدرگه کرشیدلر . سموات و اجرام ، عناصر و مواید عالم لرینك تاریخ تکونلری و آلدنك حاضر گه قدر بولغان عمرلری میلیاردر و میلیونلرچه سنلردن عبارت بولووننی فن قاعده لری تأید ایدر . حالبوکه : قرآن ، الله تعالی « سموات و ارض عالم لرینی آلی کونده خلق ایتدیکنی سوبله ز » دیب اعتراض قیلورلر . و هم حضرت آدم و حوا ، جمله انسانلر نك ایك برنجیسی بولوب ، آناهز حوانك آده نك صول قابر غاستدن یازاتلوی ، نوح پیغمبر طوفانی بتون دنیانی قابلاوی ، حضرت ذوالقرنین قصه لرنده بولغان یاجوج ماجوج سدلری وقویاشنك مغرب شمسده عین حیثه ده غروب ایتووی ، حضرت پیغمبر مز نك معراجی و آنك بیت المقدس اوزرینه کیلوی کبی عقیده لر حقنده مونلر : « تاریخ طبیعی فیزیلو-گیا ، طبقات الارض ، جغرافیا کبی حقیقی فنلر گه خلاف » دیرلر و شونك سیندن درلو فنلر نك طرفلر نك اعتراضلر کیکده درکه : توشی یول بله ن قرآن شریف هم ده دیانت اسلامیه گه طعن قیلورلر . (آخری بار) امام و مدرس سرورالدین بن مفتاح الدین .

شعر :

سرلر

یبله زهك طورمشدن آرچندم ، حاضر قوردم صالاش ،
قالمدی کورکده هر بر نرسه گه یینگل قاراش .
یتدی یتدی ، تورلی واقفلر حقارتلر بله ن ،
واقسنوب بئکان ایدم ، دنیام ایچون ایتکاج تالاش .
یکمده دنیانی ذره ، اول مینی یینگان ایدی ،
قالمدی صاو ، اوشبو دنیا اوقلرندن کوز وقاش .
دورت یانده مژ ایتوب یورگان سفیلر بار ایدی ؛
قایده آدلاو آلی یاقغه ! بار ایدی دورت یاقده تاش .
ایندی بو کون طوره شمشده بیک زور اوزگه رش کورهم ،
کردی دیکگرلرگه ، آچیق صحرادن یالقنلی باش .
اوجدی کوگله نك قوشی ، حق دشمنی یردن تمام ،
یتدی ، کوب بولدم خلانق کورکده گینه چه چ تراش .
قالدیلر چیت یاقده میندن ، بیک کوب انسانلر بو کون ،
هم ده چیت قالدی وفانی بلمه گن بیک کوب جاناش .
ئهی عجب صوگ ! یوز چتار کوگله بیک کوب کوکل !
طورمیدر ذره طبیعی توسده بر یولدز ، قویاش !
سر سیگا بو : سین ، اوزکدن باشقهنی هیچ بر سوتیه ؛
ایتمه ، بو بیک کوب صنالغان سرنی انسانلرغه فاش .
واقف جلال . قازان .

«شورا» قالو نلغنده بولوب، كوله مي آگا قاراغانده بر آز چكهنه رهك. قازانده باصلغان. چغناي تلنده بولغان غه كوره توشنگانگه قدر آگلاوي جيتونرهك. بهاسي ۵ صوم ديدى. ۳ صوم يروچي بولغان ايدى، آگا قارشو مغازين خوجه سى: «بو ايندى تابلمى طورغان اثر، باري اوچ گنه نسخه قالدى» ديب جواب ييردى. محمد كمال ولد مظفر.

اسلام مدرسه لرني اصلاح

استانبول مدرسه لر ندي بري «مدارس اسلاميه اصلاحات پروغرامي» اسمنده ۶۷ بيتدن عبارت بر كتاب نشر ايتدى. كتاب ايسه توركياده گي مدرسه لرني اصلاح حقنده بولسه ده بزرگه تعلق ايتكان جهتلى ده يوق توگل. شونك ايچون بعض بر اورنلرني انتخاب ايتوب بو يرده كوچرگه موافق كوردك.

I

توركي دولتنده ملكي، عدلي، عسكري اشلرني اصلاح قيلو اوچونچي سلطان سليم زماننده باشلانغان ايدى. اوشبو وقتده علمي اشلرني (مكتب و مدرسه لرني) ده اصلاح قيلو حقنده اجتهادلر بولدى ايسه ده بر تيجه كورلماي، هر نرسه ايسكي حائنده قالدى. لكن توركياده گي مكتب، مدرسه لرني اصلاح قيلو لازم بر اشدر. موني بو كونده انكار ايتوچي بولماز. فقط بو، زور بر اش بولديغندن برگنه كشينك قولندن كيله چك خدمت توگل، بلكه مونك ايچون بتون استانبول، بتون توركي و بتون اسلام دنيا سي علماسي برلكده و بر اتفاق ايله اشهرگه تيوشلي.

اصلاح، بر نرسه ني بتروبه ده آنك اورننه بتونله ي ياگا بولغان ايكنچي نرسه طورغزو، ديك توگل. بلكه كيرهك ايسكي و كيرهك ياكي بولسون آز فائده سي بولا طورغان بر نرسه ني كوبرهك فائده ايتارلك روش گه كيترو ديكدر. بز، اگرده اجتهاد ايتسهك ايسكي مدرسه لر مزي فائده آلورلق حال گه قويه آلچقمز. بابالرمز، اسلام ديني و دولت پايدار بولسونلر، آخر زمان غه قدر ياشاب طورسونلر، ديب زور وقفلر قالدروب مدرسه لر تاسيس ايتكانلر و هر تورلى فنلر اوقوب اوقوتوب مشغول بولغانلر ايدى. ايك بورونغي بابالرمزك علملري ايتدائي درجلك گنه بولسه ده سوكره اوشبو مدرسه لر دن زور عالمر، امبر و توره لر يتشوب

منبعي بولسه ده بو كون اول اعتبارن يوغالتقان. بزنگ مقدس اسلامي ده نلله يقدر خيال و خرافاتلر آراسنده ياشرنيوب قالغان. اهل اسلام نلله نيندى آغولى فيكرلر برلن زهرله نگان. قرآن كرىنگ تيك گوده سي گنه بزده بولوب آنك عالي فرمانلري ياوروپا و امريكا دنيا سنده اشه نه در. آوروپا و امريكانگ ده بز دن ناچار چاقلري باز ايدى. آلار دينلر اصلاح قيلولري و روحا نيلر نيك اوز سوزليلگندن قوتولولري مينوتدن باشلاب ترقيگه يوز طوطقانلر؛ شوندن بو كونگي مدنيت كيلوب طوغان. بزگه ده شولاي ايتهرگه گنه كيرهك ايدى.

اصلاح دين ديگاندن بزده نفس اسلاميتي اصلاح لازم بولمايچه بلكه آني كيفيت استعمالنده كي قصورلر مزي توزه تو يته در. مونه، كوروب طورامز: قرآن كريم دنيا ده قوت و غيرت برلن بولورغه قوشسه ده بزنگ دين باشقلمز مسلمانلرغه ذات و مسكنت ده بولونى بر ثوابي اش ديب تلقين ايته كيلديلر. «بو دنيا كافره جنت، اولوبدر مؤمنه زندان...» كبك سوزلر هر بر مسلمانك آوزنده تسبيح كبك تكرار ايتوله ايدى. وطن ني صاقلو، ديني صاقلو كبك فرض بر اش بولسه ده آني اويلاغان كشي يوق ايدى. مكتب و مدرسه لر ده وطن محبتي و آني بر فاشق قانغه قدر صاقلو تيوشلگي برده اوقوتولمى ايدى. شونك ايچوندركه، بزنگ خلق ده قوري دين تعصبي بولسه ده ديني حس، ملي روح برده يوق ديب ايتورلك بر حالگه كيلگان. حالبوكه شوشي ايكي نرسه بولماسه بز برده ياقتي كونلرني كوره آلامز؛ چونكه بولاردن باشقه، هيچ بر ملت نك ترقى ايتكاني يوقدر

ايندى بتون اهل اسلام نك سياسي و اقتصادي جهندن باشقه لرغه طوتقون بولوب بتويونه بياغي بزنگ آرامزده غي روحا نيلر مزي بزگه تلقين قيلغان «حب ذلت و مسكنت» فيكري سبب بولماغان ديب نيچك قيبوب ايتورسك؟ شبهه يوق بزني شوندى يان فيكرلر گنه آغولاغان هم اشدن چفارغان. بلخا صه بزنگ تاتارلرغه قوشطانلق طبيعت تانيه كبك بولوب سگشكان. شول قوشطانلق بزگه نلله نيچه جهتلردن ضرر كيترمكده در. ميان عبد الاول الفغاري.

بابر نامه كتابي

۱۹۱۱نجي يلغى «شورا» ده (۵نجي عدد ۱۵۳نجي بيت) «اوقا» دن «الوغ كول» معلمى نور محمد افندي «بابر نامه» كتابي حقنده «قايد باصلغان و قايدن تابارغه ممكن؟» ديب صورغان ايكان. بو كتابي ۱۹۰۶نجي يلده قازان شهرنده مشهور «دوبراوين» كتاب مغازيننده كوردم. زورلغى بر يلق

فن تربیه

باش بالانك كيو ملرى . ۱) كچكنه كيندر كولمهك .

بالاغه اولده آچلمالى كولمهك تگه لر . بو كولمه كنك ييكلرى ده هم اوزى ده قسقه غنه بولا . عادنده بو كولمهك آرت ياغندن ياقادن ايته ككه قدر تلك هم ياقان وقتده بر چابووى ايكنچيسنى قابلا ب طور ا .

۲) شولوق فورماده ، فلانيلدن ياكه بومازبدن كوفتوچكه تگيه . كوفتوچكه كولمهك اوستندن كيدروله . آنك اوستندن كوكره كچه كيدرله .

۳) ييله وچه لر . بالانك ته نن قابلى طورغان برنجى ييله وچه نى نچكه و يوشاق ماتيريادن ، ايكنچيسن فلانيلدن تگه لر . بولارنك هر قايسى اولده بر مربع آرشين زورلغنده بولوب ، صوكره بالا زوراي ا كيله . ييله وچه لر ۵ - ۶ مربع چيرك كه قدر زوراي تولا نر .

۴) بالا يورغانلرى فلانيلدن بر مربع آرشين هم زورراقده بولانر .

۵) بالا توشه كلرى ، سولگى لرگه استعمال ايتوله طورغان يوقا كيندرلردن اشلنه .

توشاك . ييله وچه لر هم آچلمالى كولمه كلرنى ممكن قدر كوب اشله ب . يش - يش آلاشدروب طورو كيره ك . ييله وچه لر نى ، عادتده ، ايكى دوژينه ، آچلمالى كولمه كلرنى بر دوژينه ، توشه كلرنى اوچ دوژينه حاضرلي لر . حاضرده بالانى ، بيكه ماتيرياسندن اشله نگان و اچينه توشه ك توشه لگان بوخچه غه صالوب يورتو عادتى بار . توشه ك اوستندن ، جايمه ايچون خصوصى اشله نگان يوشاق كليونكه جايه لر . بالا كيوملرن هم توشه ك جايه لرن قادا و بركتو ايچون اوچى ياشريله طورغان ، سانچلودن خوفسز ، آنكليسيكى بولا فكلر استعمال ايتله ر .

زوراي ا كيله بالانك كيوملرى ده اوزگارده . كولمهك اوستندن آگا فلانيلدن تگه لگان اوزون كيوم كيدره لر . آياغينه باصا ويورى باشلاغاچ بالاغه آندى اوزون كيوم يوروكه هم طوروغه او كاي سزلى ، شول سببلى بو وقت قسقه غنه كيوملر كيدروب ، توبان طرفدن صووق تيماسون ايچون ، توعيله نه طورغان جلى اشته ن ، آياغينه ده يوشاق و جلى اويوق هم به يله نگان يوشاق باشماقلر كيدره لر . سويله شورلك و يوررلك بالانك كيوملرى ييگه رك ده اوزگارده ، شول سببلى آندى بالانر ايچون كيوم روشلرى كورساتو قيين . بو حقه ده حفظ صحت فنى منه نيندى بر عمومى شرط قويا : بالانك اوستكى و ايچكى كيوملرينك آورلنى هر وقت ايگ

طوردي لر . مدرسه لرمز دينى گنه توگل بلكه هم دينى هم ديناوى ايديلر . درستى ده مدرسه لرمز شرعى علملر ايله برلكده فن اوقولا طورغان دارالفنونلر خدمتلىرى قلوب طوردي لر . شونك ايچون مدرسه لردن الوغ دين عالملى ظاهر بولديغى كى الوغ متفتنلرده ظاهر بولدى . فقط اصولنى رعيت ايتوب طورماديغمز و زمانغه كوره حركت ايتاديكمز سببندن صوگ و قتلرده مدرسه لر توبانك طرفينه يوز طوتدى و فائده لى آدملر يتشدرماز بولدى .

سلف علملرى ، ابتدائى علملرنى آدقلرندن و هر بر فندن بر قدر خبردار بولدقلرندن صوگ برگنه يولغه كروب شول يولده متخصص بولورلر ايدى . سيويه لر ، فيخر الاسلاملر ، بخارى و مسلملر . ابن رشد و غزاليلر ، ابن سينا و رازيلر ، فارابى و طوسيلر موگا مثال بولور . بو ذاتلر اوز زمانلرنده بولغان علملرنك هر برندن كوچى آزى خبردار بولدقلرندن صوگ برگنه فن ايله شغلنوب شول حقه متخصص بولغانلر ايدى . اما بزلك علملرمز هر نرسه كه قول صوزدي لر و كوچلر نى هر طرف غه يباردي لر . برگنه يرگه صرف ايدلگان كوچ ، نى قدر ياخشى نتيجه بيرسه تورلى اورنغه تارالغان كوچ ، شول نسبتده نتيجه سز قالووى معلومدر .

اوزم نك ايسكى علملرمز برگنه فنده متخصص بولدقلرى و بو كونده گى مدنيتلى دولتلر خلقلرنك حاجتلىرىنه كوره مکتبلىرى (ابتدائى ، اعدادى ، على ، دارالفنون ، آفاديه كى) صنفلرغه و قنلرنى مکتبلىرگه تقسيم ايتديكلرى حاليه بزلك علملرمز هر تورلى فن ايله شغلندي لر و نى قدر مکتبمى بولسه هر برنده ابتدائى دن باشلا ب ايك على فنلر و علملرگه قدر اوقوتور بولدي لر . بو اش ضررلى بولغانى ايچون نيچه يوزلر ايله يللر اوتديكى حاليه مدرسه لرمزدن آدم توسلى آدملر چيقيمدر . بزلك توبانك مزم نك كوچى سيپلرندن برى اوشبو حالدر .

حاضر نده علم ، شول قدر كيگائيش و تارماقلرى كونايشدركه ، هر تورلى علمنى برگنه مدرسه ده تحصيل قيلو توگل ، حتى بر علمنك اوزينى ده بر قاچ مدرسه كه تاراتوب اوقورغه حاجت بار . اوشبو نرسه آرزاق آگلاشه باشلانغان صوگ بزده ده بعض بر فنلر ايچون آيروم مکتبلىر تاسيس ايدرگه حاجت كورديلر و باشلا ب اولگى مدرسه لرمزدن «طب» نى آيروم آلوب اوزينه مخصوص مکتب آچديلر . هر حاليه . ييك كوب فنلرنك بر مدرسه ده اوقولا طورغان و قنلرى كوبدن اوتدى .

مدرسه لرنى اصلاح قيلوده غايه قلوب هم دين هم ملت و دولت ايچون فائده بيررلك . خدمت قيلورلق گوزل آدملر يتشدرونى بطوتارغه تيوشلى .

بالا ایچون کوب ضرر لر بارہ. بیک بوش ایتوب یلہودہ بالا اعضا لرن برہم - برہم چغاروب ماتاشا وشول وقت بر - بر اعضا سن ایگاتوب، ضعیف بولوب قالو ممکن. قسوب طغر ایتوب یلہ گاندہ قان یورووینہ قوماجو بولا، بالاغہ ظن آورغہ ایر کسزلی، آس قازاندہ غی حرکتلرگہ ایرک بیرمی، بالا آس سکدرہ آلمی باشلی. شول ضرر لر ی ایچون ہمہ حفظ صحت علماسی دہ یلہوونی ضرر لی کورہ لر.

یاتو اورنی. یاتو اورنی بالا ایچون ایگ اہمیتلی اورن. چونکہ اولدہ بالا، بار وقتینی یاتودہ اوتکارہ؛ بالانگ سکر لری ضعیف، سوہکاری ایلہ قابرغاری بر برینہ بیک ناچار باشقان بولغاندن بیک اوزاق (۴ آی) وقت یاتوبقنہ کون اوتکارگہ مجبور بولا. بالار ایچون ایگ آرتعی تیمر کاراواتلردر. آلا رنی تازا و جیناق طوتو آسات. بالار کاراواتلری، یغلماسون ایچون، تیرہ یاقدن رہشاتکلر ایلہ قورشالغان بولو تیوش. رہشاتکلرنگ اچ طرفن بر بر ماتیریا ایلہ کیدروب پردہ لرگہ کیرہک. یوقسہ بالا قوزغالغان وقتدہ تہن صوغوب یارالو ہم ایگانووی ممکن. تیمر کاراوات تازا بولووی اوستینہ، ہر طرفندن ہوا آلماشوب طوروغدہ مانع بولمی.

کاراواتنگ توبینہ قل، واق صالام یا باشقہ بر یومشاق نرسہ طوتورلغان ایکی ویرشوک قالنغندہ غی ماتراس سالونا. آنک اوستینہ یوقا کلیونکہ جابلوب. آندن سوک آق جاعہ ایلہ قابلانغان، مامق توشہک سالونا. توشہ کئی ممکن قدریش آلماشدروب طوروغہ کیرہک. بالاغہ مندر آرتق زور کیرہکی. مندر آط قلی ایلہ طوتورلغان یادینگر اولہ نی ایلہ طوتورلغان ہم تازا طشلی بولورغہ تیوش. یلنگ وقتینہ کورہ بالانگ اوستن شیرستانوی، بایکوی، بومازی ادیبال و بعض وقت فقط جایمہ ایلہ گندہ یابلور.

تیرہ تیرہ. ہر توری تیرہ تونی دہ حفظ صحت علماسی بالا ایچون بیک ضرر لی صاینلر. تیرہ تودن مقصود - بالانی یوقلاتودر. درست، تیرہ تکاندہ بالا یوقلی، اما بو یوقی طبیعی بولمی. تیرہ تو سبیلی قان، خصوصاً میدہ گی قان، اولگی یولندن یورمی، بلکہ ۲ نجی یوللردن یوری باشلی (تاغان آطلغاندہ باش تہیلہ نووی کبی). بالانگ باشی تہیلہ نہ، آخر دہ حالسزلہ نوب کوزلرن یوما ہم یوقلی. بو یوقی (ایسرتہ، ہوش سز ایتہ طورغان دارولر یاردمی ایلہ بولغان یوقی کبی) صنعی یوقی. حتی آقرنغہ قولدہ تیرہ تودہ بالانگ آس سکدرووینہ ضرر لی. بولای دائمی تیرہ تولر (گرچہ قولدہ غنہ بولسہدہ) بالانی ناچار عادتکہ اوگرہ تہ: بعض بالا حتی ۴ - ۵ یاشینہ قدر تیرہ تہمی یوقلی آلمی طورغان بولوب قالا. قارواجیغہ ہم آتا و آتاسینہ ہر وقت مشقت آرتدروب

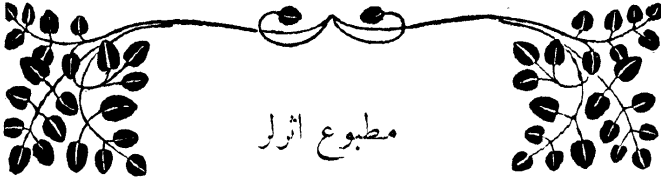
باشقہ توشو تیوش؛ کیوم تہ تہی کوکرہ کدن یا باشقہ بر یردن قسماسقہ کیرہک. چونکہ اول تہ تہک ترقیسی ایچون غایت ضرر لی. بالارناتک طشقی کیومن بیلسز ہم کوکرہ کدن توبمہ لہ نہ طورغان ایتوب تگلو آرتق.

قز بالارغہ، اوسوب یتکاندہ نچکہ ییللی بولسونلر ایچون، بہلہ کای چاقلرندہ کارسیتلر کیدرو - بالاغہ قصدا عمرلک ضرر ایتو بولا. کوکرہک و اجنی قسا طورغان کارسیتنی بالاغہ کیدرو - قصدا بالانک ظن تازایتو، آس یوللرن قسو، قان حرکتلرن آقرنلاتو، آس قازاندہ غی حرکتلرنی ہم بول یورولرن قینلاتو بولوب، بالانک عمر بویی کوچسز و نچکہ، ضعیف و ہر توری آورورغہ بیک تیز یرشوجان بولووینہ سبب بولا. شولابوق قسرق، تار و یوک اوچکلی آباق کیوملری کیدروب بالانک آباغن ضعیفہ ندرودن دہ صاقلانورغہ تیوش. یوک اوچکلی آباق کیوملری تہ تہک آورلغن (تیوشلی اورنغہ) اوچکہ گہ توشورہی، آباق باشینہ توشورو سبیلی، توزلو آباق آورولرینہ سبب بولا.

بالطردن و باشقہ یردن آباقنی بہیلہ ولردہ قان حرکتن قیونلاندہ ہم آباق سکرلرنگ یاخشی روشدہ ترقیسینہ قوماجولیلر. شول سبیلی اویوقلرنی بالطرغہ بہیلہ می، خصوصی اشلہ نگان، ریزیکہ تاسمالرنگ بر اوچن اویوق قونوچلرینہ و بر اوچن بیلگہ نعتو تیوش. بولای بہیلہ وودہدہ بر آز ضرر ایتو ممکن: تاسمالر تزنک طش طرفندن تارتوب طورو سبیلی بعض وقت تزنک اچکہ قیشایوونہ سبب بولا.

عموما یتکاندہ - بالا کیومینک فائدہ لی و اوکای بولووینہ غنہ اعتبار ایتورگہ، مودنی بولووینہ طرشماسقہ تیوش، چونکہ مودا ہر وقت تیز اوزگاروچان ہم حفظ صحت قاعدہ لرینہ خلاف بولا.

ییلہو. بو کونگہ قدر عادت بولوب کیلگان - بالانی ییلہو ہر وقت ضرر غنہ کترہ و ہیچ بر خالدہ فائدہ بیرمی. خصوصاً اوللردہ، مشقتدن قوتولو ایچون بالانی ییللر. اعضا لری بوش بولغاندہ بالانی قارو مشقت کوبرہک بولا؛ شول قاراغان چاقدہ اوکایسز طوتوب بالانک بر بر اعضا سن ایگاتودن قورقوب دہ بالانی ییللر. ینہ قاتی قسوب ییلہو سبیلی، بالانک قیشق اعضا لرینی توزہ تہ مز دیوبدہ اولیلر. ییلہ گاندہ بالا قورقوچان بولمی، سیسکانفی ہم طرناب بیت - کوزلرینہ دہ ضرر کترمی دیوبدہ ییللر. البتہ اوزکئی مشقتدن قوتولدرو ایچون و طوتا بلماوگئی یاشر ایچون بالانی ییلہو - بہیلہ صالو کیلشلی بر اش توگل. ییلہو ایلہ بالانک قیشق اعضا لرن توزہ تہم، ییلہو ایلہ بالانی اورنسز قورقو - سیسکانولردن صاقلم فکرنی ہیچ بر طیب (دوقتور) درست دیی. یاخشی ییلی بلوچیلر ییلہو دہدہ، بلمہ وچیلر ییلہو دہدہ

مطبوع اثر

رسمی جغرافیہ • بو کتابدہ نیندی نرسہ دن بحث ایتو۔ لگانگی اسمندن معلوم۔ مرتبی عبدالرشید فخر الدینوف وناشر لری ده احمدگری حسنی وشرکاسی در۔ مرتبک معلملر دن اوتوب یازغان سوزلرینی بو یرده عینا کوچره مز:

«معلملر دقتیہ: معلملر اوشبو اصولده اوقوتسہلر ایکان: بالارغہ اسم خاص ہم تیرمینالوگیادہ غی سوزلر دن باشقہ نرسہلر نی بیکہ غہ سکہ کیرہک. اوقوغان نرسہ سینی بالار اوزلری آکلاب سویلی بلسہلر بیک یاخشی؛ سویلی بلمہ سہلر. آ گلیر می، یوقی ایدیکن بلو ایچون، سؤال - جواب اصولیہ کوچہرگہ کیرہک. (بوندن ایسکی «سؤال - جوابی» کتابلر مزده غی «اصول» آکلاشماسون). اوقوغان درسکہ تعلق بولغان نیندیگنہ سؤال بولسہ، ہمہ سینی بالارغہ بروب چغارغہ کیرہک. جواب بیرہ آلماسہلر، معلم اوزی آکلاتورغہ تیوش.

درسنی «بوندن بونده قدری» دیکنہ بیرمہ سکہ، بلسکہ کیکہ چک درسنی بالارغہ سویلہب، آکلاتوب بیررگہ کیرہک. درسده آور جملہلر اوچراغانده، آنلر نی اوزگہرتورگہ، یا کہ اوقومی قالدرووی زیانسز بولسہ، بتولہ یوک صزوب تاشلارغہ ده ممکن.

رشدی برنجی (هم ابتدائی ۳ نچی) صنف شا کردلرینہ «بیرنک تہولک حرکتی» ہم «بیرنک قویاش قرینده تہ یلہ نووی، اقلیم» قسملرینی ایکی، حتی، وقت مساعده ایتسہ، اوچنچی مرتبہ ده سویلہب اوتہرگہ کیرہک. لکن بو قسملر نی، سویلہر ایچون آور بولغان سبیلی، رشدی برنجی صنف شا کردلر ندن (ابتدائی لردن کوبدن) سویلہ غہ سکہ کیرہک (سویلی بلسہلر، البتہ، بیک یاخشی)؛ چونکہ بوندی آورراق اورنلاشا طورغان نرسہ نی سویلہ ونی بالاردن طلب ایتکچ، آنلر آنی کوگدن یادلی باشلیلر؛ بوگاردن ایسہ بیک صاقلانو تیوش.

«پلان ہم خریطہ» نک نرسہ ایدیکن آکلاتودہ بیک کوب دقت ایتسون. معلم طاقتادہ صنفک پلانن صزوب کورسہ تسون (آرشین بلہ می، ساژین بلہ می اولچہب) صوگرہ شا کردلر دن باشقہ بولہلرنگ پلانلری صزدرلسون. بولہلر اولچی طورغان اسبابلر آز بولغانده، ۴-۵ شا کرد برگہ لہ شوب، بر بولہ نک پلانن صزسونلر. ممکن بولغانده، معلم ۵-۶ شا کردنی اوزی

طورا. بالا ہیچ وقت چیلدقرا یلہ ده قورشلما سقہ تیوش. چیلدقده غی هوا بیک تیز ایسکرہ و بوزولا. آندی هوادہ بالا بیک تیز یودہ وچان - شیکوچان و توری صووق نیو آورولرینہ بیر شوچان بولا. یاقتی اوتکار می ضورغان چیلدقرا بیکرہک ده ضرر لی. قارانغی چیلدق اچندہ بالا اولارده کون بویی یوقلاب اوتکارہ. بو اورنسز یوقی البتہ بالاغہ قویاش یاقتسی توشماودن کیلہ. یوقی وقتندہ بالانی چندن صاقلاو ایچون، یاتاق اورنن بیک یوقا اق ماتیریا یلہ قابلاو کیرہک. البتہ بولہ بر قدر ضرردن خالی توگل. بولہ هوانک ایرکن آلماشوونہ قومناچولی.

بالانک طنچ یوقلاوی ایچون، بالا یاتقان بولمہ ده. کوز چاغلدردلر قیاتی طوماسقہ ہم قولاغی یاغرا تورلق قاتی طاوش بولماسقہ تیوش. یوقسہ بالانک قورقووی ممکن. اما بالا یوقلی دیوب عادتی سویلہ شو، کولوشودن توقتلما سقہ ہم باشقہ بالار نی ده عادتی یوگرو ہم اویناودن طیماسقہ، حاصل بالا ایچون طاوشسز - طنسز طنچلق یاصارغہ طرشماسقہ کیرہک. بالانک آندی عادتی سویلہ شو، طاوشلانو وقتلر ندہ ده یوقلی آلورغہ اوگرہ نووی تیوش. آنک بولای عادتلہ نووی کیلہ چک عمر ندہ ده اوزی ہم باشقہلر ایچون ده راحت و طنچ بولاچق.

یاگا طوغان بالارنگ ہم ۴ - ۵ یاشار بالارنگ یوقوسی قاتی بولا، اما شوشی یاشار آراسندہ بالا طنچسز یوقلی. طنچ یوقلاسون ایچون بالانی هر وقت معین بر وقتندہ یاتقروبو اوگرہ تو کیرہک. شول وقتنی اول یوقلارغہ عدت ایتوب کیتہ. طبیعتک یوقلارغہ تعیین ایتکان وقتن (توتی) بالا هر وقت یوقلاب اوتکاررگہ تیوش. کیچ، بالانی اوزاق اوظورغاسقہ کیرہک.

آشاتوب طویدرو یلہ بالانی یوقلارغہ یاتقورغہ یارامی، یوقسہ یوقوسی طنچسز بولا. شہب اوین. قاتی کولکی وشوندی بالانک حسیاتن بیک او یانا طورغان اشلر صوگنندہ بالا یوقلی آلی. عموما بالار بیک اوزاق یوقلیلر. یاگا طوغان بالار بعض وقت تاوولک گہ ۲۰ ساعت یوقلیلر. او یانغانده قاتی طاوش یا شوندی او یانورلق بر نرسہ طویقنہ یا کہ آشارغہ غنہ او یانالر. یارتی یاش طولار جاماسندہ بالا یوقلامیچہ بر نیچہ ساعتلر اوتکاررک بولا باشلی. شولای ده بالار یاش طولغانیچہ کوبرہک عمرن یوقلاب اوتکارلر. ۲ - ۳ یاشلر ندہ بالار کوندز ۱ - ۳ ساعت. تونلہ ۹ - ۱۲ ساعت؛ ۴ - ۵ یاشلر ندہ بالار کوندز بیک سیرہک یوقلیلر، آنک اورننہ تونلہ ۱۰ - ۱۱ ساعت یوقلیلر؛ ۶ - ۷ یاشلر ندہ ۸ - ۱۰ ساعت. ۱۲ - ۱۳ یاشلر ندہ تاوولک گہ ۸ - ۹ ساعتدن آرتق یوقلامیلر. مرد عالم.

بله ن مسجد مناره سینه آلب منوب، تیره یاقدغی اوراملرنک تقریبی پلانن یا معلم اوزی صزوب کورسه تسون، یا اوزی قاراب طوروب. کیره کلی معلومات بیروب، شاگردلردن صزدردسون (کچکنه ره ک اول بولغانده بتون اولنکنده پلانن صزو ممکن). بو پلان البته ماتیماتیجسکی درست بولاچق توگل؛ بزرگه آنسی کیره کده توگل. بزرگه آگلانو مطلوب.

«خریطة نك شمال طرفینی اوستکه. جنوبینی آستقه قویارغه جغرافیا علماسی سوز بیرشکلنر» دیگان جمله گه اعتبار قیلنسون همده بو، شاگردلر گه یاخشی آگلانلسون. تاکه شاگردنر شمالنی صوراغانده کوککه - جنوبنی صوراغانده بیرگه کورسه ته چک بولماسونلر. اصلده خریطه نی ایده نگه جه یوب، اوستدن قارارغه تیوش ایدی. لکن بویول اوگایسز بولغان ایچون استیناغه آلب قاریلر. اگر بره اورنده «شمال»، «جنوب» سوزلرن قوللانو ممکن بولسه، بو اورنده «اوست»، «آست» سوزلری قطعیا استعمال قیلنماسون؛ شولایوق «شرق»، «غرب» سوزلری اورینه ده «اولک»، «صول» سوزلر قوللاغاسون.

خط استوا هم موازیلر همه سیده توگه ره ک صزقلر. بونلر بونده غی شکلدره نی ایچون برگنه صزق بولوب چقغان ایدی کیده آگلانلسون.

کره مجسمه (غلوبوص) بله یارم شارلر خریطه سینی اوقوتقاند، بونلر ایکسیده بیرنی کورسه تهر. تیک برسند بیرنی شارغه توشرگان، ایکنچیسینده تیگر کاغده گه توشرگان ایدی کینی آیتوب کیتهرگه کیره ک. شاگردلر گه اول غلوبوصنک شرقی یارم شارینی، صوکندن یارم شارلر خریطه سینک شرقی یارم شارن کورسه توب. ایکسینی چاغشدرورغه کیره ک؛ ایکسیده بر نرسه ایدی کینی دخیده نه تیوب کیتهرگه کیره ک. شولایوق غلوبوص بله یارم شارلر خریطه سینک غربی یارم شارلرنده چاغشدرورغه کیره ک. ۱۸، ۲۳، ۲۵ نچی کبی شکللر (طاوینمی، بیرنیمی، اولقانتیمی) رقلی کیسکاج کورلگان نرسه نی کورسه تهر ایدی کین آگلانورغه کیره ک.

اسباب مسئله سینه کیلوب یتسه ک، هر مکتبه قبله نامه. غلوبوص، هم یتهرلک مقدار خریطه (مادی طرف یاخشی بولسه، توری خلقلرنک طورمشلرن، اشلرن، توری اورن طبیعتدن بولغان صورتلر) کیره ک. بونک اوستینه تیللوری ده بولسه (Теллури) بیرنک قویاش قرینده غی حرکتن کورسه ته طورغان آلت) آرتق نرسه کیره کیدر دیرلک. کوب معلملر «خریطه لرمز بیک ناچار، چواچق ایتلوب، بزده - اینه سندن جینه قدر بار، دیب هیچ کیره کهمه گان واق - تویه ک قاللا اسملرینه

قدری یازوب طوطورالرده، ایک کیره ک نرسلر یوغالوب قاللا» دیب زارلانلر. مین بونلرغه روسلرنک خریطه باصوچیلرندن [нѣмая карта] لرینی آورغه کیکش بیره من. بونده خریطه ننگ اسمی هم درجه عددلرندن باشقه بر نرسه ده یازلمغان بولا. بونلرنی آلب قایتقاج، معلم اوزی دقت ایله قاراب، چاتلی - بوطلی ایتیمیچی، - چیستاغنه ایتوب، تیوشلی اورنلرینه کیره کلی اسملرنی یازارغه تیوش».

بو کتاب، یاخشیراق کاغده باصلغان بولسه ده عیب ایتوچی بولماز ایدی. بهاسی ۳۰ تین.

ناتاریم - روسیم لغت. تورکیچه سوزلرنی روس حرفی ایله روسچه غه ترجمه ایدلوب یازلغان لغت کتاینه احتیاج بار ایدی. گرچه کوککه شف، رادلوف و باشقه لر بو طوغورده اثرلر ترتیب ایتکان بولسه لرده بعضیلری بیک اوزون و بعضیلری بیک قسقه بولدقلرندن هر کیم ایچون اوکھایی توگلر ایدی. رادلوفدن باشقه لرینک نسخه لری ده بو کون بلکه صانلوب بکان بولسه کیره ک. بو یرده اسمی یازلغان کتاب، شاید شوشی حاجتی اوتارلک بولور. مرتبی سلطان رحمانقلی افندی و ناشری ده «صبح» کتبخانه سیدر. بوچته سی ایله برلکنده حقی ۹۲ تین.

مرافعه. استانبولده میسیونرلر، مسلمانلرنی نصرانیت گه دعوت قیلوب تورکیچه خطبه لر تاراتقانقلری ایشتوله در ایدی. بو اثر ایسه شول خطبه لر گه قارشو یازلغان جوابلردر. قسقه قسقه اوچ جزدن عبارت. برنجی جز «کله الله» حقنده، ایکنچی جز «روح الله» حقنده، اوچونچی جز «حضرت آدمنک جتندن چیقوی» حقنده در. مؤلفی محمود اسعد افندی حضرتلریدر.

مرآت عبرت. سید احمد خواجه صدقی افندینگ فارسی تلنده سویله گان شعرلرندن عبارت بر اثردر. تفلیس شهرنده «شرق» مطبعه سنده معلم ملا عبدالقادر شکوری طرفندن نشر اولمشدر. قیمتی ۱۵ تین.

زمانه طایفاری. بو کالیندارنی تعریف قیلورغه حاجت کورلمی. روسیه ده هر کیم مونی بله و آلب اوقی طورغاندر. ۱۹۱۴ نچی یل ایچون ترتیب ایتولگانی قام اولگورب بازارغه چیقدی. یاخشی کاغده گ، یاخشی حرفلر ایله باصلغان. مندرجه سی هر کیم ایچون و هر یورت ایچون کیره کلی بولغان نرسه لر ایله طولوغدر. آزمی تانی و اوزاشندن یالقمی طورغان مرتبی شرف الدین

افندی بو اثرینی، رقابت ایتولماز درجه‌گه یتشدردی یا که تیزدن یتشدردر. بهاسی ۲۰ تین.

«تاریخ اسلامیت» هفتده نوبیر افطار. معلم دو قور «دوزی» اسمنده بر فرنگ عالمی «تاریخ اسلامیت» اسمنده بر کتاب یازغان و آنی ده تورکیا محرر لرندن عبدالله جودت افندی تورکیجه‌گه ترجمه ایتکان ایدی. عبدالله جودت نک مذکور ترجمه سی حقنده استانبولده تاوش چیقدی، نهایت شول اثرینی حکومت طرفندن منع ایتدردی، «صراط مستقیم»، «سبیل الرشاد» زورناللرنده، «حکمت» غزته سنده مترجم عبدالله جودت‌گه جهالت و دینسزک اسناد ایتدیله و خلقلرنگ آچولرینی قبارتا طورغان نرسه لر باصدردیله. شوشی واقعه نی چیتدن قاراب طوردیغندن صوگ حقیقتینی عموم خلقلرغه آگلا تورغه و عالی طبقه لرنگ ذهنلرینی نورلاندرغه حاجت کوروب استانبولنگ مشهور محرر لرندن ابو الضیا توفیق بک (شمعی وفاتدر) اوزون بر محاکمه نشر قیلدی. ایشته اسمی بو یرده یازغان رساله، مذکور محاکمه دن عبارتدر. بو کتاب حقنده بزنگ روسیه مسلمانلری آراسنده بر قدر سوزلر بولوب اوتدی. شونگ ایچون ابو الضیا و آندن باشقه بعض بر آدم لرنگ بو طوغروده یازغان مقاله لرندن بر خلاصه چیقاروب شوشی یرگه کوچره مز:

«فرض ایتدک بو کتاب، باشندن آخیره قدر اسلام ضررینه یازغان و بتون مندرجه سی اسلام قاعده لرینه و مسلمانلرغه افترا و بهتانلردن عبارت بولسون. عبدالله جودت مونی ترجمه قیلوب: «مونه آوروپانگ بر زور عالمی (لایدن شهرنده دارالفنون پرافیسوری) اسلام دینی حقنده شوشندی بر کتاب نشر ایتدردی، کتاب هر بر علم اهلینگ قولنده یوری، مؤلفی معتبر بر کشی بولدیغندن بو تألیفنگ بیک الوغ اثر پرو احتمالی بار، فرانسجه، غسه چه، انگلیزچه یازغان شوندی کتابلر حقده: بز آنک تلینی بلیمیز، یوقسه اسلام دینی حمایت قیلوب جواب یرر ایتدک دیسگر، شونگ ایچون مذکور کتابینی تورکیجه‌گه ترجمه ایتدک، ایندی رحیم ایتوب شوشی اثرگه جواب یازکز، اسلام دینی مدافعه قیلکز!»

دیب اسلام عالم لرنگ آله رینه قوبیدی و آنلر نی تل بلو و ترجمه قیلو مشقتدن قور تولدردی، اسلام دینی حمایت ایتولری ایچون یولنی حاضرله دی، عبدالله جودتنگ شوشی اشی نی جهتن خطا بولدی؟ عبدالله جودت، بو عملی ایله جهالت که و دین حقنده حرمتسزک قیلوغه نی ایچون معروض قالدی عجب! بزنگ اوز فکر مزگه کوره: اسلام دینی حقنده یازو یازوچیلرنگ آخترده زور درجه لرگه نائل بولولری فرض ایتسه، بو درجه لرنگ اگ

یوقاروسی عبدالله جودت‌گه یرلورگه تیوشیدر. بر وقتلر مسلمان دیناسنده زندقه چیقدی. الحاد ظاهری بولدی، طبیعیون، تاسخیه لر، اسماعیلیه و قرامطه هم بابکیه لر میدانغه کیلدی. مونلرنگ هر بری اوز مذهب و مسلک لری حقنده یوزلر ایله کتابلر تألیف ایتدیله و اسلام دیناسینه نشر قیلوب طوردیله. شرقلر و غربلرنگ کتبخانه لرنده بو اثرلرنگ نسخه لری بو کونلر دده، بار. اسلاملر طرفندن یازغان «مائل ونحو» کتابلرنده هر تورلی مساکلرنگ اصلیلری بیان ایدلگان، مونلر بو کونگه قدر صاقلانوب طورلر. شوشی اثرلر و شوشی اجتهادلرغه قارشو شول وقتده بولغان اسلام عالم لری نی روشده معامله قیلدیله؛ بتون دنیانی تزه توب طوراً طورغان اسلام حکومه لری نیندی حرکتده بولدیله؛ بو سؤالنک جوائینی تاریخ اوشبو روشده یرده در: حکومت، اصلا مداخه ایتادی (چونکه اسلام حکومه لری حریت کلام، حریت تألیف طوغر و سنده بو کونگی آمریکا گه کورده ایرکن بر حالد بولوب، تألیفلر سینزور نظارتده بولماز ایدی)؛ عالم لرده کتابلرغه و آنلر نی یازوچیلرغه قارشو قوران استعمال ایتادیلر و مادی اشرگه اصلا یاقین بارمادیلر. اسلامنگ ایرکن کو کردکلی، گوزهل اخلاقی عالم لری طرفندن شول مذهب و شول مسلک لریک یومشاق سوزلر برله رد قیلدیله، حق مذهب، ادبی روشده حمایت ایتولدی. عالی فکری عالم لرنگ قوللرنده بولغان قوش قاناتلری، مسئله لرینی برر برر حل ایتدی، اشنگ اصل و فصلنی افکار عمومیه آگلا دی، زندقه لک، الحاد لک، تاسخیه و اسماعیلیه لک اوز اوزندن سوندی، بتون نیگرلری ایله بتدیله. ایندی باری ایسکی کتابلرده اسملری گنه بار. علمی نرسه لرگه و فکر سببندن حاصل بولغان نتیجه لرگه یامان معامله لر ایله قارشو طورو، آچولانوب و سوگوب جواب یرونک بر نمره سی ده یوقدر. خصم لرغه بو روشده مقابله قیلولر انسانلرنگ طبیعتلرندن خبرسز بولوغه، روح علمندن الوشمسزک گه، علمی اقتدارلردن محروم لک گه اگ درست دلیدر. منعلر، زجر و قاتیغ معامله لر بوزمانتنگ باروینه، خلقلرنگ طبیعتلرینه اصلا موافق اش توگل، حریت فکریه گه تعدی قیلو بو عصرده موده دن توشکان بر نرسه در. موندن بر ایکی عصر مقدم کیلگان کاتب چلبی «قاریونس» اسمنده بر عالمنگ «تاریخ نصاری» اسملی کتابینی لاتینجه دن ترجمه ایتدی. اسلام ضررینه بولغان سوزلرینی اوز حاللرنجه کوچردی. چونکه مقصود، مخالف لرنگ اسلام دینی حقنده نیندی فکرلرده بولولرینی و نیندی سوزلر سویله ولرینی مسلمانلرنگ اوزلرینه بلدرمک ایدی. لیکن شول وقتده بولغان عالم لری چاپی نی جهالت گه، زندقه و دینسزک گه نسبت ایتادیلر، کتابینی ده حکومت طرفندن منع قیلدرمادیلر.

کتبہ فورغانہ . بخارا رئیس ہر بامداد ایرتہ غازینی بر بر مسجدگہ باروب اوقی و شول محہدہ ایرتہ غازی اوقور ایچون مسجدگہ چیقہ آلمانا بیچارہ مسلمانلرنی درہ (قاپوش قامچی برلہ) آرقاسینہ اورادر. اوشنداق غاز دعالری و مسلمانلرغہ کیرہکلی گلہلرنی صوراب قاری، اگرده جواب بیرہ آمانسلر درہ ایله صوغوب تعزیر قیلہ در. شوشی اشلرنی بخارا و تورکستان عالملی شرعی و تیوشلی بر اش تابالر. درواقع موندی اشلر شرعی وفائده لیمیدر.

شورا: خلفای راشدون وقتلرندہ غی قانون اساسی وادارہ کیفیتلری آچیق معلوم بولسہدہ بخارا مملکتینک ادارہسی بزگہ معلوم توگل. جزالرنک شرعی بولوب بولمونی آگلار ایچون ادارہ کیفیتلرنی بلورگہ کیرہک. ادارہ ملکیہ، ادارہ عرفیہ، ادارہ عسکریہ اسملری ایسکی فقہ کتابلرندہ معروف بولماسہلرده حقیقت حالہ موندی ادارہلر اسلام دنیا سندنہ حضرت رسول وفات کوتدن اعتبارا بار. جنایتلرنک جزالری شول ادارہ لرگہ قارالوب یوردلکسندن: «فلان توری اش گہ فلان توری جزا برو شرعا درستمی؟» دیب صورغان وقتدہ: «فلان توری ادارہ بولغان اورندہ» دیب بر حبلہ قوشارغہ کیرہک. شوندن باشقہ موگا جواب بیررگہ امکان یوق. اما احوال روحیہ و اخلاق عالملی تہن جزالرنک مطلقا ضرری ایدیکنی دعوی قیلہر و بو دعوالری فائده سینہ بیک کوب تجربہلر و فنی دلیلر کیتورہلر. صحابہلردن بولغان ابو محجن واقعہسی دہ مولر طرفندن دلیل قیلوب کیتوررگہ یازارلقدر. شاگردلرگہ بیرلہ طورغان جزالرنک مدینتی مملکتلر دہ کوندن کون آز ایوب بارولری و یاپونیا دہ حتی بتونلہی بتولوی اوشبو اصلغہ مینیدر. دعالرنی یا گلش اوقوچیلرنی بخارا رئیس نک قامچیلوی گیرمانیا زاقونلرنہ اوخشی ایکان. گیرمانیا دہ، اوقوماوچیلر ایچون قامچی جزاسی توگل، بلکہ آچہ و حبس جزالری بار. فرق شول قدر: گیرمانیا، بتون مملکتی اوقو دائرہلرنہ بولوب بترگان دہ ہر دائرہ ایچون منتظم و مکمل ابتدائی مکتبلر آچقان. ۹- ایله ۱۴ یاش آراسیندہ، نی قدر بالا بولسون (ایرلر و قزلر) شونده باروب اوقورغہ مجبورلردر. اوقو بوش، آچہ آلمی. حکومت: «مونہ سزگہ مکتبلر، اوقوکر!» دی. مطبوعات ایله اعلام ایوب طور، آتا و ولیلرگہ

حالبوکہ اول زماندہ غی عالملرنک دینلری کوچلیرہک بولونی بزنگ بو زماندہ غی عالملرمز اوزلری اقرار ایتہلر. دوزی ننگ کتابی فرانسزچہ بلوچی مسلمانلر و یاشلرنک قوللرندہ یوری، کتبخانہ لرندہ صاقلانا، بزنگ عالملر اوزلری شونی بلوب طورالر. شولای بولغاچ یاشلرنک و عموما شاگردلرنک ذہنلرنہ ناچار تاثیر بیرماسون یا کہ نیندی تاثیر بیرونی سیزہر ایچون بزنگ عالملرمز بو اثرنی اوزلری اوتوب تورکیچہگہ ترجمہ ایتدررگہ و یارامی طورغان یرلری بولسہ تعدیل قیلورغہ تیوشلی ایدیلر. اما بزنگ دیندارلق دعواسندہ بولغان عالملرمز آلائی ایتادیلر، بلکہ اوزلری مطبوعات واسطہسی ایلہ عبداللہ جودتئی سوکدیلر و کتایینی دہ حکومت طرفندن منع ایتدریلر. لکن بو اشنگ بر معناسی دہ یوق، بو زماندہ غی دین عالملرنک وظیفہلری بو توگل، بلکہ باشقہ در. بزنگ عالملر، اوزلرنک حرمتلری بتودن، یاشلر آراسیندہ سوزلری یورماودن، دینسزک تارالودن ہر وقت شکایت ایتلر، آہ اورالر، بو اشار ایچون ثلہ کیملرنی عیبلی قیلہر، حقسز یرلر دہ تیوشسز کشیلرگہ رنجیلر، اما حقیقت حالہ عالملرنک حرمتلرنی بتررگہ، سوزلری یورمازگہ، غرادسلری توشارگہ، دینسزک تارالورغہ حقیقی سبب، اوزلرنی «عالم» دیب آتاب یورتوجی صنفلردن باشقہلر توگل. بو عادتلر بزنگ اسلام عالملرنہ راہلردن کوچدی و آنلر تاثیر ایله آرامزدہ شایع بولدی. لکن راہلر شوشی حرکتلرنک خطا ایدیکنی بلوب باشقہ بر مسلک اختیار قیلدیلر و بو یاگی مسلک لردن یاخشی غنہ اوکدیلر. اما بزنگ روحانیلرمز ننگ اوز خطالرنی اوزلری بلوب مسلک اوزرگہ رتولرنی کورر ایچون بیک کوب یلار کوتارگہ تیوشلی بولور. ابوالضیا توفیق افندی و آنک ایبدہ شلرنک اوشبو سوزلری عموم اسلام عالملرنہ کورہ توگل، بلکہ کورہ کلرنہ قاراب سویلہنگاندن. رحمت اللہ افندینک «اظہارالحق» اسمای کتابی، احمد مدحت افندینک «مدافعہ» لری، «بشار» لری، محمود اسعد افندینک قارایلغہ قارشو یازغان جوابلری مای کبی یومشاق بولدقلری حالہ، الیکتر درجہ سندنہ اثر لیلردر.

♦♦

رہبر فوتوغرافیہ . فوتوغراف برلہ رسم اشلہونی اوگرہ تکان رسملی بر رسالہ در. مرتبی فیاض الحمیدی و ناشری دہ «اوقا» شہرندہ «چولپان» کتبخانہ سیدر. حق پوچتہ ایله برلکدہ ۲۲ تین .

ایتولمگان نرسه لرنی دین گه کرتدیله، شریعتلری بیلگولگان چیکاردن اوتوب آرتدردیلر. ایشته دینلرنک تحریفلری شولای باشلانیدی. اوشبو حکمت ایچون بولسه کیرهک، رسول اکرم حضرتلری: «بزدن صوگ بو دینمزگه آرتدیرلغان نرسه لر مردود بولسونلر» مضمونده بر فرمان اعلان قیلدی. رسول الله غه هر کیمدن آرتق محبت ایتوچیلر صحابه لر و آنلردن صوگ تابعینلر ایدی. اصحاب کرامدن کوبلر رسول الله ایچون دولتارندن، یورت و وطنلرندن، آتا و آنالردن، عائله لرندن آیرلیدیلر حتی جانلرینی بیرگه رضا بولدیلهر و بواشتی غنیمت سانارلر ایدی. لکن مولود بایراملری یاصاب یوردیلرمی و سز آیتکان روشده خلق حیوب ختملر قیلدردیلمی؟ بتون پیغمبرلر و بتون مسلمانلر ایچون دیب قرآن باغشلاتوب شغلندیلرمی؟ اگرده یاخشی و انصافی دین عالمترینه مشورت ایتکان بولسه کز شوشی اشلرنی سزگه تفصیل ایله سویله بیرگان بولورلر ایدی. صحابه لرلرنک زاهدلرندن بعضیلری اوزلری ده شولای قیلورغه اورنک بولسون ایچون، یانده یوروچیلردن باروب رسول الله نك عبادتلرینی تیکشیرگانلر ایدی. آغان جوابلری اوزلرنک گمانلرینه طوغری کیلمادی (یعنی آرسندیلر). اوز اوزلرینه: «به ایندی پیغمبر درجه سی قایدده بز قایدده؟» مضمونده سوز سویله ب قایتوب کیتدیلهر (مقصودلری آنک گناهیسی یارلقانغان، شونک ایچون آز عمل ده یتهر، اما بز گناهی کیسیمز، بزگه آلائی غنه یارامی، بلکه عبادتی کوب قیلورغه کیرهک دیمک ایدی). رسول الله بو خبرنی ایشتدیکنده مذکور صحابه لرنی اوزینه چاقروب آلدی ده اشلرنی کیلشدرمی وعظ قیلدی، آنلرنک نیت ایتکان عبادتلرندن یک کوبلرینی قالدردیدی. غاز اوقونک فضیلتی اش ایدیکنی اقرار قیلدقلری حالده ضحی غازی و تراویح غازی پیغمبرلر مسجده گه باروب اوقونی موافق کورمگان عالملر، حتی الوغ صحابه لر بارلغینی حدیث مؤلنلری روایت ایتلر. اش، خلق حیوب قرآن اوقوتوده و قرآن باغشلاتوده توگل، قرآنی کوب اوقودده توگل، بلکه اخلاص ده و اخلاص برله عمل ایتوده در. همه کشی یوقلاب بتکاج تون اورتاسنده باشرون گنه طوروب بر شفغ غاز و آنک صوکنده ده ایکی اوچ آیت قرآن اوقوب اوزکرتله گان کشیلرگه (رسول الله هم باشقه پیغمبرلر حتی بتون مسلمانلر بولسه ده) باغشلاسه کز اخیال که بتون قارقارالی شهرینی حیوب قرآن حتم ایتدروکرتگه کورده ده آرتق بولور. حکمت، کوبلکده توگل، بلکه برکاتلی و رسول الله مرادینه موافق بولوده در. رسول اکرم یتیملر ایچون، مسکین و طول خاتونلر هم غریب و خسته لر ایچون قایغردی و بو طوغر وارده سویله گان سوزلری حدیث کتابلر نده کوب. «یتیملرنی تر به قیلوچی

ایروم کاغدلر یاروب بالالرنی چاقره. نظام غه موافق عذرلری بولمی طوروب بالالرنی اوقورغه یارمگان ولیلرگه اشتراف صالا و مونک ایله ده بولمسه حبس گه یابادر. اما بخارا رئیس ایسه اوچراغان کشینی توقتاتوب دعا تگللاتوب قاری ده باماسه قامچی ایله یارا ایکان. البته بخارا رئیسینک معامله سی هر کیم گه آگللاشرلق روشده آچق و قسقه در. اما اول کشیلر قایدده اوقوسونلر و نیچوک اوقوسونلر؟ مونسی بخارا رئیسینک اشی توگل. اوزلری تله سه لر نیچوک اوقوسونلر ده دعالرنی درست اوقورغه بلسونلر، شوندن صوگ دورت یاقلری قبله! . . .

قارقالی . «قرآن و سنت ایله بیان ایدلمگان (عصر سعادتده و قوعوسی روایت قیلنماغان) هر بر عقیده و عبادت، بدعتدر و هر بر بدعت ضالاندز» دیلر. مینم اوز قاشمده ایزگولک صاناب یورگان اوشبو اشم بار: هر یل مولود آینده اقدمز صلی الله علیه و سلم ایچون قرآن حتم قیلدروب باغشلاتامن. اوشنداق شعبان آینک اونیشنجی کیچه سنده پیغمبرمز و جمله پیغمبرلر هم ده جمیع اهل اسلام ایچون قرآن حتم ایتدروب باغشلاتامن. هر بر حتم بر نیچه کشی طرفندن اجرا قیانه. ایندی شوشی قرآن اوقو و ختملرده بدعت بولادرمی؟ مینم اوشبو عادت شهرمزده مشهور بولوب اوشبو اشمه میگا یاروچیلر کوباروب بارادر. شونی کوروب مین: «من سن سنة حسنة . . .» حدیثینه مصداق بولام، دیب شادلانوب طورادر ایدم. ایندی مین نی اشلیم؟ بو طوغروده «شورا» ده بر جواب یازکرت!

الحاج الحرمین مینلی سیاف ولیدوف .
شورا: «هر اشنی شول اش حتمده خبری بولغان یاخشی کشیلرگه کیگاش قیلوب اشمه کز!» دیگان بر سوز بار. بعضیلر موننی حدیث شریف دپ ده آیتلر. شوگا کوره اوی بنا ایتوچی و کوبر صالحیلر آرختیکتورلر، اینزینیلرگه. ایگون اشمه وچیلر آغر انوملرغه مشورت ایتارگه کیرهک. اما دینی اشلرگه کز شوچیلر دین اهللرنک یاخشیلری ایله مشورت قیلوب اشمه رگه تیوشلی. فضیلت، عبادت کوبلگنده و دین اسمندن آچه توگوده هم ده کشی آشاتوده توگل، بلکه قیلغان اشلرنک رسول الله حضرتلرنک سوزلرینه. عمللرینه و عموما مرادلرینه موافق کیلوننده در. ایسکی دینلرنک تحریف قیلنولرینی قرآن کریم کوب اورنده حکایت ایتدر. لکن دینلرنک تحریف قیلنولری اوصال بولوب کورلگان آدمار و دینلرنی استخفاف قیلوچیلر طرفندن توگل. بلکه یاخشیلقلری ایله شهرتاری جیقغان آدمار طرفندن بولدی. مونار پیغمبرلر بیان قیلماغان، لکن اوزلری قاشنده ایزگولک بولونده شبهه

شوشندی اورنلردر. مکتبده اوقوب طورغان و قتمز ایدی. اوزینک اوغلارینی کورر ایچون دیب شول وقتنک بیک حرمتلو آدملرندن بری مکتبمیز بولغان اول غه کیلدی. اولنک معتبر قارتلری، بایلری کیلوب اوشبو الوغ مسافرنی: « اویزگه کروپ فاتحه بیرسنه! » دیب چاقورلر ایدی. مسافر ایسه بو آدملرنک، هر برینه: « مینی ضیافت قیلور ایچون آزدن بیش صوم مصرف طوتاچقنکرده شبهه یوق، شول بیش صوم ایله بو مدرسه نك یکرمی شاگردینی طویدررغه ممکن بولاچقدر، سز شوشی آچ شاگردلرنی چاقروب سیلا کر، مین اوزمنی سیلاوگردن آرتق سزنی یاراتورمن و خیر دعا قیلورمن » دیب هم اعتداز هم التماس ایتدی. رسول الله حضرتلری شوشی امتنک فلاکت زده لرینی، غریب و خسته لرینی، آچ و یالانچلرینی بزنگ مسافرننگ شاگردلرنی سوپووندن آرتق سوپگانلکننده و شونرا ایچون بورچلوونده شبهه مز یوق. شوگا کوره مولود بایراملری یاصاب « دین » اسمی ایله بر برینی سیلاشوب یوروجی بایلرغه، و قرآن ختم ایتدروب باغشلاتوچی حاجیلرغه، رسول الله نك: « سز حقیقت حالده مینی یاراتسه کر، مینم رضالغمنی آلا سکر کیلسه، مینم ایچون صرف قیله حق آقچه لرگرنی شوشی بالارمنک جانلرینی و تهلرینی، دینلرینی و دنیالرینی توزه تو ایچون صرف قیلکر، آنلر مینم بالارم و سزنگ طوغانلر کورر، مین بو کون سزنگ شوشندی اشلر کرگه مضطر درجده توگل، اما بو طوغانلر کر مضطرلر، آنلرننگ قایغوسی مینم قایغوم و آنلرننگ شادلقلری مینم شادلغم » دیب ایته چکنده آزغنه ترددمزده یوق. « قرآن و سنت ایله بیان ایدلمه گان هر بر عقیده و عبادت بدعتدر و هر بر بدعت ضالاندر » دیلر، یاخشی آ کلابی یا که آ کلامیجه می بزده شونی ایتهمز، شول اصول غه موافق بتون اشمنی تیکشروب شغللنه مز. سز، اوزگرنک بعض بر « سنت » لرگرنی شول اصلی جرح قیلور ایچون سویله گان بولورغه اوخشیسز. لکن اول طوغوروده بز باشقه بر اورنده حالمز قدر سویله دک. ایندی بو یرده تکرار قیلورغه موافق کوریمیز. یازغان نرسه لرمنی انشاء الله کونلرنک برنده اوقورسز.

اوقا ۱۰ (۱) هر وقت مراجعت ایتار ایچون سیر فتنده یندی کتاب بار و قایده ساتولادرد؟ « شفاء شریف » اعتمادلی بر کتاییدرد؟ (۲) « شورا » نك « مراسله و مخابره » قسمنده بولغان بعض سؤالرنک باش طرفلرینه « نا معلوم » دیب قویولا، مونک سببی نرسه؟ (۳) نعمت الله حاجی ترجمه سی بتکان صوگ « مشهور آدملر » باندنه کیملرنک ترجمه حاللری یازلاچقدر؟ شوشی طوغورولده

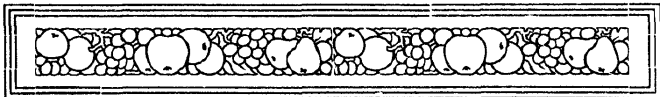
کشی جتنده میگا شوشینک قدرلی یاقین بولور دیب « ایکی بارماغی ایله اشارت قیلوب کورساتدی. اوقو و اوقوتو حقنده غی و صیتلری، دیم دلالتلری دخیده کوبره کدر. « قارقارالی » شهرینک حاللرندن خبرمز یوق. اما عموما مسلمان قریه لری و مسلمانلر کوب بولغان شهرلرنک اوزمز بلگانلرنده یتیملر باش تورلورک، طول خاتونلرنک ضرور حاجتلری اوتالورلک، خسته لر و غریبلر مز اورنلاشورلق، فقیرلر ایچون اوقورلق اورنلر یوق. مونلر اورام لرده یوروب آنده موند تارالوب بهلر، آرتلرندن ایکنچیلری کیلوب یتوب طورالر. قایسیلری خولیاغان و اوغری، قایسیلری فاحشه و ایسروک بولالر. اسلام دنیاسنده فساد اخلاق، یوغوشلی آورو قیلندن تارالوب و تریه سز آدملرده آوغوست آینه غی چین قیلندن بردن یوز و مک باش بولوب اورچوب طورالر. شوشی کشیلر اوشبو حالنی اوزلری صایلاب و تله ب آدیلمی، یوقسه امتنک یوزده توقسانی سفیل و رذیل بولوی رسول الله ایچون مطلوب ایدیمی؟ شوشی سؤالرنی هر بر فرصتی آدم اوز اوزینه بیرگه تیوشلی. بر کشی صوغه باطوب چابالانوب بارسه و بر اولده بر آدمنک اوینه اوت قابسه شونی بلوچیلرنک هر بری شوشی بلادن قورتارو حقنده اجتهاد ایتونی اوزلرینه بورچ صایلر و شول ساعت ایله چاره لرینه کره لر. اما بو اورام طولوب یوری طورغان مسلمان سائلر، ایسرکلر، خولیاغلرنک باشلرینه کیلگان بلا و قضا صوغه باطوب، اوت قابو بلاسینه کوره بیک الوغ و بیک قورقنچیلدر. مونی بلوچیلر بیگه کده چاره لرینه کررگه تیوشلی بولسه کیره ک. ایمان بلمه گان و دین تانوماغان کشیلر حقنده کملر مسئولدر؟ مونی بخارا « رئیس » حل ایتکان ایکان، لکن بو مسئله بزده هنوز حل ایتولمه گاندر. مونی بخارا رئیس نقطه نظرندن توگل، بلکه مسلمانچیاق، قارنداشلک و اجتماعی قاعدلرگه رعایت ایتولک برله حل قیلورغه کیره ک بولور. مونی سوبلی طورغان اورن بویر توگل. امتنک کوربدنک قسمی، خصوصا یتیملری و عاجزلری شوشی درجده فلا کتلرده بولوب طورغانده « دین » اسمندن مولود بایراملری یاصالو، خاقلر جیوب قرآن اوقوتوب باغشلاولرنی رسول الله تحسین ایتماز، بلکه تگی صنفلر ایچون یانار، کویار، خنا بولور دیب ظن ایتهمز. رسول الله رضا بولا طورغان اشنی اشله و و آنی شادلاندر و مطلوب بولسه یتیملرنی تریه قیلورغه، دین و لازم عبادتلرنی بلور قدر علم اوقوتورغه، اورامده خولیاغان بولوب یوررگه مجبور بولماسونلر ایچون مسلمان بالالرینه برر نورلی هنر اوگره تورگه، طول خاتونلر، خسته و عاجزلر ایچون ده اورنلر حاضرله رگه و آنلرنک استقباللرنی تأمین قیلورغه تیوشیمیز. « من سن سنة... » حدیثلری ایله عمل ایتچک اورنلر ایشته

جواب یازلسه ایدی . عبدالله عبد القادر اوغلی مسلموف .

تعلیمی ایله بولدی . «قرآن جیوچیلر» دیگان سوز ، «آیتلرنی جیوچیلر» دیگان سوز توگل .

یوغاری نکره . ۱۰ . بزده بیک ایسکی بر یازمه رساله یوری . کم طرفدن چغارلغانلغی معلوم توگل . اوزی فارسی تلمده ، فقه فنده ، نظم ایله یازلغان . ایک باشدهغی مصراعی بویلهدر : «زنکه بچه بیارد بحکم خدا . . .» اگرده شول مصراعی برهه کتاب بارلغن بلسه گز ، رحیم ایتوب میگا بلدرسه گز ایدی . کم طرفدن چغارلغان؟ باصلغنی ، یوقی؟ «شورا» دن هم اوقوچیلرندن سؤال ایتهم . ۲) بزنگ اول قورنده «برچهلی» اسملی بر صو بار . ۱۹۱۲ نجی یل شول صو ، یا گغر یاوو سبیلی طاشوب ، یارلری ایشولدکن زور زور سویه کلر چتدی . مثلاً : بر تش ، کچکنه رکه مه چی زورلغنده . ایندی ، اول قاچاغنی حیوانلر سویه گی بولور؟ هم آلاز قای عصرده ترکلک ایتکانلر؟ شونی حل ایتسه گزچی . احسن شیخ قورماشف .

مطبوعات فخره سی

اسلام دنیاسی . فکرمزگه کوره بزنگ ملتزم (مسلمانلر) ارشادقیلورغه محتاج توگل . کیم گه گنه طوغری کیسه کرده ونیندی گنه نرسه دن سوز آچسه کرده هر کشینک هر جهتن مکمل و عالم ایدیکن کوررسز . کیره ک محرر و امام ، کیره ک معلم و شاگرد ، کیره ک تیریچی و سوداگر ایک نچکه بختلردن سوز سویله لر و دنیاده بولغان بادشاهلقلرک سیاسی ، اقتصادی و اداری اشلرنده صوده یوزگه ن روشده یوزدرلر . هر بر خلق «دین» حقنده معلومات ساتار ، طوغری کیسه مناسبتی بولسه بولماسه آیت و حدیث ایله استدلال قیلور . طوغروسی هر برمز تمام بر مرشد کامل بولدق ، هر برمز اوزمزدن باشقلرنی ارشاد قیلو قصدینه کردک . ایندی شولای بولغاچ بزنگ ملتزم ارشادغه محتاج توگلدر .

اقبال . پارلاق تاریخلری بولغان تورکستان مسلمانلری بیک اسفلی وقتلرینی کیچره لر . تورکستانده غنلت و عطالت ایچنده باشاچی خلقلر مسلمانلردر . باشلرینه تیری بوردک کیونی حرام درجه سنده کوروچی مسلمانلر شوندی تیوشسز اشلرنی قیله لرکه ، آنلرنی یازودن قلملر تارتولالار . اوزلری ایچون فائده ایله ضررنی

شورا: ۱) بزنگ تجربه مزگه کوره مراجعت قیلور ایچون ایک اعتمادلی سیر کتابی ابن القیم ننگ «زاد المعاد فی هدی خیر العباد» اسملی اثریدر . اورسکی شهرنده «شرق» کتبخانه سنده ساتولادر . بعض بر موضوع حدیثلر و مصنوع حکایتلر استنا قینسه «شفاء شریف» یاخشی کتاب ، اما آکا کوره ده ابونعیم ننگ «دلائل النبوه» سی اعتمادلیراق بولسه کیره ک . لکن موضوع حدیثلردن بوده سلامت توگل . ۲) قایدن یارلیدیکلری (آدرسلی) یازلماغان وکانوهرت طشده غنی پوچته مهری اوقورلق درجه ده آچیق توشمه گان سؤاللر باشینه «نامعلوم» دیب قویولادر . قایدن یارلگانلگینی بلمادک ، معلوم بولمادی دیگان سوز . ۳) «مشهور آدملر» حقنده ، فلان کشیدن صوگ فلان کشی یازلور ، دیب دفتر یصالوب قویلغانی یوق . بعض وقتده بر آدم حقنده غزتله کوب بحث ایتله و بعض وقتده «شورا» اوقوچیلردن بعض بر آدملر «فلان آدمنگ ترجمه حالی یازلسون ایدی» دیب صوریلر . اوشبو مناسبتلرک بری ایله شول کشی یازلادر (اگرده ترجمه حالی معلوم بولسه) . مثلاً : «صلح سرایی» صالدرو مناسبتی ایله بو آرالرده غزتله قارنه چی دن کوب بختلر قیلدیله . شونک ایچون بلنگان قدر آنک ترجمه حالی بو عدده یازلدی . کیه چک عدده احتمال که محمود اسعد افندی حقنده یازلور . چونکه مونک حقنده باشده اوزمزنک ملی غزتله مز بیک کوب یازدیله ، آندن صوگ استانبول غزتله لری بو آدمنگ سیاحتی حقنده بیک اوزون مقاله لر نشر قیلدیله و همیشه ده نشر قیله لر . دورتیچی سؤاللرک حقنده جواب یازودن بزنگ طرفدن بولماغان مانع بار .

فوزیتسکی . تفسیر اوقوتوچیلر هر بر آیت آراسنده مناسبت بولورغه تیوشلی دیب یوقاری یاغنده غنی آیت ایله توبان یاغنده غنی آیتلر آراسنده مناسبت تیکشره لر و بعض وقت بیک ضعیف نرسه لرده سوییلر . مونلرغه قارشو بعضیلر : «قرآن جیوچیلر ، رسول الله دن تعلیمات المیچی غنه جیدقلرندن ، ایکی آیت آراسنده مناسبت ایزله مگان بولورغه تیوشیلر ، شونک ایچون مناسبت ایزله و یهوده اش» دیله . بو طوغروده سزنگ فکرکزر نیچو کدر؟ احمد الحیبی . (ایندرقه) .

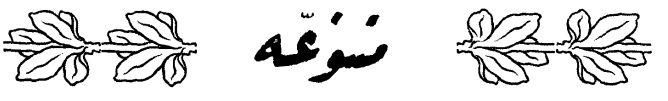
شورا: هر ایکی آیت آراسنده مناسبت بولو ، بولغان تقدیرده آنی هر کیمنگ بلووی لازم اش توگل (مونی بلو ایله تکلیف یوق) . اما آیتلرک ترتیبلی رسول الله زمانده و آنک

آیره آلمانان بو مسلمانلر ادب، علم و معارفنی سویمیلر. عمرلری ذوق و صفا، عیش و عشرت آرتنده یوروب اوتهدر. بر وقتلر «قبه» اورتنده حرمتلی تانولغان «بخارای شریف» ده بو کون یوزلر ایله کوکنار خانلر بار. بو خلقدرده حسیات ملیه گه مالک آدملر ییک آز. طوقسان یاشنده گی بر سارت غه، بیش یاشنده گی بر حیت قوم بالاسی اوزینه و ملتینه نی قدر احترامسزلق کورسا- تسون شوندن اثرلنمز، بلکه «یولکده فدا اوله م» دیب آنی حرمت قیلور. تورکستان مسلمانلرینک شوشندی حالدده بولولرینه جانی ارنوب سمرقندلی مفتی محمود خواجه بهبودی جنابلری سمرقند شهرنده «سمرقند» اسمنده بر غزته نشر ایدرگه باشلان ایدی. غزته ده هر توری فائده لی مقاله لر یازلوب و تورکستان مسلمانلرینک توبانلکده فالووی ایچون چاره لر کورساتلوب کیلدی. لکن تورکستان مسلمانلرینک اعتناسزلقلرندن، علم و معارف گه رغبتسز لکلر نندن غزته بو کون طوقتالورغه مجبور بولدی. تورکستانده نیچه میلونلر ایله مسلمانلر بولدیغی حالدده اوقوچی آزلقندن غزته اوز اوزینی آلوب بارا آمادی. تورکستان مسلمانلرینک فکرلری ییک توبان، معارف گه رغبتسز بولولرینه موندن ده آچیق و حقیقی دلیل بولماز. درست، تورکستان مسلمانلری تسیرکارده گی قزلرغه زور هدیله لر بیرلر، طویلرنده حسابسز بایلقلر توگه لر. لکن اول اشلر مونلرینک یاخشی یول غه کرولرینه علامت توگل. موندی انعام و احسانلرینک آخرت ایچون ده فائده سی یوق دنیا ایچون ده... بو طوغروده بر تورکستان مسلمانلری غنه عیبیلو توگل. بلکه مسلمانلر هر یرده ده بر روشده کون کیچره لر. «باکو» ده شاگردلرگه مخصوص «مکتب» اسمنده بر ژورنال چیقادر. ییک زور مشقلر ایله چیقارالا طورغان بو ژورنالینک اوقوچیلری ده کوندن کون آزیوب باردیغی روایت ایتوله در.

اقرام . (نجیم الدین صادق افندینک «تورک قادینلری» اسملی مقاله سی). مملکتینک اجتماعی حالینه وعموما ترقیمزگه مانع بولغان نرسه لرینک بری خاتونلر مزینک علم و عرفاندن، تعلیم و تربیه دن محروم بولولریدر. خاتونلر مزینک خدمتلر نندن، یاردملر نندن فائده له آلماساق مملکتمزده ترقی و تجدد فکری میدانغه کیتورمک ییک مشکل بولور. ایسکی زمانلردن برلی خاتونلر، ملتینک تقدیرلرینه، تاریخرینه تأثیر ایتوب کیلدیله. «قلئو باتره (۱) دخی برگنه یل طورغان بولسه ایدی یر یوزی اوزرگه گان بولور ایدی» دیوچیلر بار. خاتونلرینک سیاسی اشلرگه و مملکت اداره لرینه قانشولری نی قدر ضررلی بولسه اجتماعی اشلرگه و تربیه مسئله لرینه قانشولری (۱) «مشهور خاتونلر» کتابنده مذکوردر (۳۵۶ نچی بیت).

شول قدر اهمیتی و فائده لیدر. خاتونلر مزغه گوزل تربیه و تعلیم بیرلسه اجتماعی اشلرده خدمتلری و یاردملری ییک کوب بولاجقدر. مملکتلر نی اصلاح ایتو قانونلردن نظاملردن ییگره ک ملتینک روحینی، فکرینی یا گارتوغه محتاجدر. روح هم فکر یا گارو ایسه آتیق یا گانسل یتشو (بالالرنک کشی بولولری) ایله بولور. حالبوکه یا گانسل، آنلر قولنده بولدیغندن آنلر تربیه سز بولسه تربیه لی یا گانسل یتشوی ممکن بولماز. تربیه لی آنلر بولماغان مملکتنده اصلاح چاره سی یوق، دیکدر. اراده قوتلی هم ده حسیات عالی بولمق کبی خصلتلر نی انسانلر یاش وقتلر ننده آنلر نندن آلورلر. اگرده آنلری موندی گوزل خاصیتلردن خبرسز بولسه لر اول وقت آنلر نی بالالر کیملردن اوگره نوب اوسارلر. اوشبو حاللر کون کبی معلوم بولوب طوردیغنده بزلر همیشه قز بالالرنی تربیه قیلو طوغروسنده مساهله قیامقده مز. تورکیاده چاخوتقندن وفات ایتوچیلرینک اییک کوب قسمی خاتونلر بولووی حسابلردن معلوم. مونک سببی مرنلرینک یاخشی هوادن محروم بولووی، یووش و قارانغی اورنلرده. بوزوق هوالی یرلرده طورولریدر. اوشبونک ایچون خاتونلر حقنده ایندی فکر یورتورگه وقت ییک یتدی. خاتون قزلرغه بیرله چک تربیه نک ایرلر نکلدن باشقه روشده بیرله چکنده شهبه یوق. ایرلر ایله خاتونلرینک طبیعتلر نده مساوات بولمادیغی ایچون، تربیه لر نده مساوات اولمیه چغنی طبیعی. لکن بو خلافتدن خاتونلر ایچون ضرر یوق. موندن ایسه خاتونلرینک ایرلرگه کوره کیم و توبان بر خالق بولولری لازم کیلماز. بلکه بو ایکی توری نوع خلقلرینک وظیفه لر ی باشقه بولوروندن تربیه لر نده خلافتق بولو لازم بولمشدر. خاتونلر نی تربیه ییک تیوشلی بر اش، لکن بر ایرگه خاتون و بر چوق بالالرغه آنا بولو مسلکی ایله تربیه قیلو لازم. شونک ایچون ده قز بالالرغه اییک دقت ایله اوقوتاجق علملر: اوی تربیه سی، قول اشی، بالا تربیه سی بولورغه تیوشلی.

کوب نل باومی پادشاهلر . بو کون دیناده سلامت بولغان پادشاهلردن اییک کوب تلهده سویله شه بلوچی کشی آفستریا ایتیرا- توری فرانس یوسف بولوب غسه، انگلیز، فرانسز، ایتالیان، وینگر، روس، چه، پالاک، صرب، خوروات، اصلوین، رومین تلر نده ییک یاخشی ویهود تلینی بر آزمشقت ایله سویله شه (۱۲ توری تل بله ایکان). بلغار پادشاهی فردیناند برله صرب قارولی پتر غسه، فرانسز، انگلیز، روس، بلغار، صرب (۶ توری) تلهده

باشسز حکایه

(باشی اوتکان نومرده)

اول وقت ساعت اوچلر ایدی ایندی. طوغری تیلیغرافخانه گه باروب قزانغه تیلیگرام بیردم. «آلسا کز درحال تیلیگرام ایله ۵۰ صوم آچه یبارکز» دیدم. ساعت برکه آچه کیلوب ییتدی. آچه کیلگاچده بتون ایده شلرنی کوروب عمومی جیولش یاصارغه اوتدم. بعضیلری کوندی. بعضیلری یوق. شولایده یاخشوق زورغنه بر جیولش بولدی.

ساره: مینی کوروب ایتورگه فولکدن کیلمه دی شونده!؟ (اوپکالی).

زاهد: عفو ایتهرسک، البته، دیدم. عائشه طوتاشقه ایتوب یباردم. ممکن بولسه ساره طوتاش ده کیلسون دیدم. اول کورهسک ایتمهگان؟

ساره: اول ایتدی، لکن نی ایچون ایکانن سویله مه دی. ساره شول برکه قدر بو اشکه اوین کوزی بلهن قاری ایدی. حاضر چنلاب شکله نه باشلادی. جانی سیزگان کورهسک، بوگا قدر زاهدکه بولغان محبتن یاشروب یورگان ساره، بو کون آکا بتون کوکنده بولغان سرلرن آچارغه کیلگان ایدی. بو حالنی کورگاچ آبدراب قالدی. اوین - کولکی آراسنده سویله نگان «قورقچلی» سوزلرنی چنلاب طکارلارغه طوتدی. آقرنغه اورتدن طوروب زاهد یاینه کاراواتقه توشوب اوطوردی. زاهد بر آز اچکهره کروب اورن بوردی. اوزی طاغن قروب سویله رگه طوتوندی.

زاهد: شوندن سوک مونه شول - جیولوق، لکن بزناک ایده شلر آراسنده تیزگنه اتفاق بولوب بته منی! جیولغاچده مین اسنگ خلاصه سن داقلاد یاصادم.

ساره (همان سوزنی اویونغه تارتاسی کیلوب): البته ییک «دیلاوای فورماده» ایندی! (اوزی کوله).

زاهد (بیک جدی): البته، اویون توگل، چن بولغاچ چن بولورغه، جدی بولورغه تیوش. کولسه ل کولگانلردر - مین بیک یباردم. کوکل ده بیک نجکارگان ایدی. نجکه سوزلرنک برسنده قالدردام. طوتاشلر بارده بر آوزدن مینم سویله گانلرنی مصلحت کوردیلر. هر کده بر درد باشلانندی.

ساره: ثلله کیتهرگه طاغن!؟

زاهد: آسی سوکندن... استودیتلر آراسنده مینم

سویله شه بلهر. گیرمانیه ایپراتوری فیلهم: غسه، انگلیز، فرانسز. روس، بالاک، لاتین (۶ توری) تلهده سویله شه.

مهندس هاترونه «قلارق فیشر» اسملی بر خاتون آمریقاده مهندسک شهادتنامه سی آغان بر خاتوندرد. الوغ بر تیمر زاوودنده مدیرک خدمتی قیلوب زاوودنی کوب ترقی ایتدردی. گوزل اداره سی سبیل اشچیلرنی ممنون ایتدیکی کبی متانت و غیرتی ده عادتدن طشدر. تمام قزوب یتکان بر قازان، نی سبب ایله در یارلوب، ایچنده گی صیق معدن دکتر روشنده ناشوب آغارغه باشلادیغنه اشچیلر بر بری اوستندن آدلای، سیکروب قاجارغه باشلادق لرنی کوردیکنده قلارق فیشر ره وولوبرنی قارشو طوتوب: «خده تکزگه بارکز. ناصوص آلوب معدن اوستینه صو یبارکز، امرمه کیم قارشور بولسه آتام!» دیب خچمردقنده بتون اشچیلر عقلارینی باشلارینه جیوب قازانتی سوندرگه یوگره شلردر.

قرمسه لر آوروپالولر کوب اجتهادلر صرف قیلوب قرمسه لرنگ حیات و معیشتلرنی تفتیش ایتدیلر، نی قدر اوزاق یوللارغه کیتسه لرده یا گلشمی اویالارینه قایتا آلورینگ سبیلرینی تیکشردیلر. اوشبو سبیدن قرمسه لرنگ ترکک ایتولری حقنده بولغان قاعده لرنی، نظاملرنی یازوب چیقاردیلر.

ایسکی فکرلرگه کوره قرمسه لرنگ آداشامینچه اویالارینه قایتولرینه سبب. اویالرندن کیتوب بارغان وقتلرنده آباق باسقان یرلرنده اوزلرنک ایسلری قالا بارووی کورساتوله ایدی. گویا قایتقان وقتده شوشی ایس بونچه اوزلری چیقغان اویالارغه قایتورغه موفق بولالر ایش. بو فکر کوب تجربه لر سوکنده قبول و معقول کورلگان ایدی. قرمسه لر اویادن جیقوب کیتدیکارندن سوک ایزلرنک بر آز یرینه ایسلر نرسه لر سورتوب قارادیلر. قایتوب کیلوچی قرمسه لر شوشی یرگه کیلوب یتدیکارندن سوک توقاب آبدراب قالدیلر و آداشدیلر، لکن کوب مشقتلر سوکنده اولگی ایزلرنی تابوب اویالارینه قایتوب کردیلر. بو اش فات فات تجربه ایدلایکندن سوک، اویالارینه درست قایتولرنک سببی یالکز ایس گنه توگل بلکه باشقه بر نرسه بار ایکانلگی معلوم بولدی. چونکه قرمسه لر آراسنده بعض بر نوعلرنک اویالارینه بتونله ی ایکنچی یول ایله قایتقانلقلری ده معلوم بولدی. شونک ایچون سوک عالملر قرمسه لرنگ اوز اویالری تیره سنده بولغان یرنگ بتون جغرافیاسینی کوکلرندن بلدیکلری فیکرینه کیلدیلر. گویا قارت قرمسه لر، یاش قرمسه لر نی ایه رتوب جیقوب اویانگ بتون اطرافینی اوگره توب یورلر و آنالر، معلملر روشنده مونلرغه درس یررلر ایش.

«صباح»

خاتونمی قهرمان، ایرمی؟

(سلمی - ابو محجن)

خمر ایچوده عیله نوب مشهور «قادسیه» محاربه سنده ابو محجن اسملی بر کیمسه حد صوغلور ایچون دیب عسکر باشلغی سعد بن ابی وقاص حضرتلرینک حضورینه کیتورلگان ایدی. عسکر باشلغی ایسه ابو محجن ننگ آیاقلرینی بغاولاندی ده اوزی صوغشنی قارار ایچون دیب بیوک بر اورنغه منوب کیتدی. اولگی کونده بولغان صوغشده جراحات آغانلغندن بو کون اوزی صوغش صفنده حاضر توگل، بلکه اوز اورنینه ایکنجی برکشینی عسکر باشلغی ایقوب یارگان ایدی.

صوغش بیک قزغان ایدی. ابو محجن، عسکر باشلغینک خاتوتندن: «مینده صوغشغه کرر ایدم، زنهار بغاولرمنی آوب یارسه نه: اگرده ایسان قالسه م بار کشیدن ده الک بو اورنغه قایتورمن ده آیاقلرمنی ینه دن بغاولاب قویارسون، عسکر باشلغی بلعی ده قالور، اگرده شهید بولسه م حد اورلورغه تیوشلی کشینگ شهید بولوینه سیچی بولغانک ایچون سیگا هیچ سوز آیتوجی بولماز» دیب یالوندی.

خاتون، مونک بغاولرینی آغان ایدی. ابو محجن قولینه سونگو آلدی وهیچ کیمنگ رخستدن باشقه، عسکر باشلغینک اوزی منوب یوری طورغان «بلقاء» اسملی آتینه مندی ده صوغش یرینه چابدی و خلقلر ایچینه کروپ آرالاشدی. اوز اوزینی بلعی طورغان کشی روشننده ئلی بو باشند، ئلی تگی باشند دشمن غه هجوم قیلور و جای طوغری کیلگاندی دشمن عسکرینک ایچینه چوموب کیتار ایدی. دشمن عسکری تایاق ایله بوتالغان قره سقه اویاسی روشینه کردی. «بلقاء»، اوستده بو روشده باشسزلانوب، جانسزلانوب یوروچینگ، عسکر باشلغینک اوزی ایدیکنده خلقلر شبهه ایتازلر ایدی.

عسکر باشلغی (سعد بن ابی وقاص)، یوغاری اورندن بو آدمنی کوروب: «عجائب! چابووینه قاراغانده بو آت بلقاء بولورغه، کشینگ قیلانووینه وسیکروینه قاراغانده بو آدم ابو محجن بولورغه طوغری کیله، اما ابو محجن بغاولی، بو نیندی حال!» دیب (۱) حیران قالوب طورر ایدی.

فکرگه کیلمه گانلری بولمادی. تیک بر نیچه کشی گنه طش یاقدن - سین بلهسک ایندی آارنک کمر ایکانن...

ساره: سینی بلن صالحف در ایندی.

زاهد: طاغن برسی بار ئلی.

ساره: آنسی ده ییلگولی البته...

- مونه شول ایندی آایسه، آار فارشی طوردیلر. باشده

«اساسا» خلاف طورغانلر ایدی. صوکنندن اول «اساس» لر قاشادی البته... «قروروقنک آچه سی یوق» دی باشلادیلر.

مین اوز حسایمه آچه ده صورامیم، دیدم

ساره (بیک قزغانچ بر حالده): سین چنلاب کیتمکچی بولداک!

ساره، یاشن آقان بیک بولوب قورقا باشلی. کوز آدینه

بالقاندی صوغشوب یاتقان عسکر صفلی، بوغازندن قانلری، قارتندن

اچه گیلری آغوب یاتقان کشیلر کیله...

زاهد: البته. باشلاب کیته طورغان کشی مین بیت ئلی.

ساره: سین! مینی یالغز قالدروب!

زاهد (آبدری): نرسه! ساره طوتاش، نی دیسز!

ساره ننگ یوزینه باغا. ساره چن. آنده بو یول کولو اثری یوق.

اول چنلاب آیته. زاهد آبدری. بیک تیز «آنورغه» طوتونا.

«مینی یالغز قالدروب!» ننگ معناسن صورارغه اوپلی. یوق.

اوزن طوتوب قالا. سوزنده دوام ایقوب (ساره نی صنار ایچون):

- سزده بارماقچی ایدرکرمی؟

ساره: زاهد!

زاهد: نرسه؟

ساره: شایارقه، دیم زاهد!

اول زاهدنی کولدررگه آیته. تکب کوزلرینه قاری. لکن

زاهدده هیچ کولو اثری یوق. اول همان اوز سوزن سوپلی.

زاهد: مین چنلاب آیته: تله سهک قارغانورغه ممکن،

تحقیق اگرده... تله سهک سزنی ده آوب کیته مز. شوندی

стройный صالدا ت بولورسز!

ساره: زاهد، دیم!

طاغن کوزینه قاری. زاهدده هیچ کولمه سدن شولایوق

جواب بیره.

زاهد: به، آیتکر، درست توگلمو؟ میق قنه یوق. یوغیسه

میندن برده کیم توگل. اورتاغنه، طویاققنه، ماتورغنه، قاراب

طوررلق بر صالدا ت بولور ایدرک. اول وقت بلغارلرغه کون

کیلور ایدی صوگ! (دوامی کیله سی نومیرده)

کبیر بکر.

(۱) سعد: «الضبر ضرب البقاء والظفر ظفر ابی محجن» دیب

سویله نه در ایدی. شوشی جمله «اعلام الموقمین» (کشف الظنون نسخه سنده

بو کتابنک اسمی «اعلام الموقمین» دیب باصلغان، درستی «اعلام الموقمین» در)

ترجمه‌سی مذکوردر. مگرده آندە «الاصابه» ننگ طبع خطاسینه آدانو سبیلی آتاسینک اسمی «حفصه» صورتده یازلغان، درستیده «حفصه» بولورغه تیوشلی.

حوادث

تورکیا ایله بلغاریه آراسنده صلح تمام بولوب ۱۶ نجی سنتابرده صلح یازوی امضا قیلندی. صلح نامه‌نگ اعلان ایتولگان قسمنده اوشبو ماده‌لر بار: ۱) هر ایکی دولتتنگ عسکرلری اوزلرینه تیوشلی بولماغان یرلردن اون کون ایچنده چیقوب بتار. ۲) هر ایکی دولتتک زاپاس عسکرلری اوج آطنه ایچنده تاراتلور. ۳) ایکی دولت آراسنده سیاسی مناسبتلر، ۴) پوخته و تیغراف مخبره‌سی، ۵) تیمریول مناسبتی هیچ ده کیچکمی باشلانور. ۶) اسیرلر، رهن صورتده ظوروجی مامورلر و باشقه‌لر بر آی ایچنده قایتارلور. ۷) اسیرلرنی آصرانغان ایچون هیچ بر طرفغه توله‌غاز، باری آیسارلرگه یرلگان زالونیه‌لرغه توله نور. ۸) سیاسی عییلرگه ایکی آطنه ایچنده عفو عمومی اعلان قیلنور. ۹) بلغاریه‌گه قالغان یرلرده ظوروجیلر بلغاریه تبعه‌سی سانالورلر لکن دورت یل ایچنده مونلرنگ تورکیاگه کوچارگه حقلری باز. موندی یرده بولغان مسلمانلردن دورت یل ایچنده صادات آلتاز. ۱۰) بلغاریه‌ده بولغان مسلمانلر ملکلی و سیاسی اشلرده بلغارلرنگ اوزلری ایله بر حقدە بولورلر. ۱۱) بلغاریه مسلمانلری خطبه‌لرده سلطان اسمینی ذکر قیلوب دعا ایتارگه حقلری بولور. ۱۲) تورکیا‌ده گی بلغارلر باشقه خریستانلر ایله بر تیگزر حقدە بولورلر. ۱۳) روم ایلی تیمر یول شرکتلری خصوصنده‌غی تورکیانک حقلری بلغاریه‌گه کوچار. ۱۴) مونده ذکر ایدلگان ماده‌لرنی آیروب آغاندن صوگ لوندن معاهده‌سی ایسکیچه قالور.

تورکیا و بلغاریه آراسنده بولغان صلح نامه‌ده اوشبو ماده‌لرده بارلغی غزته‌لرده یازلدی: ۱) اگرده غربی فراکیاده بولغان مسلمانلر بلغاریه‌ده قالورغه رضا بولماسلر، بلغاریه‌گه باش یردرر ایچون تورکیا آلرنی اوگشلر و باش یردرر. ۲) شرق تیمر یولینک اسیر آغان و اغونلرنی بلغاریه، تورکیاگه قایتارر و یولتک اوزنده قالغان الوشی حقدە بلغاریه اوزی مسئول بولور. ۳) بلغاریه‌ده قالغان یرلرده گی آتا و آنالرنیگ سوبه‌کلرنی قازوب آلوب تورکیاگه کوچور و ظورغوسنده مسلمانلر ایرکلنی بولورلر. ۴) فراگی‌ده گی مسجدلر و خیرات یولنده‌غی و قفلامین

مسلمانلر غالب، دشمنلر مغلوب بولدیلر، اش اوزولدی، آرا آچلدی، دشمن اسیر یرلدی. ابومحجن سلامت قالغان ایدی، آتی ایله ظورودی‌ده چابدی و اولگی اورنینه کیلوب، آتی به‌یله‌دی‌ده بغاولار ایچون آیقلرنی امیرنگ خاتونینه صوزدی.

شول آراده سعده قایتوب کیلدی، لکن سعدنگ صوراغانینی کوتی، خاتونی ماجرانی بتونله‌ی سوبله‌ب یردی. شونی ایشو ایله سعد: «مسلمانلر و دین یولنده موندی خدمت ایتوجی کشی‌گه موندن صوگ والله حد اورمام» دیدی‌ده اوز قولی ایله ابومحجن ننگ بغاولرنی آلوب آزاد ایتدی.

ابومحجن، سعدنگ اوشبو معامله‌سینی کورگاج: «حد صوغاغان وقتده خمر ایچهدر ایدم (آتی یدی مرتبه حد اورلغان ایدی) مادام‌گه موندن صوگ میکا حد اورلاچق توگل. والله ایدی قطره‌سینی ده ایچمه‌م!» دیدی هم اصلا ایچمه‌دی.

بو، درست واقعه‌لردن بولوب اسلام حافظلری طرفندن روایت ایدلنه، فقیه‌لرده بو واقعه‌دن مهم مسئله‌لر استخراج قیللر. مونی ایسه بز، باشقه بر اورنده حکایت ایتدک. بو یرده سوبله‌ومز ننگ سببی بر خاتون ایله بر ایرنگ قهرمانلقلرنی بلدرر ایچوندر.

عسکر باشغی طرفندن آریستوات ایتولگان کسینی شول باشلقتک خاتونی‌ده بولسون، خصوصاً صوغش یرنده نیچوک ایتوب بغاونی آلوب ایرکن‌گه یتاررگه کیره‌ک. خصوصاً ابومحجن ننگ سورگوندن قاچقان کشی ایکنلگی شوشی خاتون‌غه یاشرون بولماغاندر. بغاوی آلتان صوگ بو آدم اوزی نیچوک ایتوب صوغش‌غه بارادرده آندن اولگی اورنینه قایتوب آیقلرنی بغاولاتادر. بو اشلر، الوغ قهرمانلق اوستینه وفالی و انابتلی، مروتلی و اعتمادلی بولوغه دلیلدر. بو طوغروده خاتونمی قهرمان یا که ایرمی؟ احتمال که ایکسی‌ده قهرماندر. عرب خاتونلرنیگ جسارتلی و مستقل فکرلی، اوز اوزلرینه اعتمادلی بولولرینه‌ده شوشی حادثه شهادت یرسه کیره‌ک. بو خاتونتک اسمی «سلمی» ایدی. «مشهور خاتونلر» ده

کتابنده «الصبر صبرالبقاء والظفر ظفر ابی محجن» دیب یاگلش باصلغان (ج ۳ ص ۲۹). قوللرده شول نسخه بولغان کثیرلر نسخه لرنی توزاتوب یعنی «ظفر» سوزلرده بولغان قطه‌لرنی «صبر» سوزلری اوستلرینه قویارغه کیره‌ک. ابومحجن هم صحابه‌لردن هم گوزل شعر سوبله‌وجی شاعرلردن ایدی. ابوالفرج الاصمہانی «آغانی»‌ده ترجمه‌ حالینی سوبلیدر (ج ۲۱).

رأيت الحمر سالحة و فيها
خصال تهلك الرجل الحليما
فلا والله اشرفها حياتي
ولا اسقى لها ابدا نديما

یتلری موگا منسوبدر. صوگ مصراع «الاستيعاب» ده «ولا اشق بها ابدا سقيما» صورتده بولسه‌ده بو طوغروده آغانی روایتی یاخشیراق بولسه کیره‌ک.

تعزیه

خدیجه خانم حسن یوسف قزینک وفاتن محترم «وقت» غزته سینک خبرلر صره سنده اوقوب، قزغانوب، بر درجه متأثر بولوب کینکان ایدک. صوگره، بیک تأثیرلی شعرلر یازغالوچی یهش شاعر بز اعمال الدین افندی ولیف ننگ ۱۸ نجی نومیر «شورا» دهغی «یولداشمدن مجبوری آیرلدم» عنوانلی تحسری مکتوب ایلیکتیریق قوه سی بیک بتون وجودمزگه تأثیرایتوب کوزلرزدن قایناریاشلر مزی آغزدی. ملتیز اچنده سیرهک یتوشه طورغان ادبیات. مطبوعات محبه سی، علم عاشقه سی، اش سویوچی هم غایتده شفقتلی، مرحمتلی ۱۹ یه شک خدیجه خانم ننگ تموغ بیک اوتده تریابهی اورته لوبده ۲۵ کون قدر نه نوب سزلانغانتسک صوکنده اختیارسز سیوکللی روخندن هم جان کیسه گی بالاسندن آیرلو منظره لرن کوز آلدینه کیتراگنده ننداین کوکلر قزغانغاسده ننداین کوزلر یهش توکمه ز؛ خدیجه خانم ننگ شول روشده زوجندن هم سیوکللی بالاسندن آیرلوی نی قدر قزغانچ بولسه، حرمتلو شاعر مزی اعمال الدین افندیگ ده تریبه، شفقت، مرحمت هم ثبات، غیرتک مجسم قنالی درجه سنده گی رفیقه سندن آیرلوی شول درجه ده قزغانچدر.

زور قایغولی اعمال الدین افندی !

رفیقه گز خدیجه خانم خدانگ چیکسز رحمتنده بولوب روحی منگو شاد بولسون دیب همده سزگه و باشقه، خدیجه ننگ بو فاجعه لی واقعه سندن یغانلشوب حسرتله نشوب قالغانلر کرغه صبر جمیل تلهب حسرتلر گزنی اورناقلاشه مزی.

مبارک شاه حفنی، حبیب حمزین (معلم)، مساعد رحیمف، زینب الحنفیه، زهرا زیروا، ساره حمزینه (معلمه لر). «استرلیتاهق»

محرری: رضاء الدین بن فخرالدین.

ناشری: محمدشاکر و محمد ذاکر رامیفیلر.

بولورلر. ۵) غربی فراگیده گی مسلمان و روملر ننگ همه حقوق و عنوانبری سلامت طورر. ۶) غربی فراگیده خلقنک توپراقاری اوزلرینه ملک بولور، چیت گه کوچولرینک موگا ضرری بولماز. ۷) صوغش وقتنده هجرت ایسکان خلقلر ایکی یل ایچنده ایسکی وطنلرینه کوچوب قایتورغه اختیارلی بولورلر. ۸) ۱۹۱۱ نجی یلده یاسالغان تجارت معاهده سی اولگیچه دوام ایتوب طورر و یاکا تجارت معاهده سی یاسار ایچون کامیسیه توزولور.

مونلر اعلان ایتولگان ماده لردر. اعلان ایتملی طوراطورغان بعض بر یاشرون ماده لردر بولورغه ممکن. بعض آدملر یونانستان غه قارشی تورکیا ایله بلغاریه آراسنده معاهده بولغانلغینی سویلیرلر.

آرناودلر ایله صیریه آراسنده بر آز صوغشلر بولدی ایسه ده آرناودلر ایچون یاخشی بر نتیجه کورلمادی.

موندن ایکی آی مقدم، تورکیا ایله یرنان آراسنده صلح حقنده سوز باشلانغان بولسه ده صلح همیشه تمام بولمیدر. بعض خبرلرگه کوره، هر ایکی طرفنک شرطلری قاتیغ بولغانلقدن بر اتفاق غه کیله آلملیر، بلکه ایکی آرا کوندن کون ناچارلایوب بارادر. حتی ایکی آرا ده صوغش بولونینی ده کوله لر. اگرده صوغش بولا قالسه، بالقانده دورتیچی صوغش بولاچقدر.

قطای مملکتنده جمهوریت باشلغی بولوب مشهور یوانشقای صایلانندی. الوغ دولتلر قطای جمهوریتینی تصدیق ایتمیلر.

قطعه

بک مکمل در کتابی عالمک
جزء در هر انقلابی عالمک
حد و پایان وار. دین اجزاسنه
حکمتک مظهر در استهزاسنه
اقتدا ایتم سکا بن ای امام
کم آنی ایتم قرائت بالتام.

عبدالحق حامد.

«شورا» اورنبورغده اونه بشه کونده بر میفغانه ادبی، فنی و سیاسی مجموعه در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЕ: НА 2-Й СТРАНИЦЪ СЪЛОЖКИ
30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

Адресъ: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بدلی: سنهک ۵، آلتی آیلق ۲ روبله ۶۰ تین.

«وقت» برلن برگه آلوچیلرغه:

سنهک ۹، آلتی آیلق ۴ روبله ۶۰ تین در.

ТИПОГРАФИЯ ГАЗ. „ВАКТЪ“ ВЪ ОРЕНБУРГЪ.

اورنبورغده «وقت» مطبعه سی.

موڭايو و كىتابه

«ايه يتي» تاو لرينك آراسنده
شالتراب آققان صونك باشى بار
دنيا عمرلرن صاناوچيغه
ميليون قاتلاو قارا تاشى بار.
«اورسكى» دن قازاب كورونه
«ايه يتي» نك قاتلاو تاشلىرى
تاك ايرتهن طوروب اشگه باشلى
«اورسكى» نك يكت ياشلىرى .
«ايه يتي» تاو لرينك آراسنده
تاللىر اوسه صونك بويىده
«دنيا بتسه ده بز بتميمز» ديب
سيكروشه لىر «جايق» بويىده .
«ايه يتي» گه قازاب قچقراللىر
«اى ! باشكىنى ، قوياش چقسون» ديب
«ظالملىك نك ظلمى تمام بتوب
ياقتى دنيا بزگه چقسون !» ديب .
روسيه ده آلتون كوبه يدى

برده يورمى نيمىچ آقچه سى
چن حقيقت جانغه راحت بيره
احمد صفا حاجى باقچه سى .
«اورسكى» ده ياشلىر اوسه لىر
ياقتى كوكل آچيقت يوز بىرلەن
تورلى هنرلىرگه كىرشمىز
عمر اوتە قورى سوز بىرلەن .

۲۰۰۲

اداره رى:

آخوند المسعودى ، مبارك شاه الحنفى خىبايرىنه : باصلورلىر .
◻ غواص افندى گه : مکتوبىڭنى ممنونلك ايله او قودق واستفاده
قىلدىق . بو كون گه قدر تابشرلغان مقاله لرگى نك بعض بر قىسىملىرى
باصلوب كىلدىلر ، باصلماغانلىرى حقتده «شورا» طىشندە جو ابلر
بىرلىدى . شوشى ايكى تورلى معامله بولمغان مقاله لرگى بار ايسه
آنلىر نك اداره گه تابشرلماغانلىقى ايله حكىم قىلورسىز .
◻ الوغ آقاده امام ابوالواصل افندى گه : عربچه سوزلىرى آرتق
درجه ده كوب بولدىغى ايچون مقاله گى نى باصارغه مكنىك بولمادى .

ضعيفلك دن

بو كونده بولغان دوالردن بو آغروغه طبىبلر طرفىدىن تقدير ايتلوب كىلگىن ، نىروالرنى نغوته
تورغان دوا شكسىر مويراسيتىن آليكساندىردىر .
نىرونوى آغرولىر بو كونده طب عالمىڭ ايك جفالانغان مركزىدرلر . بىگره كده وقتىز ضعيفله نو باكه
ايرلرنىڭ حالسىزلى نوى بىك فورقچىلى نرسه در . مونى البته اونا ئلى دىيورگه يارامى .
وقتىز حالسىزلىك نىڭ سببى كوبره ك فكر صرف ايتاودن ، آرتق آرغانلىق دن باكه آرتق استعمال
ايتلودن وباشقه شوگا اوخشاشلاردن كىله هم بتون اعصارغه بىك يمان تاثير ايتوب آش اوتىمو ، خاطر سىزلك
قالترانو . فورقافلىق ، آچولانو بولار بارده شول وقتىز حالسىزلى نودن كىلەلر شوگا كوره بوندای وقتلرده
برده توقفسىز طبىبغه مراجعت ايتەرگه تىوش . چونكه آنىڭ فولنده مذكور آغروغه مجرب بولغان
مويراسيتىن آليكساندىر باردر .
رسال لرنى اوز گز استه كانلىرگه توقفسىز بوشلاى بىهرلەدر . مويراسيتىن آليكساندىر هر بر زور آبتىك لردە بولا
شوگا دقت لازم كه هيچ فائده سىز تورلى مويراسيتىن آليكساندىر گه اوخشاغاننى ياصاب ساتا باشلايدىلر .
بولار هيچ بر كم طرفىدىن تقدير ايتولگىن توكل ، بلكه اساغه ضرورى بولوب بولماوى تىكشىرلەمە گانلىر .
شوگا كوره محترم استعمال ايتوچىلر آلفانده بز نىڭ مويراسيتىن آليكساندىر ماركەسنه قاراسونلر باشقەنى
آلباسونلر ايدى .

Ш У Р О

№ 19.

ОКТАБРЬ 1 = 1913 ГОДА.

„Шеһал“, ژورнали

استانبولده چقا طورغان رسملي ژورناللرنك ايك اعلا و ايك نيسي ۱۵ كونده بر مرتبه چقا طورغان «شههال» مجموعه سيدر. بو ژورنال ادبيات دن. علم، فن، صنعت، مدنيت دن و ترقيات عصرينه دن بحث ايته. رسملي غايت گوزل انتخاب ايتله. كاغدى و باصلووى بيك نفيس اولوب، ياوروبا نك رسملي ژورناللردن قالشميدر. بونك هر نسخه سي ابو ايچون بر زينت در. آبونه حق روسيه ايچون يلفه ۱۰ صوم. آلتى آي غه ۵ صوم.

آدرس: ۱۰-۹ № Новой-почты سтамبول، پروتيو „Шагбаль“ журнал ред. Константинополь. آدرسنى يالكر روسجه غنه يازوب يياررگه ممكندر. آندن ژورنال كيله چك آدرسنى روسجه اوقوناقلى و آچيق ايتوب يازارغه تيوش.

„چوجوق دنياسى“

بالارايچون چقارله طورغان ژورنال. آطنه ده برچقا. رسمي. مديري توفيق نورالدين بك. حق روسيه ايچون: يلق ۲ صوم. آدرس: Константинополь. Ред. журн. „Чуджукъ-Дунясы“ ул. „Шарафъ-Эфенди“ д. № 17

„اسلام دنياسى“

استانبولده ايكي آطنه ده بر چقا. باش محرري عبدالرشيد افندي. يلق حق روسيه گه ۲ صوم. آدرس: Константинополь. Ред. журн. „Исламъ-Дунясы“ ул. „Нуръ-Османія“ въ пансионъ татарск. бл. общества.

„اجتهاد“, ژورнали

استانبولده هفته ده بر مرتبه چقا طورغان اقتصادى، اجتماعى، ادبى مجموعه در. ناشر و محرري دوقتور عبدالله جودت بك. بو مجموعه ده اصلاحات دينيه و حقوق نسوان غه دائر مهم بحثلر و مقاله لر درج اولونمقده در. تلي جيگل و آچق توركچه در روسيه ايچون يلق بهاسى: ۴ صوم، آلتى آيلق ۲ صوم ۵۰ در. آدرس: Константинополь. Въ ред. журн. „Иджтигадъ“ Джаагаль-Огло, д. доктора Абдуллы Джевдата.

„جریده صوفیه“

استانبولده چقا طورغان تصوفى، دينى، اخلاقى، ادبى، سياسى جریده اسلاميه در. آطنه ده بر چقا. حق روسيه ايچون يلق ۵ صوم. آدرس: Ред. журнала „Джеридэ-Суфиз“ ул. „Бабъ-Али“, пер. Абуссуудъ, въ типогр. „Неджми-Истикбалъ“.

„زمان“, كتبخانه سى

استانبولده «زمان» كتبخانه سنده هر تورلى كتابلر بار. روسيه دن مسلمان كتابلرى و غزته لرى آدروبده ساتا. صورتوچيلر غه غايت تيزلك ايله هر تورلى كتابلر يياره. تاتارچه، روسجه يازلمان خطرلرني آكللاويميز بار. آدرس: Константинополь. кн. магазинъ „Заманъ“ ул. „Бабъ-Али“

„يوك طويغو“

استانبولده ايكي آطنه ده بر چقا. توركلك طرفدارى ياشلر طرفندن يازيله. تلي آچق در. روسيه ايچون يلق حق ۳ صوم. آلتى آيلق ۲ صوم. آدرس: Константинополь. Ред. журнала „Буюкъ-Дуйгу“ ул. „Бабъ-Али“, кн. магазинъ „Джемизъ“.